

सर्व सामान्यांच्या जिन्हाळ्याची

रुपी को-ऑपरेटिव्ह बँक लि.,

(शेड्युल्ड बँक)

मुख्य कचेरी : २०६२, सदाशिव पेठ, पुणे ४११ ०३०

प्रेमाचा आधार मिळाला
की आयुष्य बहरते
हे "रुपी" ने ओळखले आहे
आयुष्याच्या प्रत्येक टप्प्यावर
मदतीचा हात पुढे करणारी बँक
म्हणजे "रुपी बँक"

मुंबईसह - पुणे शहर व जिल्ह्यात १६ शाखा

श. का. पत्की

जनरल मॅनेजर

का. गं. पेमगिरीकर

व्हाईस चेअरमन

ई. प्रे. चोरडिया

चेअरमन

अनेकान्त

◆ अंक २९ वा ◆ १९९०-९१

अनेकान्त

वार्षिक नियतकालिक
अंक एकोणतिसावा - १९९०-९१

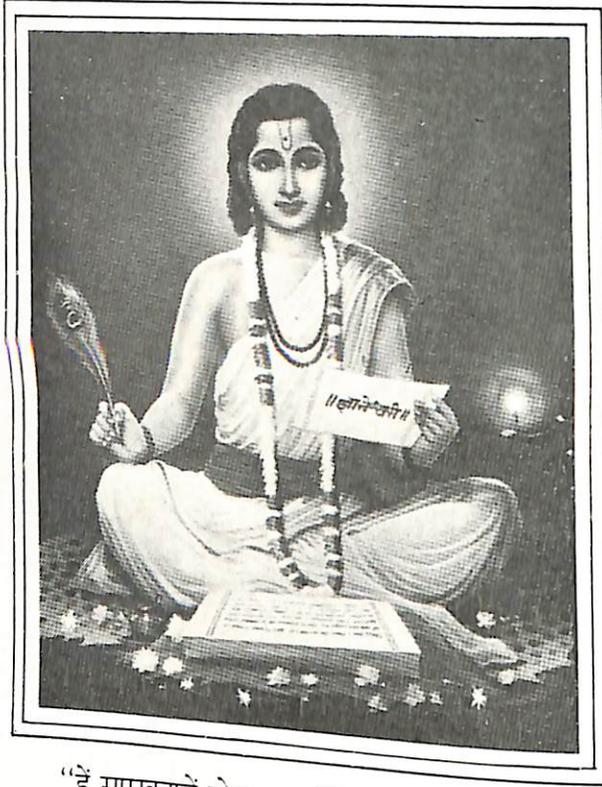
प्रमुख संपादक
प्रा. आर. जी. पाटील

उपप्राचार्य एस. आर. नवाथे
उपप्राचार्य डॉ. के. एम. सुर्वे
प्रा. एन. जी. लोंढे
प्रा. के. एस्. अय्यर
प्रा. ए. बी. देसाई
प्रा. बी. जी. देशमुख
प्रा. व्ही. बी. परकाळे
प्रा. पी. बी. घेरे
विद्यार्थी प्रतिनिधी
श्री. यु. बी. सुभेदार

प्रकाशक

मुद्रक

— प्राचार्य डॉ. जे. के. गोधा,
तुळजाराम चतुरचंद महाविद्यालय, बारामती.
— श्री. र. भ. निगुडकर,
प्रकाश मुद्रणालय, १४११ सदाशिव पेठ, पुणे-३०

“हे सारस्वताचे गोड । तुम्हींचि लाविलें जी झाड ।
तरी आतां अवधानामृतें वाड । सिंपोनि की जो ॥
— संत ज्ञानेश्वर

आयुष्याच्या प्रत्येक टप्प्यावर
मदतीचा हात पुढे करणारी बँक
म्हणजे “रुपी बँक”

मुंबईसह - पुणे शहर व जिल्ह्यात १६ शाखा

श. का. पत्की

जनरल मॅनेजर

का. गं. पेमगिरीकर

व्हाईस चेअरमन

ई. प्रे. चोरडिया

चेअरमन

अनेकान्त एज्युकेशन सोसायटीचे
तुळजाराम चतुरचंद महाविद्यालय, बारामती.
(कला, विज्ञान आणि वाणिज्य-वरिष्ठ व कनिष्ठ)

अनन्तधर्मंगस्तत्त्वं पश्यन्ती प्रत्यगात्मनः
अनेकान्तमयी मूर्तिर्नित्यमेव प्रकाशताम् ॥

तरि ज्ञान गा तें येथें ॥
वोळख तूं निरुतें
आक्रोशेंवीण जेथें ॥
क्षमा असे ॥

ज्ञानेश्वरी अध्याय १३ वा ओवी ३३९

* संपादक मंडळ

* अध्यक्ष

* प्राचार्य डॉ. जे. के. गोधा

* सहाय्यक

उपप्राचार्य एस. आर. नवाथे

उपप्राचार्य डॉ. के. एम. सुर्वे

प्रा. एन. जी. लोंढे

पा. के. एस्. अय्यर

प्रा. ए. बी. देसाई

प्रा. बी. जी. देशमुख

प्रा. व्ही. बी. परकाळे

प्रा. पी. बी. घेरे

* विद्यार्थी प्रतिनिधी

श्री. यु. बी. सुभेदार

प्रकाशक

— प्राचार्य डॉ. जे. के. गोधा,
तुळजाराम चतुरचंद महाविद्यालय, बारामती.

मुद्रक

— श्री. र. भ. निगुडकर,
प्रकाश मुद्रणालय, १४११ सदाशिव पेठ, पुणे- ३०

अनेकान्त

वार्षिक नियतकालिक
अंक एकोणतिसावा - १९९० - ९१

प्रमुख संपादक
प्रा. आर. जी. पाटील

अनुक्रमाणिका

१) संपादकीय	५
२) प्राचार्यांचे मनोगत	७
३) मनोगत - विद्यार्थी प्रतिनिधी	८
४) हार्दिक अभिनंदन	९
५) महाविद्यालयाचे अंतरंग	१३
६) राजकारणी श्रीकृष्ण	१८
७) महात्मा फुले	२०
८) निसर्ग कवितांत रमणारा 'बालकवी'	२१
९) डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांचे मौलिक विचार	२२
१०) जशास तसे	२३
११) उद्योजकतेच्या विकासामध्ये महाविद्यालये	२४
व विद्यापीठाचा सहभाग	
१२) कविता (मराठी)	
१३) राष्ट्रभाषा-हिन्दी	२६-२५
१४) शहीदों की चिताओं पर	३६
१५) कविता (हिन्दी)	३८
१६) Education & students	३९
१७) Smoking - A hazard to life	४१
१८) A Gulf war & India	४३
१९) A Thing of beauty is a joy for ever	४४
२०) An Indian Politician	४६
२१) अहवाल	४७
	४८

अनेकान्त एज्युकेशन सोसायटी, बारामती, जि. पुणे,

गव्हर्निंग कौन्सिल

कार्यकारी अध्यक्ष

श्री. जंबुकुमार चंदुलाल शहा, बारामती.

सचिव

डॉ. श्री. वर्धमान माणिकचंद कोठारी,
डी. ए. एस. एफ. (मुंबई) बारामती.

खजिनदार

श्री. माणिकलाल तुळजाराम शहा, बारामती.

सभासद

- १) श्रीमान शेट लालचंद हिराचंद,
बी. एस्सी. अर्थशास्त्र (लंडन), मुंबई.
- २) श्री. माणिकचंद जयकुमार चवरे, कारंजा.
- ३) श्री. विलास गौतमचंद शहा,
बी. ए., एलएल. बी., सोलापूर
- ४) श्री. जी. के. पाटील,
एम. ए., एलएल. बी., सांगली.

- ५) श्री. शिवलाल प्रेमचंद शहा,
(लेंगरेकर) बारामती.
- ६) श्री. मोतीचंद फुलचंद शहा, बारामती.
- ७) श्री. माणिकचंद ज. भिरीकर,
एम. ए., न्यायतीर्थ, बाहुबली
- ८) श्री. मोतीलाल तुळजाराम शहा, बारामती.
- ९) श्री. राजकुमार तुळजाराम शहा,
बी. ए., एलएल. बी. बारामती
- १०) श्री. आमगोंडा आ. पाटील, जयसिंगपूर
- ११) श्री. जयपाल भूपाल झेले, जयसिंगपूर.
- १२) श्री. विमलचंद माणिकचंद गांधी, सोलापूर
- १३) प्राचार्य डॉ. जे. के. गोधा, एम. कॉम.,
बी. ए., एलएल. बी. पीएच. डी.,
बारामती (पदसिद्ध सभासद).
- १४) प्राचार्य डी. डी. मगदूम,
एम. ए., जयसिंगपूर. (पदसिद्ध सभासद).

अनेकान्त एज्युकेशन सोसायटी, बारामती,

लोकल कमिटी

- १) श्री. जंबुकुमार चंदुलाल शहा (चेअरमन)
- २) डॉ. वर्धमान माणिकचंद कोठारी (सचिव)
- ३) श्री. मोतीचंद फुलचंद शहा (खजिनदार)
- ४) श्री. शशिकांत शिवलाल शहा (खजिनदार)
- ५) श्री. माणिकलाल तुळजाराम शहा (सभासद)
- ६) श्री. खुशालचंद रतनचंद छाजेड (सभासद)
- ७) श्री. भोगीलाल गुलाबचंद शहा (सभासद)
- ८) श्री. पवनलाल गंगाराम गांधी (सभासद)
- ९) श्री. गौतमचंद गुलाबचंद शहा (सभासद)
- १०) श्री. श्रीमलचंद गुलाबचंद गुगळे (सभासद)
- ११) श्री. माणिकलाल रूपचंद शहा (सभासद)
- १२) श्री. विलास माणिकचंद शहा (सभासद)
- १३) श्री. अरहंतदास हिराचंद शहा (सभासद)
- १४) श्री. माणिकलाल छगनलाल मुथा (सभासद)
- १५) श्री. विलास दीपचंद शहा (सभासद)
- १६) श्री. राजकुमार तुळजाराम शहा (सभासद)
- १७) प्राचार्य डॉ. जे. के. गोधा (पदसिद्ध सभासद)
- १८) श्री. व्ही. एम. शहा, इंजिनियर (निमंत्रित)

बाबासाहेब आंबेडकर यांनी महाराष्ट्रात रुजविलेल्या पुरोगामी विचारसरणीला आणि त्या विचारसरणीचे खंदे पाईक असलेल्या मुख्यमंत्री श्री. शरद पवार यांना घावे लागेल. याच वर्षी ज्ञानेश्वरीची सप्तशताब्दी, महात्मा जोतिबा फुले यांची स्मृतिशताब्दी आणि डॉ. आंबेडकरांची जन्मशताब्दी असा त्रिवेणी योग जुळून आलेला आहे. जातीय आणि धार्मिक कलहापासून स्वतःला दूर ठेवून महाराष्ट्रीय जनतेने आपल्या या महान विभूतींना उचित अशी श्रद्धांजली वाहिलेली आहे.

महाविद्यालयीन विद्यार्थी-विद्यार्थिनींना आता मताधिकार प्राप्त झालेला आहे. देशातील सुबुद्ध आणि जागरूक मतदार म्हणून त्यांची असलेली जबाबदारी अधिक आहे. मुक्त आणि न्याय्य वातावरणात सार्वत्रिक निवडणुका पार पाडण्याची जबाबदारी केवळ निवडणूक आयोगाची नसून ती सर्वसामान्य मतदारांची, विशेषतः उच्च शिक्षित मतदारांची अधिक आहे हे त्यांनी लक्षात घेतले पाहिजे.

गतवर्षीप्रमाणे आमच्या महाविद्यालयाच्या दृष्टीने या वर्षीही एक दुःखद घटना घडली. महाविद्यालयाचे उपप्रचार्य, मराठी विभागाचे प्रमुख आणि "अनेकान्त" च्या प्रमुख संपादक आणि सहाय्यक संपादकपदाची जबाबदारी ज्यांनी गेली अनेक वर्षे सांभाळली असे

अत्यंत संयमी, शांत, अभ्यासू आणि अजातशत्रू असलेले डॉ. दयाराम पाटील यांचे २७ मे १९९० रोजी दुर्दैव निधन झाले. त्यांच्या निधनामुळे त्यांच्या कुटुंबीय आणि आमच्या महाविद्यालयाचे झालेले नुकसान निघणे शक्य नाही.

महाविद्यालयीन नियतकालिकाची सिध्दता एका मोठ्या सांस्कृतिक कार्यक्रमाची सिध्दता अनेकांच्या हातभारावाचून हे कार्य अशक्यच सुदैवाने असे सहकार्य आम्हांस सर्व अंगांनी प्राप्त मा. प्राचार्य डॉ. जे. के. गोधा यांनी वेळोवेळी मार्गदर्शन आणि दिलेल्या प्रेरणा या नियतकालिका निर्मितीमागील मुख्य आधारस्तंभ आहेत. उपप्रचार्य ए. आर. नवाथे, प्रा. डॉ. के. एम्. सुर्वे, इतर सहकाऱ्यां, प्राध्यापक, ऑफिस स्टाफ, नियतकालिक प्रतिनिधी यु. बी. सुभेदार आणि नियतकालिकासाठी साठविण्याच्या विद्यार्थी-विद्यार्थिनींच्या सहकार्यामुळे "अनेकान्त"चा हा अंक निघू शकला.

पुण्याच्या "प्रकाश" मुद्रणालयाचे मालक निगुडकर व त्यांच्या सहकाऱ्यांनी अंकाची अल्पावधीत आणि उत्कृष्ट प्रकारे करून दिल्याबद्दल त्यांचे आणि वरील सर्वांचेच मनःपूर्वक आभार.

प्रा. आर. जी. पाटील
संपादक

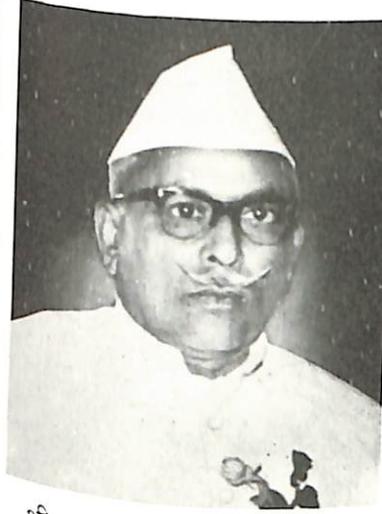
ज्ञानेश्वरी ओव्या

न्यून ते पुरते । अधिक ते सरते । करुनि घेयावे
हे तुमते । विनवीतु असे ॥१॥
माळिये जेऊते नेले । तेऊ ते निवांतचि गेले ।
तेया पाणिया ऐसे केले । होआवे गा ॥२॥
आणि ग्रंथोपजीविये । विशेषे लोकीं इये ।
दृष्ट्यादृष्ट विजये । होआवे जी ॥३॥
किंबहुना सोये । जीव आत्मयाची लाहे ।
तेथ जें होये । तया नाव सुख ॥४॥
परिस पां सव्यसाची । मूर्ती लाहोनी देहाची ।

खंती करिती कर्माची । ते गावंडे गा ॥५॥
तया सर्वात्मका ईश्वरा । स्वकर्म कुसुमांची वीर
पूजा केली होय अपारा । तोषालागी ॥६॥
पैं भक्ती एकी. मी जाणें । तेथ साने थोर न म्हणे
आम्ही भावाचे पाहुणे । भलतेया ॥७॥
तो कर्म करी सकळे । परी कर्मबंधा नाकळे ।
जैसे न सिंपे जळीं जळे । पद्म पत्र ॥८॥
अर्जुना, समत्व चित्ताचे । तेचि सार जाण घोगा
जेथ मन आणि बुध्दीचे । ऐक्य आधी ॥९॥

(६)

अभिनन्दन !

श्रीमान शेठ लालचंद हिराचंद
जैन समाजाच्या वतीने 'जैनरत्नम' उपाधी प्रदान

श्री. अजितदादा पवार
पुणे जि. म. सह. बँकेच्या अध्यक्षपदी निवड

श्री. माणिकचंद रुपचंद शहा (वडुजकर)
वाराणसी मर्चन्ट असोसिएशनच्या अध्यक्षपदी निवड

श्री. खुशालचंद रतनचंद छाजेड
रुपी को.-ऑप बँकेच्या उपाध्यक्षपदी निवड

१७ वर्षांची प्राचार्यपदाची यशस्वी वाटचाल

प्राचार्य डॉ. जे. के. गोधा
एम्. कॉम्., बी. ए., एल्.एल्. बी., पीएच्. डी.

प्राचार्यांचे मनोगत

महाविद्यालयाचे व्यवस्थापन करणे हा आज एक मोठा विकट प्रश्न बनलेला आहे. महाविद्यालयाची व्यवस्थापकीय व आर्थिक स्वायत्तता शासन व विद्यापीठांच्या अतिक्रमणामुळे व नियंत्रणामुळे वरचेवर कमी होत चालली आहे. महाविद्यालयाचे व्यवस्थापन करताना अनेक महत्त्वाच्या बाबतीत शासनाची मान्यता घेणे आवश्यक झाले आहे. शिक्षक, शिक्षकेतर कर्मचाऱ्यांचे निर्माण करणे, त्या पदावर नियुक्ती करणे शासनाची मान्यता घेणे, विद्यार्थ्यांचा महाविद्यालय प्रवेश, वसतिगृह प्रवेश, नवी तुकडी सुरू करणे, एखादा महाविद्यालयास शासनाची व विद्यापीठाची मान्यता मिळवणे व कोणत्या द्यावयाच्या हे विद्यापीठ निश्चित करणे. यामुळे महाविद्यालयाच्या व्यवस्थापनात अडथळे राहिलेले नाही. शासन जरी उच्च शिक्षणावर प्रमाणावर खर्च करीत असले तरी सुध्दा महाविद्यालयास द्यावयाच्या अनुदानाबाबत शासन अडचणी आहे. अनुदानासंबंधी असणाऱ्या अडचणी, शिक्षकेतर सेवकांची संख्या, प्राचार्यपद हे व्हेकेशनल पदावर नॉन व्हेकेशनल याबद्दल अनिश्चितता, शिक्षक सेवकांच्या वेतनात असणाऱ्या अडचणी यांसारखे शासन वर्षानुवर्षे उदासीनतेने पहात आहे. या सर्व समस्यांवर चर्चा करण्यास अधिकारी मंडळी व शासन तयार नाही, व चर्चा केली तरी निर्णय नाही अशी परिस्थिती आज निर्माण झाली आहे. ते नाममात्र बनलेले असून त्यांच्या हाती सत्ता मिळालेली नाही. सामाजिक व राजकीय क्षेत्रातील कार्यकर्त्यांकडून महाविद्यालयाच्या व्यवस्थापनात हस्तक्षेप होत नाही. शासकीय महाविद्यालयाची परिस्थिती

देखील यापेक्षा वेगळी नाही. महाराष्ट्रात माध्यमिक, उच्च माध्यमिक व महाविद्यालयीन शिक्षण हे खाजगी शिक्षण संस्थांकडून दिले जाते. या संस्थांचा वारसा फार मोठा आहे. रयत शिक्षण संस्था, विवेकानंद शिक्षण संस्था, डॉ. पंजाबराव देशमुख शिक्षण संस्था या सारख्या महत्त्वपूर्ण शिक्षण संस्थांचा व इतर अनेक खाजगी शिक्षण संस्थांचा ज्ञानदानात सिंहाचा वाटा आहे. या संस्थांचे महाराष्ट्रात शैक्षणिक कार्य फार मोठे आहे. आजचा विद्यार्थी वर्ग महाविद्यालयातील सुविधांचा योग्य वापर करताना आढळत नाही. विद्यार्थ्यांची वर्गातील असमाधानकारक उपस्थिती, अभ्यासाकडे त्यांचे होणारे दुर्लक्ष, ग्रंथालय, प्रयोगशाळा, खेळ इत्यादीचा उपयोग करून न घेणे, तसेच सांस्कृतिक व राष्ट्रीय सेवा योजना अशा सारख्या कार्यक्रमात विद्यार्थ्यांचा अत्यंत अल्प सहभाग असणे यासारख्या अनेक गोष्टी दिसून येतात. विद्यार्थ्यांमध्ये ज्ञान मिळविण्यातील स्पर्धा कमी झाली आहे. शिक्षण घेण्याची जिद्द राहिलेली नसून त्यांच्यात न्यूनगंड निर्माण झाला आहे. त्यांच्या ठिकाणी ज्ञानलालसा नाही. ग्रंथांचे वाचन, मनन, चिंतन कमी झालेले असून ग्रंथालयाचा जेवढा वापर विद्यार्थ्यांनी करायला हवा तेवढा वापर करताना आजचे विद्यार्थी दिसत नाहीत. महाविद्यालयीन निवडणुका व स्नेहसम्मेलन या दोन बाबींवरच काही विद्यार्थी आपला बहुतांशी वेळ खर्च करतात. प्राध्यापकांना पुरेशी वेतनवाढ मिळाली असली तरी शिक्षणक्षेत्रात गुणवान असे लोक आकर्षित झालेले नाहीत. उच्च श्रेणी मिळविण्याकरिता फक्त अनुभवाची अट तेवढी ठेवलेली आहे. इतर कोणत्याही गुणवत्तेची अट त्यामध्ये नाही. एम्. फिल. व पीएच्. डी. पदवीधारकांना वेतनांतील उच्च श्रेणी मिळण्यासाठी तीन वर्षांची सवलत दिलेली आहे. पण आता पीएच्.

डी. वगैरे उच्च पदवीधारकांना वेतनविषयक वाढ सुचविलेली नाही. त्यामुळे आता संशोधनाचे कार्य महाविद्यालयातील ९० (नव्वद) टक्के शिक्षकांकडून होणे शक्य नाही. अध्ययन, अध्यापन व दैनंदिन कामकाजापलीकडे संशोधन कार्यात विशेष कार्य शिक्षकांकडून होत नाही. अलीकडच्या काळात काही शिक्षक अध्ययन, अध्यापनास दुय्यम स्थान देऊन खाजगी वर्ग, व्यापार, शेती यासारख्या व्यवसायांना अग्रक्रम देतात व एकूण त्यांची महाविद्यालयात उपस्थिती कमी असते ही चिंतनीय बाब आहे. शिक्षकांच्या संघटना, शिक्षकेतर सेवकांच्या संघटना, त्यांच्या सेवाशर्ती, त्यांच्यावरील शिस्तभंगाची कारवाई या सर्व बाबी अडचणीच्या झाल्या आहे. त्यामुळे व्यवस्थापन करणे कठीण झाले आहे. प्रत्येक विद्यापीठाने शिक्षकासाठी वेगवेगळे सेवानियम केलेले आहेत. तथापि सर्व विद्यापीठातील शिक्षकांसाठी समान सेवानियम असणे गरजेचे आहे.

मनोगत

प्रिय विद्यार्थी बंधु आणि भगिनीनो,
नियतकालिक प्रतिनिधी म्हणून आपण केलेल्या माझ्या निवडीबद्दल मी आपला आभारी आहे. तसेच या अंकासाठी ज्यांनी साहित्य पाठविले त्या लेखक आणि कवींचे मी या ठिकाणी आभार व्यक्त करतो.
आपण माझ्यावर सोपविलेली जबाबदारी माझ्या दृष्टीने मोठी होती. तथापि आपले प्रेम आणि सहकार्य यामुळे मला ती व्यवस्थित पार पाडता आली असे मला वाटते.

दरवर्षीच्या प्रथेप्रमाणे या वर्षीही आपण 'अनेकान्त' साठी विपुल प्रमाणावर साहित्य पाठविले. संत श्रीज्ञानेश्वर महाराज, महात्मा जोतिबा फुले आणि डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांच्या संदर्भात अनेकांनी साहित्य पाठविले. तथापि आलेले बहुतांश साहित्य मराठीतून होते. हिंदी आणि इंग्रजी भाषातून आलेले साहित्य फारच कमी होते. विद्यार्थी-विद्यार्थिनींनी ही त्रुटी लक्षात

विना अनुदान तत्वावर डी. एड., बी. एड. मेडिकल, इंजिनियरिंग महाविद्यालयांना परवानग्या देणे, उच्च माध्यमिक, पदवी, पदव्युत्तर वर्ग व विपणन सुरू करण्यास मान्यता देणे हे शासनाचे घोरण अत्यंत अडचणीचे आहे. विद्यार्थ्यांकडून भरमसाठ फी घेणे देणगी घेणे असे प्रकार सर्वत्र चालू आहेत. त्यामुळे ज्यांच्याकडे पैसा आहे अशा लोकांनाच मेडिकल इंजिनियरिंगचे शिक्षण घेता येत आहे. मात्र ज्यांच्याकडे पैसा नाही, पण गुणवत्ता आहे अशा लोकांना शिक्षणापासून वंचित रहावे लागत आहे. यासाठी विद्यार्थ्यांना अनुदान तत्वावरील महाविद्यालये व त्याला धंदेवाईक स्वरूप ताबडतोब बदलले पाहिजे. तसेच सर्वसामान्य माणसाला न्याय्य दृष्टीने शिक्षण मिळणे अत्यंत गरजेचे वाटते.

डॉ. जे. के. नोबल
प्राचार्य

घेऊन येथून पुढे हिंदी व इंग्रजी भाषातून लिखाण करणे ही विनंती.

नियतकालिकाच्या पृष्ठसंख्येवर असलेल्या मर्यादा आणि इतर काही निर्बंधामुळे अनेक लेखक साहित्य या अंकात समाविष्ट करता आलेले नाहीत त्यामुळे ज्यांचे साहित्य या अंकात येऊन शकले नाही त्या सर्वांनीच आपले साहित्य कमी दर्जाचे होते असा गैरसमज करून घेऊ नये. आपण सर्वांनी सतत लिहिणे राहावे, अशी मी आपणास विनंती करतो. तसे केलेलं आज ना उद्या आपल्या साहित्याला केवळ प्रतिस्पर्धा नव्हे तर पुरस्कार देखील प्राप्त होतील. असा माझ विश्वास आहे.

आपणा सर्वांना आपल्या भावी जीवनात लेखनाची वाचनाची अतुट सवय लागो आणि त्याद्वारे आपण व्यक्तित्व अधिक समृद्ध होवो ही इच्छा व्यक्त करून मी माझे मनोगत संपवितो.

— सुभेदार यु.
विद्यार्थी प्रतिनिधी

हार्दिक अभिनंदन

राष्ट्रीय आणि आंतरराष्ट्रीय स्तरावर समाजाला दीपस्तंभप्रमाणे मार्गदर्शक ठरलेल्या आणि तसेच आमच्या महाविद्यालयाशी संबंधित अशा पुढील व्यक्तींना सन १९९०-९१ मध्ये मिळालेल्या पदव्या आणि पदाबद्दल आम्ही त्यांचे मनःपूर्वक अभिनंदन करतो.

क्रिकेट महर्षी मा. प्रा. दि. ब. देवधर, पुणे
प्रजासत्ताक दिनी पद्मभूषण हा बहुमोल पुरस्कार भारत सरकारकडून प्रदान करण्यात आला. तसेच पुणे विद्यापीठाकडून डी. लिट. पदवी प्रदान करण्यात आली.

मा. डॉ. नीळकंठराव कल्याणी, चेअरमन व मॅनेजिंग डायरेक्टर, भारत फोर्ज आणि कल्याणी स्टील लि., पुणे.
प्रजासत्ताक दिनी पद्मश्री हा मौल्यवान पुरस्कार भारत सरकारकडून प्रदान करण्यात आला.

मा. डॉ. के. एच. संचेती, अस्थिरोग चिकित्सक, संचेती हॉस्पिटल, पुणे
प्रजासत्ताक दिनी पद्मश्री पुरस्कार भारत सरकारकडून प्रदान करण्यात आला.

मा. श्री. मोहन धारिया, नवी दिल्ली
भारत सरकारकडून नियोजन मंडळाच्या उपाध्यक्षपदी नेमणूक करण्यात आली.

मा. श्री. वि. म. दांडेकर, पुणे
भारत सरकारकडून नियोजन मंडळ संशोधन सल्लागार समितीवर निवड.

श्रीमती लता मंगेशकर,
प्रभुकुंज, पेडर रोड, मुंबई २६.
पुणे विद्यापीठाच्या ८३ व्या वार्षिक पदवीदान

समारंभात सन्माननीय डी. लिट. पदवी प्रदान करण्यात आली.

डॉ. अच्युतराव आपटे, विद्यार्थी सहाय्यक समिती, फर्ग्युसन कॉलेज रोड, पुणे - ५.
पुणे विद्यापीठाच्या ८३ व्या वार्षिक पदवीदान समारंभात सन्माननीय डी. लिट. पदवी प्रदान करण्यात आली.

डॉ. एम. सी. मोदी, नेत्रशल्यविशारद, बंगलोर
पुणे विद्यापीठाच्या ८४ व्या वार्षिक पदवीदान समारंभात सन्माननीय डी. लिट. पदवी प्रदान करण्यात आली.

मा. नामदार भारत बोद्रे,
महाराष्ट्र राज्य मंत्रालय, मुंबई - ३२
शिक्षण व तंत्रशिक्षण खात्याचे कॅबिनेट मंत्री म्हणून महाराष्ट्र राज्याच्या मंत्रिमंडळात समावेश.

मा. नामदार प्रकाशरावजी ढेरे, राज्यमंत्री
महाराष्ट्र राज्य मंत्रालय, मुंबई- ३२
महसूल व रोजगार हमी योजना खात्याचे राज्यमंत्री म्हणून महाराष्ट्र राज्याच्या मंत्रिमंडळात समावेश.

मा. नामदार अभयसिंह भोसले,
महाराष्ट्र राज्य मंत्रालय, मुंबई- ३२
ग्रामीण विकास खात्याचे कॅबिनेट मंत्री म्हणून महाराष्ट्र राज्याच्या मंत्रिमंडळात समावेश.

मा. नामदार मदनलालजी बाफना
राज्यमंत्री - महाराष्ट्र राज्य मंत्रालय, मुंबई ३२
अर्थ, नियोजन, विधी व न्याय परिवहन व संसदीय
कार्य राज्यमंत्री म्हणून महाराष्ट्र राज्याच्या
मंत्रिमंडळात समावेश.

मा. नामदार अनंतरावजी थोपटे,
महाराष्ट्र राज्य मंत्रालय, मुंबई ३२
पशुसंवर्धन, दुग्धविकास, मत्स्यव्यवसाय आणि
पुनर्वसन खात्याचे कॅबिनेट मंत्री म्हणून महाराष्ट्र
राज्याच्या मंत्रिमंडळात समावेश

मा. श्री. विजय तेंडुलकर
२०६ बद्रिधाम, संत जनबाई पथ,
विलेपार्ले (पूर्व) मुंबई - ५७
मध्य प्रदेश सरकारचा 'कालिदास' हा सर्वोच्च
सांस्कृतिक पुरस्कार जाहीर करण्यात आला.

मा. आमदार डॉ. पतंगराव कदम,
भारती विद्यापीठ भवन, शास्त्री रोड,
सदाशिव पेठ, पुणे - ३०
मुंबई विद्यापीठाच्या कार्यकारिणीवर निवड

मा. श्री. अजितदादा पवार,
काटेवाडी, ता. बारामती
पुणे जिल्हा मध्यवर्ती सहकारी बँकेच्या अध्यक्षपदी
बिनविरोध निवड.

मा. श्री. आमगोंडा पाटील,
अध्यक्ष महावीर को.-ऑप. बँक. लि.,
जयसिंगपूर, जि. कोल्हापूर
कोल्हापूर जिल्हा मध्य. सहकारी बँकेच्या
संचालक पदी निवड

मा. श्री. राजेंद्रकुमार घोलप,
उध्दत ता. इंदापूर
पुणे जिल्हा मध्य. सहकारी बँकेच्या संचालकपदी
निवड

मा. ए. जी. गोसावी, पुणे,
विद्या सहकारी बँक, पुणेच्या अध्यक्षपदी निवड

मा. श्री. माणिकलाल रूपचंद शहा,
(वडुजकर) बारामती
बारामती मर्चंट असोसिएशनच्या अध्यक्षपदी
एक मताने निवड.

कृषिभूषण आणि पद्मश्री अप्पासाहेब पवार.
अध्यक्ष, कृषि-विकास प्रतिष्ठान, बारामती.
बारामती सहकारी औद्योगिक वसाहतीच्या
अध्यक्षपदी सर्वानुमते निवड, पंजाबराव कृषि
विद्यापीठातर्फे कृषिरत्न किताब

मा. श्री. सुनील पोटे, संचालक
बारामती अर्बन को. ऑप. बँक लि., बारामती
महाराष्ट्र राज्य खादी ग्रामोद्योग मंडळावर संचालक
पदी निवड, महाराष्ट्र राज्य खाद्य तेल उत्पादक
संघाच्या अध्यक्षपदी निवड, बारामती मर्चंट
असोसिएशनच्या उपाध्यक्षपदी निवड

मा. श्री. खुशालचंद रतनचंद छाजेड, बारामती
रुपी को-ऑप बँक, पुणे, उपाध्यक्षपदी एकमताने
निवड

मा. श्री. सुरेश निंबाळकर, बारामती
बारामती कृषी उत्पन्न बाजार समितीच्या अध्यक्षपदी
बिनविरोध निवड

मा. श्री. संपतराव वाघमोडे, बारामती
बारामती कृषि-उत्पन्न बाजार समितीच्या
उपाध्यक्षपदी बिनविरोध निवड.

मा. आमदार श्री. प्रकाश जावडेकर,
शिवाजीनगर, पुणे - १६
पुणे विभाग पदवीधर मतदार संघातून विधान
परिषदेवर निवड.

मा. आमदार प्राचार्य सुरेश पाटील, सातारा
पुणे विभाग शिक्षक मतदार संघातून विधान
परिषदेवर निवड

मा. प्राचार्य म. वि. कौडिण्य,
संगमनेर महाविद्यालय, संगमनेर, जिल्हा अहमदनगर
प्राचार्य कोगेकर अमृत महोत्सव ट्रस्ट तर्फे आदर्श
शिक्षक हा पुरस्कार प्राप्त

प्रा. आनंदराव साहेबराव कदम,
हुतात्मा राजगुरू महाविद्यालय, राजगुरूनगर
(तुळजाराम चतुरचंद महाविद्यालयाचे विद्यार्थी)
पुणे विद्यापीठाच्या एप्रिल १९८९ मध्ये झालेल्या
राज्यशास्त्र परीक्षेत प्रथम श्रेणीत प्रथम क्रमांकाचे
उत्तीर्ण, श्रीमंत सरदार महादेव नातू फौंडेशनचे
रु.१०००/- चे पारितोषिक प्राप्त.

श्री. हेमंत हेद्रे, बारामती
सन १९९० - ९१ या वर्षासाठी बारामती रोटरी
क्लबच्या अध्यक्षपदी निवड

श्री. शिवाजीराव नानासो जगताप, बारामती
सन १९९० - ९१ या वर्षाकरिता बारामती बार
असोसिएशनच्या अध्यक्ष पदावर निवड.

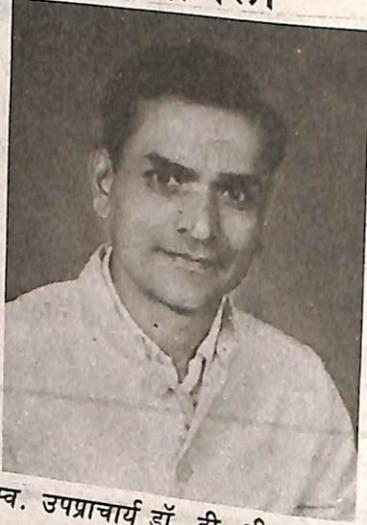
श्री. शेखर कोठारी, बारामती
जायंट्स ग्रुप युनिट नं १२ च्या सोलापूर येथे
झालेल्या परिषदेमध्ये जायंट्स फेडरेशन ऑफ
इंडियाच्या 'हाईस प्रेसिडेंट' पदावर बिनविरोध
निवड

अॅड. रमेश मोतीलाल शहा, बारामती
'नोटरी' म्हणून महाराष्ट्र शासनाकडून नियुक्ती.

श्रद्धांजली

सन १९९०-९१ या शैक्षणिक वर्षात आमच्या महाविद्यालयातील प्राध्यापक
श्री. आर. के. खाडे यांचे वडील काकासाहेब खाडे, प्राध्यापक श्री. एन. एम. नारे
यांचे वडील मारुतराव नारे, क्लार्क श्री. डी. एल. पारख यांचे वडील लीलाचंद
पारख, शिपाई श्री. माधवराव सुतार यांचे माता-पिता आणि माळेगाव सह. साखर
कारखान्याचे चेअरमन श्री. चंदरराव तावरे यांच्या मातोश्री यांचे दुःखद निधन झाले.
तसेच आमच्या महाविद्यालयाचे हितचिंतक पोपटलाल शहा, पुणे; नारायणराव बापू
ढोले, बारामती; नारायणराव जाचक, जाचक वस्ती, ता. इंदापूर; देवचंद शहा,
अर्जुननगर; डॉ. भास्करराव सिधये, बारामती; डॉ. एस. डी. पाटील माजी,
अधिष्ठाता, विज्ञान विभाग पुणे; आमच्याच महाविद्यालयाचे एस. वाय. बी. ए. च्या
वर्गातील विद्यार्थी राजकुमार नामदेव सूर्यवंशी यांचे दुःखद निधन झाले. या सर्वांच्या
निधनामुळे झालेले दुःख व्यक्त करून त्यांना आमची भावपूर्ण श्रद्धांजली अर्पण
करीत आहोत.

श्रद्धांजली

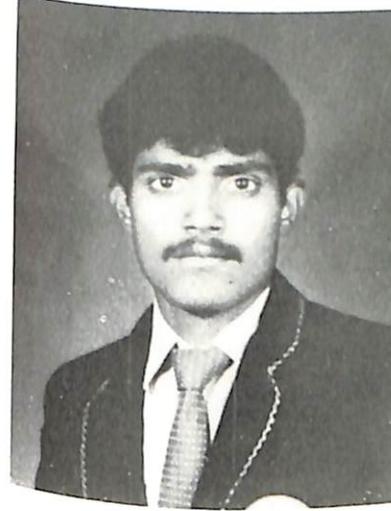

स्व. उपप्राचार्य डॉ. डी. टी. पाटील.

आमच्या महाविद्यालयाचे उपप्राचार्य आणि मराठी विभाग प्रमुख प्रा. डॉ. दयाराम तुळशीराम पाटील यांचे वयाच्या ५८ व्या वर्षी दि. २७ मे १९९० रोजी यकृताच्या कर्करोगाने अकाली दुःखद निधन झाले.

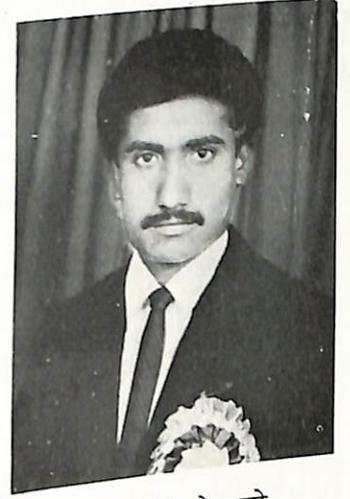
प्रा. डॉ. दयाराम पाटील या महाविद्यालयात १९६४ पासून निष्ठापूर्वक अध्यापनाचे कार्य करित होते. "साने गुरुजी: एक चिकित्सक अभ्यास" या प्रबंधासाठी पुणे विद्यापीठाने त्यांना डॉक्टरेट पदवी दिलेली होती. पूज्य साने गुरुजी आणि महात्मा जोतिबा फुले हे त्यांचे जसे अभ्यासविषय होते तसेच ते त्यांचे आदर्शही होते. 'विद्या विनयेन शोभते' या उक्तीचे ते मूर्तिमंत प्रतीक होते. 'अनेकान्त' च्या प्रमुख संपादक पदाची जबाबदारी गेली अनेक वर्षे त्यांच्याकडेच होती. त्यांच्या निधनामुळे त्यांच्या कुटुंबियांची आणि महाविद्यालयाची कधीही भरून निघणार नाही अशी हानी झालेली आहे.

ईश्वर त्यांच्या आत्म्यास चिरशांती देवो.

पी. के. काळे

विद्यार्थी प्रतिनिधी. विभागीय कवड्डी स्पर्धा, कुस्ती

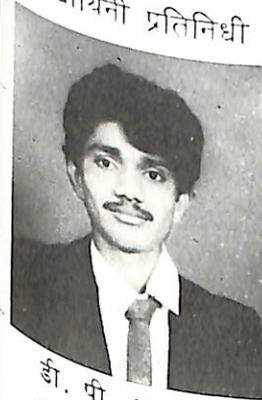

वाय. जी. देवकाते
स्नेहसम्मेलन प्रतिनिधी

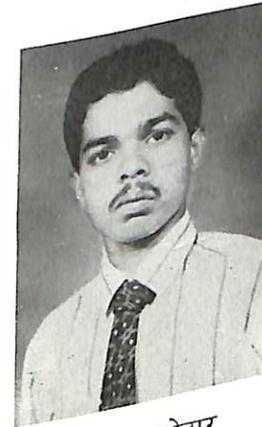
विद्यार्थी प्रतिनिधी

कु. राणी जाधव
विद्यार्थिनी प्रतिनिधी

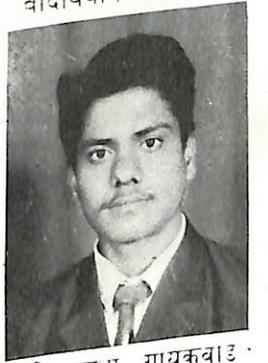
डॉ. पी. महामुनी
ग्रंथालय प्रतिनिधी

यू. बी. सुभेदार
नियतकालिक प्रतिनिधी

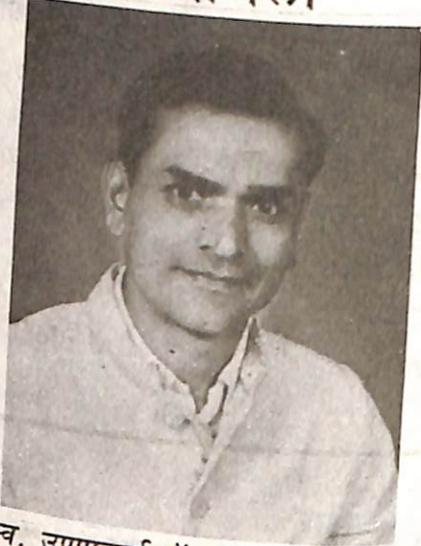

ए. एस्. कुलकर्णी
वादविवाद प्रतिनिधी

व्ही. डब्ल्यू. गायकवाड
सांस्कृतिक प्रतिनिधी

श्रद्धांजली

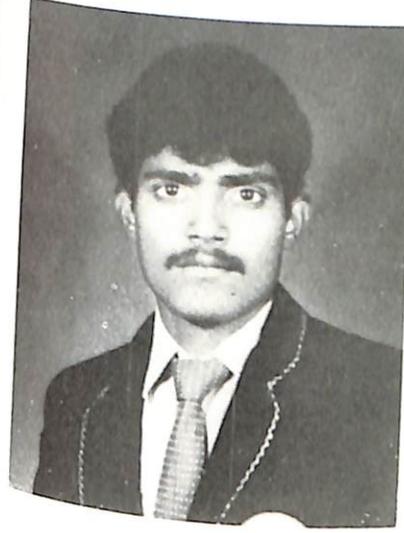

स्व. उपप्राचार्य डॉ. डी. टी. पाटील.

आमच्या महाविद्यालयाचे उपप्राचार्य आणि मराठी विभाग प्रमुख प्रा. डॉ. दयाराम तुळशीराम पाटील यांचे वयाच्या ५८ व्या वर्षी दि. २७ मे १९९० रोजी यकृताच्या कर्करोगाने अकाली दुःखद निधन झाले.

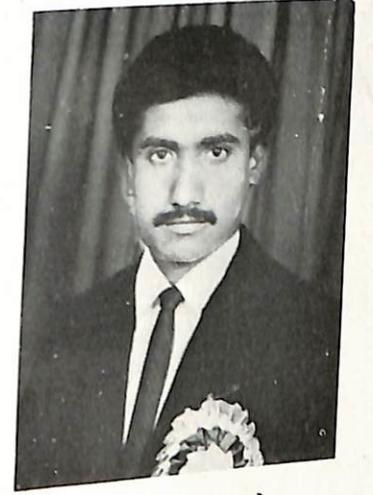
प्रा. डॉ. दयाराम पाटील या महाविद्यालयात १९६४ पासून निष्ठापूर्वक अध्यापनाचे कार्य करित होते. "साने गुरुजी: एक चिकित्सक अभ्यास" या प्रबंधासाठी पुणे विद्यापीठाने त्यांना डॉक्टरेट पदवी दिलेली होती. पूज्य साने गुरुजी आणि महात्मा जोतिबा फुले हे त्यांचे जसे अभ्यासविषय होते तसेच ते त्यांचे आदर्शही होते. "विद्या विनयेन शोभते" या उक्तीचे ते मूर्तिमंत प्रतीक होते. 'अनेकान्त' च्या प्रमुख संपादक पदाची जबाबदारी गेली अनेक वर्षे त्यांच्याकडेच होती. त्यांच्या निधनामुळे त्यांच्या कुटुंबियांची आणि महाविद्यालयाची कधीही भरून निघणार नाही अशी हानी झालेली आहे.

ईश्वर त्यांच्या आत्म्यास चिरशांती देवो.

पी. के. काळे

विद्यार्थी प्रतिनिधी, विभागीय कवड्डी स्पर्धा, कुस्ती

वाय. जी. देवकाते
स्नेहसम्मेलन प्रतिनिधी

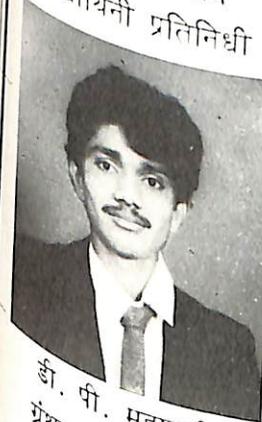

कु. राणी जाधव
विद्यार्थिनी प्रतिनिधी

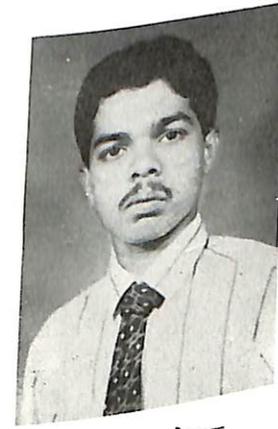
विद्यार्थी प्रतिनिधी

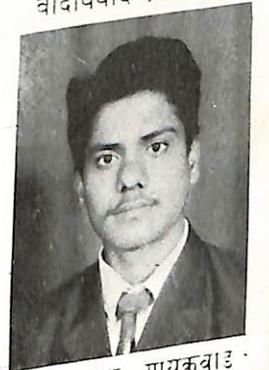
ए. एस्. कुलकर्णी
वादविवाद प्रतिनिधी

डॉ. पी. महामुनी
ग्रंथालय प्रतिनिधी

यू. बी. सुभेदार
नियतकालिक प्रतिनिधी

व्ही. डब्ल्यू. गायकवाड
सांस्कृतिक प्रतिनिधी

उज्ज्वल यशाचे मानकरी

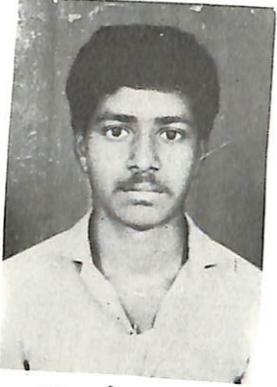
कु. मनीषा दोशी
बी. कॉम्.

पी. एस. जौजाल
बी. एस्सी.

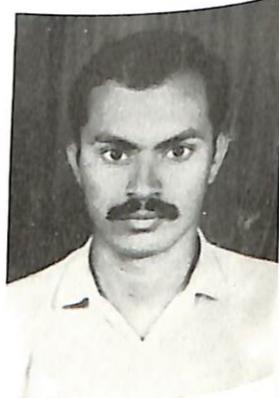
कु. अनिता पोतेकर
बी. ए.

एस्. टी. चव्हाण
एम्. ए.

आर. ए. शहा
१२ वी सायन्स

एम्. एम्. किर्कट
एम्. कॉम्.

ए. वी. कुंभार
१२ वी आर्ट्स

कु. मंजुषा खंडागळे
१२ वी कॉमर्स

डी. एम्. नवले
१२ वी आर्ट्स

महाविद्यालयाचे अंतरंग

(१) महाविद्यालयाचे नाव

तुळजाराम चतुरचंद महाविद्यालय, बारामती

(२) महाविद्यालय चालविणाऱ्या संस्थेचे नाव

श्रीमान एज्युकेशन सोसायटी, बारामती

(३) स्थापना दिनांक

२२ जून, १९६२

(४) फोन नंबर

महाविद्यालयाचे कार्यालय २४०५

संस्थेचे कार्यालय २७२८

अध्यक्ष निवास २४५०

(५) संस्थापक अध्यक्ष

श्रीमान फुलचंद गांधी

(६) माजी अध्यक्ष

श्रीमान शेठ लालचंद हिराचंद

(७) संस्थेचे पदाधिकारी

अध्यक्ष - श्रीमान जंबुकुमार चंदुलाल शहा (सराफ)

उपअध्यक्ष - डॉ. वर्धमान माणिकचंद कोठारी

संस्थेचे निदेशक - श्रीमान माणिकलाल तुळजाराम शहा

(स्थानिक समिती) -

श्रीमान मोतीचंद फुलचंद गांधी

श्रीमान शशिकांत शिवलाल शहा

डॉ. जे. के. गोधा,

एम्. कॉम्., बी.ए., एलएल. बी., पी. एच. डी.

(८) अभ्यास विषय

पदवी पूर्व स्तर

कला शाखा :-

विशेष पातळीवरील विषय

गणित, * इतिहास, * अर्थशास्त्र, * भूगोल, * संरक्षणशास्त्र, * समाजशास्त्र, * अर्थशास्त्र

२) वाणिज्य शाखा- विशेष पातळीवरील विषय

* अॅडव्हान्स् अकौंटिंग अॅन्ड ऑडिटिंग,

* अॅडव्हान्स् कॉस्टिंग, * स्टॅटिस्टिक्स

३) विज्ञान शाखा - मुख्य विषय

* गणित, * पदार्थविज्ञानशास्त्र, * रसायनशास्त्र,

* वनस्पतिशास्त्र, * प्राणिशास्त्र, * संख्याशास्त्र,

* इलेक्ट्रॉनिक्स,

* मायक्रोबायॉलॉजी (एफ. वाय. बी. एस्सी. पातळीवर)

४) बी. सी. एस्. बॅचलर ऑफ काम्युटर सायन्स

बॅचलर ऑफ लायब्ररी सायन्स

ब) पदव्युत्तर स्तर -- कला शाखा

* एम. ए. मराठी, * हिंदी, * इंग्रजी,

* अर्थशास्त्र, * राज्यशास्त्र, * इतिहास

-- वाणिज्य शाखा

भाग १ - सक्तीचे विषय

भाग २ - अॅडव्हान्स् अकौंटन्सी आणि बिझिनेस

अॅडमिनिस्ट्रेशन

क) पदव्युत्तर स्तर -- व्यावसायिक आणि इतर

अभ्यासक्रम

* डिप्लोमा इन टॅक्सेशन लॉ (डी. टी. एल.)

ड) किमान कौशल्यावर आधारित अभ्यासक्रम

* ऑटो इंजिनिअरिंग, * हॉर्टिकल्चर,

* बेकरी अॅन्ड कन्फेक्शनरी

(९) ग्रंथालयीन माहिती

एकूण ग्रंथ ७१२६०

ग्रंथावरील एकूण खर्च रु - १४,७३६,४८

एकूण नियतकालिके - २२०

नियतकालिकावरील एकूण खर्च रु. - १०,५००

पदव्युत्तर आणि पदवीपूर्व विद्यार्थ्यांसाठी वेगवेगळ्या

ग्रंथालयाची सोय

(१०) प्रयोगशाळा

- * पदार्थविज्ञानशास्त्र, * रसायनशास्त्र, * वनस्पतिशास्त्र,
- * जीवशास्त्र, * संख्याशास्त्र, * मानसशास्त्र,
- * भूगोल, * इलेक्ट्रॉनिक्स,
- * भाषा विज्ञान, वी. सी. एस.
- * * प्रयोगशाळावरील सरासरी वार्षिक खर्च - रु. ५ लक्षापेक्षा अधिक

(११) विस्तार कार्यक्रम

(Extension Programme)

- * राष्ट्रीय प्रौढ शिक्षण कार्यक्रम (१० केंद्रे),
- * निरंतर शिक्षण, * एकात्मिक ग्रामीण विकास कार्यक्रम, * लोकसंख्या शिक्षण, * विज्ञान प्रयोगशाळा, * आर्थिकदृष्ट्या मागासलेल्या स्त्रियांसाठी छापखाना, * राष्ट्रीय छात्र सेना (१६० छात्र),
- * राष्ट्रीय सेवा योजना (२०० विद्यार्थी), * उद्योजगता विकास कार्यक्रम, * नियोजन मंडळ, * स्पर्धात्मक परीक्षा, * शाळा-महाविद्यालय, * समूह योजना, * फिल्म क्लब

(१२) महाविद्यालयातील इतर सुविधा

- * मुले आणि मुलींसाठी स्वतंत्र वसतिगृहे,
- * जिमखाना, * प्रयोगशाळा, * कॅन्टीन,
- * महाराष्ट्र बँकेची विस्तारित शाखा, * सभागृह,
- * विज्ञान वस्तु संग्रहालय, * रोपवाटिका, * फळबाग विकास कार्यक्रम, * गेस्ट हाऊस, * विद्यार्थी सहकारी भांडार, * सेवकांची सह.पत संस्था,
- * विद्यार्थी विश्रामिका, * विद्यार्थिनी विश्रामिका,
- * सायकल स्टॅन्ड, * प्राचार्य निवासस्थान,
- * बोटनिकल गार्डन,

(१३) खेळांच्या सुविधा

- * अत्याधुनिक आणि सुसज्ज व्यायाम शाळा
- * देशी आणि विदेशी खेळांच्या सुविधा
- * ४०० मीटर लांबीच्या रनिंग ट्रॅक, * योग विज्ञान

(१४) विद्यार्थी संख्या

	मुले	मुली	एकूण
वरिष्ठ महाविद्यालय	१९१०	४७२	२३८२
कनिष्ठ महाविद्यालय	९००	२७१	११७१
एकूण	२८१०	७४३	३५५३

(१५) वसतिगृह सुविधा

- मुलांचे वसतिगृह - १४५ मुलांना प्रवेश
- मुलींचे वसतिगृह - ८७ मुलींना प्रवेश

(१६) प्राध्यापक वर्ग

- * वरिष्ठ महाविद्यालय

एकूण	८१
डॉक्टरेट	११
एम फिल	१२
कनिष्ठ महाविद्यालय	
एकूण	४१

(१७) शिक्षकेतर सेवक

ग्रंथपाल	१
रंजिस्ट्रार	१
क्लाक्स	१३
प्रयोगशाळा सहाय्यक	४
शिपाई व इतर	४२
एकूण	६१

(१८) विद्यापीठीय परीक्षा निकाल - मार्च १९९०

तृतीय वर्ष साहित्य	७७.१५ %
तृतीय वर्ष वाणिज्य	५०.५० %
तृतीय वर्ष विज्ञान	५२.६६ %
एम. कॉम.	३०.२५ %
एम. ए. - इतिहास	८४.५० %
एम. ए. - मराठी	९०.०० %
एम. ए. - इंग्रजी	१४.०० %
एम. ए. - हिंदी	६०.०० %
एम. ए. - अर्थशास्त्र	६९.०० %
एम. ए. - राज्यशास्त्र	५०.०० %

(१९) कनिष्ठ महाविद्यालयीन परीक्षा निकाल

मार्च - १९९०	
वी कला	४७.९३ %
वी वाणिज्य	६०.९६ %
वी विज्ञान	६२.५० %

(२०) प्राध्यापकांचा सहभाग आणि इतर विशेष

- प्र. भास्कर जोहरापुरकर (भूगोल)
- २२-१२-१९९० रोजी मु. सा. काकडे महाविद्यालय, नागपूर, येथे 'लोकसंख्या शिक्षण' या विषयावर

- २-१-१९९१ रोजी 'महाराष्ट्रातील अभयारण्ये' विषयावर पुस्तक प्रकाशित.

- १९-२-१९९१ रोजी सी. टी. बोरा कॉलेज, शिरूर येथे 'महाराष्ट्राच्या विस्फोट' या विषयावर सदीप व्याख्यान.

- १९-२-१९९० च्या 'अमृत' मासिकात 'कदंब' या विषयावर लेख प्रसिद्ध.

- १९-२-१९९० च्या 'अमृत' मासिकाच्या मे - १९९० च्या सुट्टीत 'नागझिरा- निसर्गाला पडलेले सुंदर स्वप्न' या विषयावर लेख प्रकाशित.

- १६ ते २१ जुलै १९९० च्या दरम्यान 'क्योटो' येथे आयोजित केलेल्या 'इंटरनॅशनल सॉल्व्हेंट कॉन्फरन्स' मध्ये शोध निबंध सादर - पी. एम. पाटील (रसायनशास्त्र)

- २३ ते २७ जुलै १९९० च्या दरम्यान 'मार्गदर्शकाकडून शोध निबंधाचे वाचन. इंटरनॅशनल कॉन्फरन्स ऑन ट्रेस अॅनालिसिस' मध्ये शोध निबंध सादर - पी. एम. पाटील (रसायनशास्त्र)

- २८ ते ३१ जुलै १९९० च्या दरम्यान 'मार्गदर्शकाकडून शोध निबंधाचे वाचन. ऑरिएन्टेशन कोर्स' मध्ये सहभाग. जे. ए. देवकुळे (प्राणिशास्त्र)

- २८ मे ते २५ जून १९९० दरम्यान पुणे येथे 'ऑरिएन्टेशन कोर्स' मध्ये सहभाग. डॉ. स. एस. देवकुळे (वनस्पतिशास्त्र)

- २८ मे ते २५ जून १९९० दरम्यान पुणे येथे 'ऑरिएन्टेशन कोर्स' मध्ये सहभाग. डॉ. स. एस. देवकुळे (वनस्पतिशास्त्र)

लघुसंशोधन योजने अंतर्गत यु. जी. सी. नवी दिल्ली कडून संशोधन अनुदान प्राप्त.

बनारस हिंदू विद्यापीठातर्फे आयोजित आंतरराष्ट्रीय चर्चासत्रामध्ये सहभाग व १३ व्या अखिल भारतीय बोटनिक सोसायटीच्या परिषदेत शोधनिबंधाचे वाचन. पुणे विद्यापीठाच्या वनस्पतिशास्त्र विभागातर्फे आयोजित 'नॅशनल सेमिनार ऑन मॉडर्न ट्रेन्ड्स इन बॉटनी' मध्ये सहभाग व शोध निबंधाचे वाचन.

५) प्रा. एम. डी. भगत (गणित)

बॅचलर ऑफ कॉम्प्युटर सायन्स वर्गासाठी नेस वाडिया कॉलेज, पुणे येथे आयोजित त्रिदिवशीय (दि. २६, २७ आणि २८ जून १९९०) ओरिएन्टेशन कोर्समध्ये सहभाग. दि. २२ आणि २३ फेब्रु १९९१ रोजी अहमदनगरच्या न्यू आर्ट्स, कॉमर्स अँड सायन्स महाविद्यालयात आयोजित Seminar on Curriculum Development in Mathematics मध्ये सहभाग.

६) प्रा. व्ही. डी. काकडे (राज्यशास्त्र)

पुणे विद्यापीठाच्या वतीने आमच्याच महाविद्यालयात २३ व २४ मार्च १९९१ रोजी आयोजित 'डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर-विचार आणि नेतृत्व' या विषयावरील चर्चासत्राचे आयोजन आणि शोध निबंध सादर

७) प्रा. ए. बी. भगाटे (भूगोल)

पणदरे हायस्कूल, ता. बारामती येथील वार्षिक क्रीडा स्पर्धांचे प्रमुख पाहुणे म्हणून उपस्थित.

पर्युषण पर्वत 'ब्रह्मचर्य' या विषयावर बारामती येथे व्याख्यान.

भगवान महावीर जयंती निमित्त पुणे येथे व्याख्यान

८) प्रा. के. एम. जाधव (मानसशास्त्र)

विद्यापीठ अनुदान मंडळ, नवी दिल्ली, आयोजित मुझफरपूर (बिहार) येथील मानसशास्त्र विषयावरील रिफ्रेशर कोर्स मध्ये सहभाग.

९) प्रा. एम. व्ही. गोडसे (भूगोल)

नागपूर, कामठी येथे एन सी सी रिफ्रेशर कोर्समध्ये सहभाग.

(२१) विद्यार्थ्यांची गौरवगाथा

१) श्री. दिनेश सरोदे

शिवशक्ती व्यायाम मंडळ, निरा यांनी आयोजित केलेल्या खुल्या शरीर सौष्ठव स्पर्धेत विशेष नैपुण्याचे प्रशस्तिपत्रक.

२) श्री. विजय दिगंबरराव गानवोटे (एस. वाय. बी. ए.)

मा. मुख्यमंत्री श्री. शरद पवार यांच्या ५० व्या वाढदिवसानिमित्त एम. ए. सो. हायस्कूल कनिष्ठ महाविद्यालयातर्फे आयोजित 'रंगावली व्यक्तिचित्रण स्पर्धेतील श्रेष्ठ क्र. ४ मध्ये प्रथम क्रमांकाचे पारितोषिक व प्रमाणपत्र.

३) श्री. यशपाल भोसले

'महाराष्ट्र टाइम्स' आयोजित डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर वक्तृत्व स्पर्धेत पुणे जिल्हा ग्रामीण स्तरावर निवड.

(२२) महाविद्यालयात संपन्न झालेले विशेष समारंभ

१) कविवर्य मोरोपंत वाद आणि वक्तृत्व स्पर्धा

(५ आणि ६ ऑक्टो. १९९०)

* उद्घाटन - मा. सुभाषराव ढोले, उपनगराध्यक्ष, बारामती

* पारितोषिक वितरण - मा. पद्मश्री अप्पासाहेब पवार, बारामती

२) पश्चिम विभागीय आणि अखिल भारतीय आंतर विद्यापीठीय कबड्डी (महिला) स्पर्धा (१ ऑक्टो. १९९० ते १० ऑक्टो. १९९०)

* उद्घाटक - आमदार पतंगराव कदम

* प्रमुख उपस्थिती - आमदार चिमणराव कदम, श्री. सुभाषराव शिंदे - फलटण, श्री. विजयराव बोरावके - फलटण

* पारितोषिक वितरण - नामदार श्री शाम अष्टेकर, क्रीडा व युवक कल्याण मंत्री महाराष्ट्र राज्य

* प्रमुख उपस्थिती - आमदार कासलीवाल- चांदवड, श्री. यू. एम. पठाण- संचालक, क्रीडा व युवक कल्याण, महाराष्ट्र राज्य, डॉ. मोहनराव हापसे- उपकुलगुरू, पुणे विद्यापीठ, श्री. भास्करराव वानखेडे- विभागीय अधिकारी

एम. आय. डी. सी., पुणे

३) विद्यार्थी प्रतिनिधी निवडणुका

* तुकडी व वर्ग प्रतिनिधी, विद्यापीठ प्रतिनिधी, विद्यार्थिनी प्रतिनिधी, स्नेहसम्मेलन प्रतिनिधी, जिमखाना प्रतिनिधी इ. पदासाठी निवडणुका घेण्यात आल्या.

४) वार्षिक स्नेहसम्मेलन

(दि. ३१ डिसे. व १, २ जाने. १९९१)

* वरिष्ठ आणि कनिष्ठ महाविद्यालयाचे संयुक्त स्नेहसम्मेलन नेहमीच्या कार्यक्रमांसह शांततेने पार पडले.

५) चर्चासत्र

(विषय डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर राजकीय विचार आणि नेतृत्व) (दि. २३ आणि २४ मार्च १९९१)

* उद्घाटन समारंभ अध्यक्ष डॉ. यु. बी. भोईटे, समाजशास्त्र विभाग, पुणे विद्यापीठ

* उद्घाटन - डॉ. व्ही. के. क्षीरे, राज्यशास्त्र विभाग प्रमुख पुणे विद्यापीठ

* प्रमुख पाहुणे - धोंडिबा आबा सातव, माजी नगराध्यक्ष, बारामती

* समारोप समारंभ -

* अध्यक्ष - मा. पद्मश्री अप्पासाहेब पवार

* प्रमुख पाहुणे - डॉ. बाबा आढाव, पुणे

* सन्माननीय डॉ. विनायकराव कुलकर्णी

उपस्थिती आमदार अॅड. विजयराव मोरे

* संयोजक - प्रा. व्ही. डी. काकडे, (प्रमुख, राज्यशास्त्र विभाग)

६) वार्षिक गुणवत्ता पारितोषिक वितरण समारंभ

(दि. २६।३।१९९१)

* प्रमुख पाहुणे - चंद्रकांत गुप्ते, आयकर आयुक्त, पुणे विभाग

* अध्यक्ष - मा. जंबुकुमार शहा (सराफ), बारामती

७) वार्षिक क्रीडा नैपुण्य पारितोषिक वितरण समारंभ

(दि. २७।३।१९९१)

* प्रमुख पाहुणे - हिंदकेसरी पैलवान श्री. मारुती माते, माजी खासदार, सांगली

अध्यक्ष - मा. जंबुकुमार शहा (सराफ)

* विशेष उपस्थिती - मा. अमृता मोहोळ- पुणे प्रल्हाद सावंत- पुणे

८) ज्योतिबा फुले यांच्या तैलचित्राचे अनावरण आणि अर्पण समारंभ (दि. २७/३/१९९१)

महाविद्यालयाचे विद्यार्थी प्रतिनिधी श्री. प्रताप शिवाजी काळे आणि श्री. अशोक वाघमोडे यांनी ज्योतिबा फुले यांचे तैलचित्र हिंदकेसरी पैलवान यांच्या मार्गदर्शनाखाली साखर कारखान्याने श्री. मारुती माने यांच्या हस्ते महाविद्यालयास अर्पण केले. मालेगाव सहकारी साखर कारखान्याने श्री. अशोक वाघमोडे यांच्या अश्वारूढ प्रतिमेचे कटआऊट महाविद्यालयास सप्रेम भेट दिले. याचाही स्वीकार या समारंभाच्या निमित्ताने करण्यात आला.

याच प्रसंगी आमच्या महाविद्यालयाचे माजी क्रिडा संचालक स्वर्गवासी अशोक मेहेर यांच्या निधनामुळे यांच्या कुटुंबियावर ओढावलेल्या आपत्तीच्या निमित्ताने प्रमुख पाहुणे स्व. प्रा. अशोक मेहेर कल्याण निधीतील निधी रु. १,२५,०००/- चा चेक संस्थेचे अध्यक्ष मा. जंबुकुमार शहा यांच्या हस्ते श्रीमती अलका मेहेर यांना अर्पण करण्यात आला.

९) कन्न सोहळा (दि. ४ मार्च १९९१)

मा. मुख्यमंत्री श्री. शरदश्चंद्रजी पवार यांची कन्या श्री. कां. सुप्रिया आणि श्रीयुत भालचंद्र सुळे यांचे लग्न श्री. सदानंद यांचा शुभविवाह महाविद्यालयाच्या जिमखानात उत्साहाने पार पडला. वधू-वरांना शुभाशीर्वाद देण्यासाठी भारताचे पंतप्रधान श्री. चंद्रशेखर, माजी पंतप्रधान आणि काँग्रेस (आय) पक्षाचे अध्यक्ष श्री. इंदिरा गांधी, विविध राज्यांचे मुख्यमंत्री, मंत्री, राज्यपाल, सांसद, सांस्कृतिक, शैक्षणिक इ. क्षेत्रांतील मान्यवर यांच्या आगमनाने उत्साहाने पार पडला.

१०) डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांच्या तैलचित्राचा अनावरण समारंभ

महाविद्यालयाचे विद्यार्थी श्री. यशपाल भोसले आणि यांच्या सहकारी मित्रांनी महाविद्यालयास डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांचे तैलचित्र अर्पण केले.

* अनावरण- विनोदकुमार गुजर, नगराध्यक्ष- बारामती

* प्रमुख पाहुणे- श्रीयुत रत्नाकर मखरे, नगराध्यक्ष - इंदापूर

* विशेष उपस्थिती-

कैलास चव्हाण, नगरसेवक- बारामती
विजय गव्हाळे, नगरसेवक- बारामती

(२२) मान्यवरांच्या भेटी

* परमपूज्य सिद्धान्त चक्रवर्ती, राष्ट्रसंत आचार्य श्री. १०८ विद्यानंदजी महाराज (सदिच्छा भेट)

* श्री. चारुकीर्ती भट्टारक महाराज, श्रवणबेळगोळ (सदिच्छा भेट)

* श्री. अण्णासाहेब हजारे सामाजिक कार्यकर्ते - सदिच्छा भेट

* शांतिलाल मुथा सामाजिक कार्यकर्ते - सदिच्छा भेट

* श्री. राम कांडगे माजी आमदार - कर्मवीर भाऊराव पाटील जयंतीनिमित्ताने भेट

* श्रीमती नीलम गोन्हे, सामाजिक कार्यकर्ती - सदिच्छा भेट

* मा. नामदार श्री. विजयसिंह मोहिते - मंत्री, महाराष्ट्र

* मा. नामदार श्री. शाम अष्टेकर - मंत्री महाराष्ट्र

* मा. श्री. पतंगराव कदम - आमदार,

* मा. श्री. चिमणराव कदम - आमदार,

* मा. श्री. रियाझ एम पठाण - संचालक क्रीडा व युवक कल्याण महाराष्ट्र राज्य

या सर्वांची पश्चिम विभाग आणि अखिल भारतीय कबड्डी (महिला) क्रीडा स्पर्धांच्या निमित्ताने महाविद्यालयास भेट

मा. श्री. एन. डी. पाटील - अध्यक्ष, रयत शिक्षण संस्था, सातारा

मा. श्री. बी. बी. पाटील - उपाध्यक्ष, रयत शिक्षण संस्था, सातारा

मा. श्री. अण्णासाहेब पाटील - संघटक, रयत शिक्षण संस्था, सातारा

मा. श्री. बुट्टे पाटील - माजी आमदार

महात्मा फुले

कु. देशमुख सी. व्ही.
बारावी आर्टस, (अ)

“ज्ञाले बहु, होतील बहु, असतीलही बहु परंतु यासम हा” असे वर्णन ज्यांना लागू पडते ते थोर समाजसुधारक म्हणजे महात्मा जोतिबा फुले होत. आपली भारतभूमी ही अतिशय भाग्यवान आहे. अशा या थोर समाजसुधारकाचा जन्म १८२७ साली झाला.

महात्मा फुले यांचे लग्न इ. स. १८७३ मध्ये सावित्रीबाई यांच्याशी झाले जोतिबांनी सत्यशोधक समाजाची चळवळ ही खेड्यापाड्यात बहुजन समाजापर्यंत पोहचवली. महाराष्ट्रात सत्यशोधक समाजाचे कार्य महत्त्वाचे आहे. समाजोन्नतीसाठी ज्या ज्या सुधारणा त्याकाळी आवश्यक होत्या; परंतु त्या राबविण्यासाठी कोणीही सुधारकमंडळी धजत नव्हती. त्या सर्व सुधारणा जोतिबांनी निर्भयपणे घडवून आणण्याचा प्रयत्न केला. त्यासाठी त्यांनी अपमान, हालअपेष्टा, सहन केल्या. परंतु आपल्या कर्तव्यात थोडीही माघार घेतली नाही. जोतिबांचे विचार हे भारतीय समाजात मानवी स्वातंत्र्याकडे व समतेकडे नेण्याचे विचार होते. भारतातील परंपरागत समाजसंस्थेच्या विरुद्ध बंड करणारे पहिले पुरुष म्हणजे जोतिराव फुले होय.

“शेतकऱ्याचा असूड”, “सार्वजनिक सत्यधर्म” “गुलामगिरी” इ. मूलगामी विचार मांडणाऱ्या ग्रंथांचे लेखन त्यांनी केले. भारतीय शेतकऱ्यांच्या दुःखाला म. फुले यांनी वाचा फोडली. जोतिरावांनी दलित्यांची, दीन दुबळ्यांची सुख दुःखे मांडली, सामाजिक सुधारणांच्या तत्त्वावर भर देणाऱ्या पुढाऱ्यांत महाराष्ट्रामध्ये महात्मा जोतिराव फुले होत. त्यांचे प्रसिद्ध वाक्य म्हणजे “विद्येविना मती गेली, मतीविना नीती गेली, नितिविना गती गेली, गतिविना वित्त गेले, वित्ताविना शूद्र खचले इतके अनर्थ एका अविद्येने केले” ते नेहमी म्हणत “एक पुरुष शिकला तर, तो एकटा

शहाणा होतो. पण एक स्त्री शिकली तर सगळे कुटुंब शहाणे होते,” तसेच ते माणसाला माणूस म्हणून जगण्यास व जगाच्या कल्याणासाठी उपदेश करताना म्हणतात, “सदा सत्याची कास धरावी.” कारण सत्य हाच मानवाचा खरा धर्म आहे असे ते मानतात.

महात्मा फुल्यांनी पुण्यात स्त्रियांकरिता पहिली शाळा काढली. त्या शाळेत शिक्षिका म्हणून स्वतःची पत्नी अशिक्षित असून तिला रात्रीचे शिक्षण देऊन शिकविले, व तेथे नेमले. महात्मा सत्यशोधकीप्रमाणे “अखंड” या प्रार्थनेमध्ये साध्या शब्दामागेही व्यापक अर्थ पडला आहे. ती प्रार्थना पुढीलप्रमाणे प्राणीमात्रा नेत्रे । निर्मिकाने दिली । पाहु ती लागली एकमेकां । ज्ञान सर्वा दिले । सत्य शोधण्याला । मार्गी लागण्याला । अज्ञान्यास । आनंदाने तुम्ही ईशां नित्य म्यावे । सुखी सर्व व्हावे ज्योती म्हणे ।

ते गोरगरिबांचे दुःख पाहून स्वतः दुखी व्हायचे. कधी कोणी कोणावर अन्याय केला तर त्यांना राग यायचा. जोतिराव हे कनवाळू, बाणेदार व तडफदार होते.

स्वातंत्र्य, समता आणि बंधुत्व या तीन तत्त्वांचा यांनी आयुष्यभर पुरस्कार केला. धर्मसंस्थांना बाजूला ठेवा, त्यात सत्य फार थोडे आहे. असे विचार त्यांनी निर्भयपणे मांडले. मनुष्य जन्मतःच स्वतंत्र असून स्त्री पुरुष या सर्वांना आपली मते व्यक्त करण्याचा समान हक्क आहे असे ते म्हणत.

मात्र मिळालेले स्वातंत्र्य परस्पर बाधक होणार नाही अशी प्रत्येकाने काळजी घेतली पाहिजे. सर्व स्त्री पुरुषांनी गावाचे, प्रांतांचे, देशाचे, धर्माचे असे विविध

द न मानता सर्वांना एक समजून रहावे. पुनर्जन्म, कर्मकांड या गोष्टी आहे असे ते स्पष्टपणे मानतात. जेतिरावांची ही विचारसरणीची परंपरा अशी राहणार आहे म्हणून कवी हेमंत कांबळे यांनी गीत म्हटले -

त्रिवार जयजयकार फुल्यांचा ।
समाजसुधारक होऊन गेला जनतेचा ।
शाळा काढून शिक्षण देऊनी ।
दीन दुबळ्यांना दिला आधार ।

“निसर्गकवितांत रमणारा बालकवी”

गायकवाड विलास वामनराव
टी. वायू. बी. कॉम.

काही काही माणसे ही आपल्या काळाची अपत्ये मानतात. तसेच काही कालाकार, साहित्यिक हे जणू आपल्या कलेसाठीच जन्माला येतात. आपल्या वैशिष्ट्याने, आपल्या कवितेने ते आपल्या कालखंडावर आपला ठसा आपल्या कवितांमधून आपल्या कालखंडावर एक वेगळा बालकवी म्हटले की लहान मुलांच्या कविता रमणारा कवी, असा गौरवसमज होतो. परंतु कुमारवयातच आपली कविता लिहायला सुरुवात केली म्हणून त्यांना प्रसिद्धी मिळाली.

बालकवींच्या कविता या निसर्ग, प्रेम व सौंदर्य यांचे अंग, सत्य, ईश्वर, ज्ञान व आनंद याविषयीचे आपले प्रकट केले. मानवी जीवन हे दुःखाने काठोकाठ खंतीत आहे. याची खंत त्यांना होती. मानवाचा जीवनाचा त्यांच्या कविमनाला बोचत होता. म्हणूनच आपल्या “आनंदी आनंद” या कवितेत तो व्यक्त

अनाथ बालक होऊन पाखरू ।
हृदयी धरून केला उध्वार ।
अज्ञानावर मात करूनी,
ज्ञानाचा हा दीप लावूनी ।
मानवतेवर केले उपकार,
चंद्र-सूर्य असे जोवरी तव कीर्तीचा ।
सुगंध पसरे कवने गातील,
तव कीर्तीने तुझे हे उपकार ।

केला. ते या कवितेत म्हणतात की,
“स्वार्थाच्या बाजारात, किती पामरे रडतात.
त्यांना मोद कसा मिळतो?
सोडूनी स्वार्था तो जातो.”
सौंदर्य हे क्षणभंगुर असते. तसेच आयुष्याचेही आहे.
बालकवींचे मन या विचारांनी उदासीन होते -
“कोठूनी येते मला कळेना
उदासीनता ही हृदयाला
काय बोचते ते समजेना
हृदयाच्या अंतर्हृदयाला”

या काव्यपंक्तीतून त्यांची उदासीनता दिसून येते. प्रेमाचे मानवी जीवनातील महत्त्व त्यांनी आपल्या “प्रीती हवी तर” “मोहिनी” “मंगलमय प्रेमकवन” “प्रेमाचे गाणे” या कवितांमधून पटवून दिले. बालकवींना “निसर्गकवी” म्हणून खूप प्रसिद्धी मिळाली. निसर्गाच्या सान्निध्यात आल्यावर मानवी मनाला दिलासा मिळतो. तोच दिलासा त्यांच्या निसर्गकवितांमधून मिळतो. बालकवींचे बालपण हे निसर्गाच्या सान्निध्यातच गेले त्यामुळे त्यांच्या

निसर्गकविता लिहिण्याकडे ओढा गेला.

माणसाचा खरा आनंद हा व्यवहारात नसून निसर्गसौंदर्याच्या आविष्कारात आहे अशी बालकवींची श्रद्धा होती. याचा प्रत्यय त्यांच्या "श्रावणमास" या कवितेतील खालील ओळीवरून येतो.

"श्रावणमासी हर्ष मानसी हिरवळ दाटे चोहिकडे, क्षणात येते सरसर शिरवे, क्षणात फिरूनी ऊन पडे."

बालकवींच्या सर्वोत्कृष्ट कवितांमध्ये "औदुंबर" या कवितेचा उल्लेख केला जातो. डोळ्यांना दिसणाऱ्या व

मनाला जाणवणाऱ्या, भावणाऱ्या एका सुंदर दृश्याचे चित्रण या कवितेत दिसून येते. बालकवींच्या काव्यसामर्थ्याची ओळख या कवितेमुळे पटते. म्हणून त्यांच्या समाधिस्थलावर "औदुंबर" कवितेतील ओळी कोरून ठेवलेल्या आहेत.

"ऐल तटावर पैल तटावर हिरवाळी घेऊन, निळा सावळा झरा वाहतो, बेटाबेटातुन चार घरांचे गांव चिमुकले पैल टेकडीकडे, शेतमळ्यांची दाट लागली हिरवी गरदी पुढे."

"डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांचे मौलिक विचार"

गायकवाड एच. वाय.
एस. वाय. बी. ए.

"आपली संघटना आपण स्वतंत्रच ठेवली पाहिजे. स्वतंत्र संघटनेशिवाय आपल्याला स्वाभिमानाने राहता यावयाचे नाही. सध्या जे लहान मोठे राजकीय पक्ष दिसतात त्यांनी अस्पृश्य समाजाच्या दृष्टीने कोणताच खास कार्यक्रम ठेवलेला नाही. तसा कार्यक्रम कोणी ठेवला असता तर त्याचा आम्ही विचार केला असता म्हणून आपण काही अडून रहावयाचे नाही. आपण आपली सध्याची सुस्त अवस्था फेकून दिली पाहिजे. येथून पुढे आपल्याला जे काही मिळवावयाचे आहे ते इज्जतीनेच मिळविले पाहिजे. कोणाची हांजी हांजी करून अथवा भीक मागून आम्हास काहीही नको. आपला भविष्यकाळ उज्वल करण्यासाठी मला निष्ठेची माणसे हवीत."

"स्वच्छ राहण्यास शिका व सर्व दुर्गुणांपासून मुक्त राहा. तुमच्या मुलांना शिक्षण द्या. हळूहळू त्यांच्या मनात महत्वाकांक्षा जागृत करा. ते थोर पुरुष होणार आहेत असे त्यांच्या मनावर बिंबवा. त्यांच्यातील हीनगंड नाहीसा करा. लग्न करण्याची घाई करून नका. म्हणजे जबाबदारी पार पाडण्याइतपत आर्थिकदृष्ट्या समर्थ झाल्याशिवाय त्यांच्यावर लग्न लादू नका. शिक्षणाशिवाय तरणोपाय नाही. आपल्या गावी मानाने

रहा आणि जगा. कोणाची लाचारी न करता स्वतःचा पायावर उभे रहावयास शिका."

"सार्वजनिक चांगले कार्य नेहमी करा. ते जमते नाही तर जे करतात त्यांना मदत करा आणि तेही जमत नसेल तर गप्प बसा. परंतु त्यामध्ये अडथळे आणण्याचा प्रयत्न करू नका."

"मानवी जीवित सुखासमाधानाने घालवावयाचे असेल तर मानवाने शुध्दाचरण, अहिंसा, समता आणि बंधुत्व या गोष्टींचाच अवलंब केला पाहिजे. त्याशिवाय दुसरा मार्ग नाही. याच गोष्टी गौतम बुद्धांच्या धर्मातील मुख्य तत्त्वे म्हणून प्रसिध्द आहेत आणि हीच तत्त्वे माझ्या सहा कोटी अनुयायांना सांगितली आहेत."

"शेवटी मला आपणास एवढेच सांगायचे आहे की जर आपण एकजुटीने वागला तर काहीतरी करू शकाल. आपल्या समाजावर हजारो वर्षांपासून असलेला जोरजुलूम व अन्याय निवारण करण्याचे आजच्या पिढीने स्वखुशीने आपल्या शीरावर घ्यावयाचे हवे आहे. आपल्या समाजात ऐक्याची अत्यंत जरूर आहे व ऐक्यामुळेच आपण हे कार्य करू शकू अशी माझी खात्री आहे."

(२२)

जशास तसे

पांढरकर एस. जी.

एफ. वाय. बी. ए. (अ)

एकदा रामू सुतार, अण्णा न्हावी, तुकाराम परीट व दिवान रामोशी या दुकार पोरट्यांनी आषाढी एकादशीला पंढरपूरला जाण्याचे ठरविले. पंढरपूरला जाण्याचे नियोजन रात्री आठ वाजता. गावातील पोरट्यांच्या पारावर मीटिंग भरली व त्या मीटिंगमध्ये पंढरपूरला जाण्याची जास्त पैसा असावा म्हणून प्रत्येकाने १२० रुपये घेण्याचे ठरविले. आषाढी एकादशीच्या दिवसात पंढरपूरला गेले असते म्हणून आठ दिवस अगोदर जाण्याचे ठरविले.

जाण्याच्या दिवशी पंधरा दिवस पुरतील असे खाद्य पदार्थ घेवून त्यांनी सकाळची नऊची रेल्वे पकडली. पंढरपूरला जाण्याअगोदर बऱ्याच ठिकाणी फिरण्याचा मानस होता. यावेळी गाडी एकदम रिकामी होती. नाही म्हणायला फक्त वयाची साठी उलटून गेली. एक म्हातारा एकटाच एका बाकावर बसला होता. शेजारी कसलेतरी गाठोडे होते त्याच्यावर पंढरपूरला जाण्यावर लाल जीर्ण झालेला पटका होता व अंगात रामू सुताराला गप्पा मारण्याची लहर आली तो म्हणाला, "अण्णा" "काय म्हणतोस रामू?" अण्णा म्हणाला, "खर्चापुरते पैसे घेऊन सर्वांच्या जवळील पैसे घ्यायला जवळ ठेवू." रामू सुतार म्हणाला.

वरील मुद्दयावर सर्वांनी माना डोलावल्या व आपापल्या जवळील सर्व पैसे रामूकडे दिले वर २० रुपये आपल्या तांबड्या रूमालात बांधून ट्रंकेत ठेवून दिले. म्हातारा ते सर्व तिरक्या नजरेने पहात होता. पंढरपूरला पोहोचल्यानंतर त्याच्याशी त्याला काहीही कर्तव्य नव्हते. पंढरपूरला पोहोचल्यानंतर त्याच्याशी त्याला काहीही कर्तव्य नव्हते. पंढरपूरला पोहोचल्यानंतर त्याच्याशी त्याला काहीही कर्तव्य नव्हते.

पंढरपूरला पोहोचल्यानंतर त्याच्याशी त्याला काहीही कर्तव्य नव्हते. पंढरपूरला पोहोचल्यानंतर त्याच्याशी त्याला काहीही कर्तव्य नव्हते.

(२३)

थांबल्यावर गाई येईल तेव्हा त्याला नाव कुणाचे सांगायचे?" अण्णाने प्रश्न केला. दिवान रामोशाला आता म्हाताऱ्याची टिंगल उडवायची लहर आली. तो व रामू सोनार उगीचच हसत होते. आता म्हाताऱ्याची भलतीच फजिती होईल म्हणून त्यांनी मोठ्याने टाळ्या वाजविल्या.

नाव ना? सांगू या की त्या म्हाताऱ्याचे! दिवान रामोशी हसत म्हणाला. म्हातारा हे सर्व ऐकत व बघत होता. लगेच अण्णा न्हावाने साखळी ओढली. आता गाडी थांबली होती. गाडी थांबताच गाई डब्यात शिरला त्याने चौघाकडे करड्या नजरेने पाहिले व तो अण्णाकडे वळून म्हणाला, "साखळी कोणी ओढली रे?" "त्या म्हाताऱ्याने सरकार" कोपऱ्यात पाय दुमडून बसलेल्या म्हाताऱ्याकडे बोट दाखवित अण्णा म्हणाला. आता गाईचा रोख त्या म्हाताऱ्याकडे होता.

"काय रे म्हाताऱ्या तूच साखळी ओढलीस का?"

"व्हय सरकार"

"कशाला मरायला ओढलीस का?"

"काय सांगाव महाराज, आजच मी बाजारला जाऊन आलो जवळ ४०० रुपये होते. म्हातारा माणूस मी. या चार जवान पोरंपुढे म्हाताऱ्याचं काय चालणार. या पोरट्यांनी माझ्याकडून सगळं पैसे हिंसाकामून घेतलं. ते पहा ते सगळं पैसे त्यांनी ट्रंकेत ठेवल्यात. बघा हव तर तांबड्या रूमालात" म्हाताऱ्याचे वरील शब्द ऐकल्यावर मात्र चौघांचीही पाचावर धारण बसली.

दुसऱ्या डब्यातले पोलीस आले. ट्रंकेच्या तळाशी तांबड्या रूमालात ठेवलेले ४०० रुपये पोलीसांना सापडले. म्हाताऱ्याचे बोलणे खरे ठरले. म्हाताऱ्याला ४०० रुपये देण्यात आले व या चांडाळ चौकडीला मात्र पंढरपूरच्या ऐवजी जेलयात्राच घडली.

❀ ❀

उद्योजकतेच्या विकासामध्ये महाविद्यालये व विद्यापीठाचा सहभाग

सुभेदार उमेश बाळासाहेब,
एस. वाय. बी. कॉम.

भारतीय स्वातंत्र्याला पाहता पाहता ४० वर्षे पूर्ण झाली. परिपक्व अवस्थेत पोचलेल्या या देशाची प्रगती निश्चित झाली. ती या पेक्षाही जास्त होऊ शकली असती पण लोकसंख्यावाढ, बेरोजगारी, दारिद्र्य, निरिक्षरता, भ्रष्टाचार आणि चलन फुगवटा वाढतच गेला. दीर्घकालीन नियोजनाची संकल्पना रूजली नाही. राजकारणी व्यक्तींची मती खुंटीत झाली त्यातच भर म्हणून अतिवृष्टी, अवर्षण, दुष्काळ या निसर्गाच्या बेगुमान लहरीमुळे पर्यावरणाचा समतोल बिघडला जात आहे. ते सर्व प्रश्न व समस्या सोडविण्यासाठी जे अनेक मार्ग स्वीकारले गेले त्यापैकीच औद्योगिकरण हा एक मार्ग आहे.

लघुउद्योग क्षेत्रासाठी शासनाने ८७७ वस्तू उत्पादनासाठी राखून ठेवल्या आहेत. त्यापैकी ४२१ वस्तूंचे उत्पादन खरेदी करण्याचे मान्य केले आहे.

महाराष्ट्र सरकारने अलीकडेच नवीन प्रशासन भवन मुंबई येथे उद्योग संचालनालय (उद्योग साधनाकक्ष) उघडून होतकरू उद्योजकांना उद्योग सुरू करण्यासाठी एकाच ठिकाणी माहिती (single window information center) पुरविण्याचा उपक्रम सुरू केला आहे. नवीन उद्योजकांना योग्य ते मार्गदर्शन करण्याच्या दृष्टीने हा एक कौतुकास्पद उपक्रम आहे असे म्हटले पाहिजे.

सरकार आपल्यापरीने उद्योगाच्या विकासासाठी प्रयत्नशील आहे. तरी देखील शाळा, महाविद्यालये, व्यवस्थापन संस्था यांचा देखील सरकारच्या प्रयत्नाला पाठिंबा असणे आवश्यक आहे. मला देखील असे नमूद करावेसे वाटते की उद्योजकतेच्या विकास करावयाचा असेल व सर्व सुशिक्षित बेरोजगारांमध्ये उद्योजकतेविषयी आस्था, प्रेम, जिद्दाला, निर्माण करावयाचा असेल तर त्याला शालेय शिक्षणापासून सुरुवात झाली पाहिजे.

मी आपणाला या ठिकाणी महाविद्यालय व विद्यापीठ स्तरावर कोणत्या गोष्टीची आवश्यकता आहे हे नमूद करणार आहे.

उणिवा -

१) एफ. वाय. बी. कॉम. च्या व्यावसायिक पर्यावरण व उद्योजकता या विषयातील अभ्यासक्रमांमध्ये विद्यार्थ्यांना व्यवसायाच्या पर्यावरणाची माहिती मिळते. तसेच उद्योजकत्वाच्या अर्थत्व संकल्पना नेतृत्वविषयीची कार्ये व घटक त्यामुळे विद्यार्थ्यांना या विषयाकडे इतर विषयासारखा एक विचार आहे असे मानतात.

२) बऱ्याच विद्यार्थ्यांना उद्योजकतेविषयी आत्मीयता वाटत नाही. कारण समाजातील उद्योजकतेविषयी असणारे स्थान पांढरपेशा व्यक्तींना मिळणारे मान, घरातील वातावरण, धार्मिक श्रद्धा इत्यादींचा परिणाम.

३) विषयाच्या नावाप्रमाणेच विद्यार्थ्यांना उद्योजकता ही व्यावसायिक क्षेत्रात विकासासाठी काहीच उपयुक्त होत नाही. कारण ज्या योजना दिल्या आहेत त्या फारच थोड्या आहेत. जरी त्याचा अभ्यास किंवा माहिती घेतली नाही तरी विद्यार्थी आपोआप उद्योजकता हा प्रकार अस्तित्वात आहे.

जर उद्योजकतेचा विकास महाविद्यालये व विद्यापीठांमध्ये होणे आवश्यक आहे.

१) प्रत्येक महाविद्यालयातून वर्षात कमीत दोनदा तरी उद्योजकतेच्या विकासासंबंधी आयोजित केली गेली पाहिजे.

२) ज्या प्रमाणे सरकार मार्फत सरकारी अधिकार

(२४)

तालुक्याच्या विकसित खेड्याच्या ग्रामपंचायतीमध्ये जाऊन सामान्य उद्योजकांना सरकारच्या योजनांविषयी माहिती देत असतात, तशा प्रकारची माहिती विशेषतः ग्रामीण महाविद्यालयांमध्ये जाऊन दिली पाहिजे.

३) जे उद्योजक सरकारी सवलतीचा व योजनांचा फायदा घेऊन यशस्वी झाले आहेत, अशा उद्योजकांच्या व्यवसायाला प्रत्यक्ष भेट देऊन विद्यार्थ्यांमध्ये उद्योजकतेविषयी जागरूकता निर्माण केली गेली पाहिजे.

वरील सर्व गोष्टींचा विचार केल्यानंतर माझ्या मनामध्ये एक नवीन कल्पना सुचलेली आहे. त्यामुळे माझ्या मते प्रत्येक महाविद्यालयातून उद्योजकतेचा विकास निश्चित होईल असे माझे मत आहे.

प्रत्येक महाविद्यालयांमध्ये उद्योजकता विकास मंडळ (करिअर डेव्हलपमेंट असोसिएशन) स्थापन करावे.

महाविद्यालयातील ज्या विद्यार्थ्यांना व्यावसायिकतेचा विकास सुरू करावा अशी तीव्र इच्छा मनामध्ये असेल त्या सर्व विद्यार्थ्यांनी मिळून उद्योजकता विकास मंडळाची स्थापना करावी.

या उद्योजकता विकास मंडळाची सर्वसाधारणपणे महामंडळाच्या प्रवेश घेणाऱ्या व होतकरू उद्योजकांना आपल्या मंडळाची उद्दिष्टे सांगून त्यांना सभासद करून घेणे.

महाविद्यालयात प्रवेश घेणाऱ्या व होतकरू उद्योजकांना आपल्या मंडळाची उद्दिष्टे सांगून त्यांना सभासद करून घेणे.

किमान महिन्यातून एकदा तरी उद्योजकतेच्या विकासासंबंधी चर्चासत्रे आयोजित करावीत व त्यामध्ये पुढील गोष्टींचा समावेश असला पाहिजे.

अ) सरकारने स्थापन केलेल्या विकास मंडळाच्या योजना

ब) राखीव उद्योजकाची नावे व त्यासाठी मिळणाऱ्या सवलती

क) व्यवसायाची सुरुवात करण्यापूर्वी आवश्यक

असणाऱ्या प्राथमिक स्वरूपाच्या गरजा पूर्ण करणे. ड) व्यवसाय सुरू करण्यासाठी कोणकोणत्या अधिकाऱ्यांना भेटणे आवश्यक आहे इत्यादीबाबत चर्चा करणे.

३) आपल्या प्राध्यापकांच्या किंवा विद्यार्थी प्रतिनिधींच्या सहाय्याने यशस्वी उद्योजकांच्या व्यवसायाला भेट देवून त्यांच्याशी चर्चा करावी.

४) सतत विद्यार्थ्यांवर उद्योजकता हेच खरे जीवन विकासाचे साधन किंवा मार्ग आहे असे त्यांच्या मनावर प्रतिबिंबित केले पाहिजे.

५) लहान लहान प्रकल्प अहवाल कसे तयार करावेत त्याचे मार्गदर्शन करून काही प्रकल्प अहवाल तयार करावेत.

६) जर एखादा कौटुंबिक व्यवसाय चालू असेल तर त्याच व्यवसायाच्या विकासाच्या दृष्टीने ज्या सरकारच्या नवनवीन योजना सवलती, उपलब्ध होणार असतील तर त्यांची माहिती मिळविली पाहिजे.

७) उद्योजकतेच्या विकासासंबंधीचे किमान वर्षातून एकदा तरी प्रदर्शन औद्योगिक विकासाचा आढावा व महत्त्व, एखादा चित्रपट दाखविला गेला पाहिजे.

८) ज्या उद्योजकांनी सरकारी सहाय्य घेऊन ते आज एक यशस्वी असे उद्योजक बनले आहेत व आपल्या बेकारीवर व शारीरिक अपंगत्वावर मात करून आदर्श उद्योजक ठरले आहेत, अशा व्यक्तींचे यशामागचे रहस्य जाणून घेण्यासाठी प्रयत्न केला पाहिजे.

९) लघु उद्योगविषयक निघणारी दैनिके वर्तमानपत्रे, साप्ताहिके, मासिके, नियतकालिके, सरकारची व औद्योगिक विकास संस्थांची छापील पत्रके जमा करून आपल्या संग्रही ठेवणे.

वरील प्रकारे माझ्या प्रिय विद्यार्थी वर्गास उद्योजकतेविषयी माहिती देऊन त्याचे भवितव्य उज्वल करण्याचा हा माझा छोटासा प्रयत्न आहे.

(२५)

शंका

पानसरे दिलीप डी.
एम. ए. (इंग्रजी द्वितीय)

इंग्रजी माते सांग मला
जन्म तुझा का झाला?
वेड्या वाकड्या वळणांनी
कोण तुला घेऊन आला?
तुझे आमचे जमायचे नाही
वाघिणीचे दूध पचायचे नाही.
माता होऊन शिकव मला
वाघिणीचे दूध प्यावयाला
तुझ्याशी आमचे जमेल काय?
निराशा मनाची संपायची काय?
लिहावे म्हटले काही तरी
ग्रामरचा मला पत्ताच नाही
वाचावं म्हटलं काही तरी
अर्थ काही लागत नाही
तुझ्याच विचारात कविता सुचली
पण माते अखेर मायबोलीतच लिहावी लागली.

प्रश्न

काय करायचे ते कळत नाही
कुठे जायचे आहे ते समजत नाही
कुठे चाललो तेही समजत नाही
का चाललो तेही समजत नाही
आयुष्य काय आहे तेही कळत नाही

(२६)

आकाश जुई तू

गावडे अनिल एफ.
एफ. वाय. बी. ए.

चंद्र हासता प्रीतीचा
हृदयीच्या आकाशात
शब्द तुझा माझा होतो
प्रीतीच्या चंद्रलिपीत
तुझ्या स्पर्शाची पालवी
पालवते प्रणयाला
तुझ्या ओठांतली गोडी
लाजवते अमृताला
माझी आकाश जुई तू
प्रीतीचे मोहळ झुले
जुई तुझ्या नजरेची
माझ्या सभोवती फुले
तुझी माझी प्रीत असे
गडे भरतीची
आता मुक्त लहरींना
भूल पडे परतीची
प्रीतीच्या चंद्र लिपीत
शब्द शब्द मोहरला
जीव लावून जीवाला
जन्माचे या गाणे झाला.

देवगिरे ज्ञानदेव
टी. वाय. बी. कॉम.

का जन्मले तेही कळत नाही
का मरत नाही तेही कळत नाही
सगळा "ना" चाच पाढा आहे
कसं काय आहे बरं आहे
याशिवाय उत्तर नाही.

(२६)

शरदाचे चांदणे

सुभेदार उमेश बाळासाहेब
एस. वाय. बी. कॉम

इथल्या मातीमधला माणूस
तुझेच गातो गाणे.
तूच जाहला आमच्यासाठी
शरदाचे चांदणे ।धृ।
तू रयतेचा राजा आणिक
तू गरीबांचा वाली
वीन हीन अन् पद दलितांना तुझी छाया झाली
मनामनातून ठसला, तू रे
तुझ्याच कर्तृत्वाने
तूच जाहला आमच्यासाठी शरदाचे चांदणे
तुला मातीचे मोल समजले
म्हणून जपली माती
या मातीच्या कणाकणांतून
किती फुलवले मोती?
होता उजाडे माळ तयांची
केली हिरवी राने . . . .
तूच जाहला आमुच्यासाठी शरदाचे चांदणे ।धृ।

संध्याकाळ

कु. शुभांगी रामदास गिरजे
१२ वी कॉमर्स

पण मी मात्र असते विचारांच्या जाळ्यात
एका कधीही न संपणाऱ्या विचारांच्या जाळ्यात
मला नाही आवडत ते दूरचे तारे
मला नाही आवडत ते मंद-मंद वारे
सगळेच कसे आहे नीरस तेच तारे हेच वारे.

(२७)

पहाट

कु. सनीता ठाकूर
टी. वाय. बी. ए.

प्राजक्ताची फुले वेचताना
ती ओणवी झाली
देठांना स्पर्श झाला
तिच्या नाजूक बोटांचा
आणि त्याचा रंग केशरी झाला.
त्या देठांचा रंग जणू
तिच्या ओठांत उतरला.
फांदीवरल्या पक्षाने शीळ घातली.
न राहवून
तेव्हा तिच्या लक्षात आले.
दूर कुठेतरी पहाट झाली.

बेकारी

बालपण सरले तरुणपण आले.
आई वडिलांच्या अंगात कष्ट करण्याचे प्राण नाही उरले.
दोन वेळचे जेवण एक वेळ झाले.
पैसा मिळण्याचे साधन नाही उरले.
आम्ही सर्व भारत फिरलो.
पण जेथे रिकामी जागा होती, भरती होती,
तेथे वशिला वाल्यांची नाती गोती होती.
बेरोजगार तरुण-तरुणींच्या आयुष्याला ओहटी लागली होती.
शिंपल्यासारख्या नाजूक डोळ्यातून मोत्यांची
धार लागली होती.
सरकारने तरुणांकडे पाठ फिरवली होती.
तरुण-तरुणींच्या स्वप्नांची राखरांगोळी झाली होती;

(२८)

कशासाठी

खोमणे डी. आर.
एफ. वाय. बी. ए.

कशासाठी डोळ्यांत अश्रू
अन् कोणासाठी माझे गाणे?
अंधारात विझले दिवे
अन् अंधारातच माझे जळणे.
कधी पहावे या डोळ्यांनी
पुसटलेल्या आशेच्या रेषा.
उमटलेल्या व्यथेचे गोंदण
अन् हृदयास पडलेल्या भेगा,
का पचवून घ्यावे दुःख
अन् का झुरावे कुणासाठी,
दगडासारखे काळीज असावे
या जगात जगण्यासाठी.

प्रसाद अशोकराव वैद्य
११ वी आक्ट

गुरुवर्य प्रा. डॉ. डी. टी. पाटील यांना भावपूर्ण श्रद्धांजली

पहाट

बी. जे. कोकरे
एम. ए. (२) मराठी

शिजत शिजत जगताना
दुःख कधी झालंच नाही
शिजणंच होतं तुम्हांसाठी
थांबणं कधी झालंच नाही
कितीक झोळ्या भरून गेल्या
कंटाळा कधी आलाच नाही
वाटून-वाटून हात शिजले
वाटणं कधी संपलंच नाही.
जगणं-मरणं नेहमीचंच
असलं जीवन मान्यच नव्हतं

रात्रं-दिवस, काळ-वेळ
यांचं बंधन मानलंच नव्हतं
कणा कणाची झाली माती
सोनं कधी भेटलंच नव्हतं
अनंतर काळात विरून गेलात
खचणं कधी जमलंच नव्हतं
मातीच्याही मूर्ती केल्या
बोटं कधी थकलीच नाहीत
काळावरही स्वार झालात
पण नियतीला ते पटलंच नाही.

प्रीतिफुलं

हर्षल रा. धोंगडे
१२ वी कॉमर्स

केसातुनी तुझ्या या गुंतविले जीवाला.
नायनाचा इशारा अडकवितो मला
कुंठाल हे तुझे, सौंदर्य मजसी सांगे
नागीण ही पाठीवरली, दंश करू पाहे रागे,
मुवईच्या कटारीने छेदीले मनाला
केसातुनी तुझ्या या गुंतविले जीवाला
नायनात धरिला तू सज्ज मदनबाण.
सोहणी मम हृदयी, घायाळ केला प्राण

घडविले ज्याने तुला शतदा प्रणाम तयाला
केसातुनी तुझ्या या गुंतविले जीवाला
अंधारात या बदामी गुंतला हा प्राण
पाहुनी सौंदर्य तुझे लाजतील ही सुमने.
पाहून तुझ्या रूपाला कविता स्फुरे कवीला
केसातुनी तुझ्या या गुंतविले जीवाला.

(२९)

चिता

यशपाल (बंटी) भोसले
एस. वाय. बी. कॉम.

स्वतःच्याच चितेला अग्नी लावताना
मन कसं शांत शांत झालं
आनंदाने बहरून आलं
समाधानाने अश्रू गाळले
वाटलं
अन्याय - अत्याचार
दारिद्र्य - गरिबी
अपेक्षा - अपमान
विश्वासघात - दगाबाजी
जातपात - दंगली
यांनी दररोज तीळतीळ गरण्यापेक्षा
एकदाच मरून जळाल तर
पुनर्जन्म झाल्यासारखे वाटते.

आजच्या मुली

विजय ठोंबे
एफ. वाय. बी. कॉम.

म्हणत असत आपल्या देशात
प्रत्येक मुलगी आहे हिंदुस्थानी
ती राधा, ती सीता तर ती झाशीची राणी.
पण आजच्या मुली फक्त नावापुरत्याच हिंदुस्थानी
खरं तर त्या आहेत फॅशनची राणी.
कोणी आहे बुलबुल तर कोणी पाकोळी.
कोणी आहे आग तर कोणी आहे वीज
कोणी आहे एम. ए. तर कोणी बी. ए.
कोणी, कोणी, तर आहे साहेबाची पी. ए.
फक्त नावापुरत्या आहेत असली
बाकीच्या सर्व बाबतीत त्या आहेत नकली
लग्ना आधीच करतात प्रेमाच्या गोष्टी.
कसल्या डोल्या अनू कसल्या वराती.
आपल्या आपणच निवडतात जीवन साथी.

जाणार आहे तुझ्यापासून दूर

भागवत जालिंद म.
टी. वाय. बी. एस्सी.

जाणार आहे तुझ्यापासून दूर
एकदा तरी ऐकशील का?
देऊ नकोस प्रेम पण
एकदा तरी बोलशील का?
तोंड फिरव पण
एकदा तरी हसशील का?
मुखचंद्र दाखवू नकोस पण
एकदा तरी स्वप्नात येशील का?

(३०)

ज्योती

कु. रेश्मा वि. दोशी
टी. वाय. बी. कॉम

उधळले जे
स्वप्नात मोती
त्यांच्याच आता
जळताहेत ज्योती
तीच काही माती
तीच नाती गोती
अजूनही सुकलेली
तशीच आहे प्रीती
टोचतात अजूनही
समाजाच्या खड्गाची पाती
अशीच आहे का
अजूनही समाजाची नीती
काळोख्या राहिल्यात माझ्या
तशाच कितीतरी राती
जजळायच्या नाहीत त्यात
कधीच आशा ज्योती
संपले तेलही आता
राहिल्यात फक्त वाती.

समतेचा सारथी

महेशकुमार उर्फ महेंद्र कांबळे
१२ वी आर्ट्स

हे मानवतेच्या नंदादीपा
कोट्यावघी दीन दलितांच्या रविकिरणा
हजारो वर्षे काळोखात चाचपडणाऱ्या
समाजाला तूच तेजस्वी केले.
हे प्रज्ञा, शील, करुणेच्या महान उपासका
शांती मानव धर्म आहे, हे जाणून
दिव्यज्ञानी बुध्दाला तू शरण गेलास
तू जन्मला नसतास, तर हे अस्पृश्य
आजही कलंकित झालेल्या अंधारात
अन्यायाला वाचा फोडणाऱ्या वाल्याची
प्रतीक्षा करित भटकत राहिले असते
हे समतेच्या रथाच्या सारथ्या,
प्राण तुझ्या रथाचे घोडे
तुझ्या विना आहेत भिकारी.

कोडं

विजयकुमार दिगंबरराव गानबोटे
एस. वाय. बी. ए.

वृक्षारोपणासाठी आम्ही शंभर खड्डे खणले.
लावण्यासाठी रोपे आम्ही खूप लांबून आणले.
कपड्याची घडीही न मोडू देता, इतरच पुढे धावले.
श्री. व सौ. च्या हातून वृक्षारोपण झाले.
दुसऱ्या दिवशी नामवंतांचे फोटो वृत्तपत्रातून आले
पण राहून राहून मला एकच प्रश्न पडतो
शेकडोंच्या या घोळक्यात
आमच्या घामाचे थेंब कोणासच कसे नाही दिसले?

(३१)

भटक्या

संजय मोहिते
एस. वाय. बी. कॉम.

अश्वत्थामाचे वंशज आम्ही
शापित वरदानाचे भोग भोगीत
भटकतोय गावोगाव
ओढ्या वगळीने हागंदारीत
संसार थाटीत
मृत्यू येत नाही म्हणून
जगायचं मरण यातना भोगीत।
नाहीतरी हे काय जगणं हाय।
मरणापेक्षाही हीन
पोटासाठी दिशाहीन
घोड्या-गाढवांवरती बिन्हाड घेऊन
कुत्र्याची लाबाळ सांभाळीत
भटकायचं
दुसऱ्याची उष्टी चघळीतच

जीवन घालवायचं
दुसऱ्याच्या पोराना आशीर्वाद देत
आपण मात्र शापित राहायचं
देशात असूनही देश निकालाचा
हुकुम पाहीत
भटकतच राहायचं- दारोदार
भविष्यहीन वंशाची निर्मिती करत
द्रारिद्र्याची कवाडी उघडीत
अन्यायाला पोटात घालीत
असेच भटकणार आहोत
शतकानुशतके
अश्वत्थाम्याचे वंशज आम्ही.

शूद्र

यशपाल (बंटी) भोसले
एस. वाय. बी. कॉम.

प्रत्येक सुंदर गोष्टीवर
मी प्रेम केले
अगदी मनापासून
त्यांनीही केले असेल कदाचित. पण -
जेव्हा व्यवहाराच्या कसोटीत लावले
तेव्हा प्रत्येकाने मला झिडकारले होते
एक शूद्र म्हणूनच.

(३२)

“जगायचं असतं”

कु. संगीता दत्तात्रय भुरे
एस. वाय. बी. ए.

जगायचं असतं-
फुलाचा सुगंध आस्वादण्यासाठी,
निळं, निळं आकाश पहाण्यासाठी

जगायचं असतं-
हिरव्या रानांत हरवण्यासाठी,
मंद, मंद वारा हळूवार पिण्यासाठी

जगायचं असतं-
श्रावणातल्या लहरी पावसासाठी,
पौर्णिमेच्या हसऱ्या चांदण्यासाठी

जगायचं असतं-
दुःखातही सुखाचा हात धरण्यासाठी,
निराशेतही, आशेचा किरण पाहण्यासाठी

जगायचं असतं-
कोणाचे तरी कोण असण्यासाठी,
कोणाचे तरी असूनही नसण्यासाठी

जगायचं असतं-
जीवनगीत गाण्यासाठी,
केवळ कोणाच्या तरी प्रेमासाठी,

जगायचं असतं । जगायचं असतं ॥

अग्निपरीक्षा

अरविंद कांतिलाल सावळे
एस. वाय. बी. कॉम.

अशी “कविता” फुलावी
जसा फुलतो “अंगार”
लालबुंद निखाऱ्यासम
यावा काव्यास बहार
काव्यकल्पनेचा “आविष्कार”
असा काव्यात उमटावा
दाहकीय “विस्तावा”सम
शब्द “भाजून” निघावा
होऊनी जावे “काव्यमय”
असे सारेच “जीवन”
काव्य अग्नी परीक्षेत
व्हावे पवित्र पावन . . .

(३३)

“भलताच सस्ता सौदा।”

कु. आशा माने
एस. वाय. बी. कॉम.

एकूण नग चौदा
भलताच सस्ता सौदा
नका देऊ पैसा
फक्त पोट भर हसा ।
हसून मिळेल माल।
खुशित घरी जाल.
उगीच रसून।
वसते भेंडी,
म्हणते हवी
लांब शेंडी
भोपळ्याचा घेर मोठा
कळतो फक्त
नफा तोटा।
पडवळ म्हणतो
मारीत थाप
गेल्या जन्मी
होतो साप।
गरीब बिचारी
मिरची म्हणते,
सांग मी कधी
तिखट बोलते?
भर सभेत
म्हणाला सुरण,
माझं गाव।
आहे उरण
गोड बोलुनि
मला मारले,
जवळ बोलवी
धुतं कारले
अंग जरासे
जाड जाहले,

उपास करते,
म्हणुनि खावे
पालक म्हणतो
हिरवागार
माझी पोरे
हुशार फार,
आले आले म्हणुन
म्हणाले तरीही,
नाही ।
कोणी आले,
अंगाची जरी
नुसती काडी
कोथिंबीरीला
हिरवी साडी
लिंबू म्हणते
करीत उतावीळ
कालच झाली
मजला काविळ,
गाजर आले
नेसुनी लुंगी
आणि वाजवी
मजेत पुंगी
टोमॅटोचे लाल गाल
जवळ घेऊन
पापाच घ्याल.
सगळ्या भाज्यांचा
जमवून अड्डा
अध्यक्ष झाला
कोबीचा गड्डा।

(३४)

माझा आनंद

कुंभार एस. बी.
एफ. वाय. बी. ए.

माझ्या आनंदलोकात
चंद्र मावळत नाही
दर्या अभंग प्रेमाचा
कधी वादळत नाही
माझ्या आनंदलोकात
केले वसंताने घर
आंब्या आंब्याच्या फांदीला
फुटे कोकिलेचा स्वर
सात रंगाची मैफल
वाहे इथे हवेतून
इथे मरणही नाचे
मोर पिसारा लेऊन.

POLYCHEM LIMITED

7, J. Tata Road,
Churchgate Reclamation, Bombay 400 020

We serve the industries to serve the people

Leading manufacturers of:

- POLYSTYRENE * and ABS ** thermoplastic materials
- STYRENE MONOMER, VAM (Vinyl Acetate Monomer) &
- DVB (Di-Vinyl Benzene)
- STYREDEX - 200
- INDUSTRIAL ALCOHOL
- IMFL (Indian made Foreign Liquors) & COUNTRY LIQUORS
- POLYVINYL ALCOHOL ***

Marketed under the Trade Name 'POLYSTRON'
Marketed under the Trade Name 'POLYLAC'
Marketed under the Trade Name 'POLYNOL'

(३५)

जाधव एस. पी.

एम. ए. (हिन्दी) द्वितीय वर्ष,

किसी भी देश की सबसे बड़ी ताकद उसकी जनता होती है, और इसी ताकद को बनाये रखने की जिम्मेदारी भाषा करती है। सामान्यतः प्रत्येक देशकी अपनी अपनी मान्यताप्राप्त भाषाएँ होती हैं। जैसे— इंग्लैंड की “अंग्रेजी”, रूस की “रूसी”, जापान की “जापानी” तथा जर्मनी की “जर्मनी” आदि उसी तरह यहाँ हिन्दुस्थान में भी हिन्दी को एक अहम दर्जा प्राप्त हुआ है, क्योंकि उसका शब्दभंडार, रचना- भगिमाएँ, प्रयोग वैविध्य अपूर्व है। अतः एक दूसरों के विचारोंको जाननेके लिए हिन्दी भाषा ही पर्याप्त रूप में समृद्ध मानी जाती है। मुंशी प्रेमचंद ने भी अपने साहित्य में जनता की भाषा को अपनाया था और वह भी हिन्दुस्तानी यानी सरल हिन्दी, ताकि उनके विचार, उनका साहित्य सामान्य जनता तक पहुँच सके।

सच्चे भारतको जानने के लिए हिन्दी सीखना अत्यंत जरूरी है। इसीको मद्दे नजर रखते हुए आचार्य क्षितिमोहन सेन भाषा की एकता को “राजसूय-यज्ञ” कहा है। आदर्श और साधना की एकता मनुष्य को एकता अवश्य देती है, परंतु भाषा की भिन्नता मनुष्य की इस एकता को जागृत नहीं होने देती। हिन्दी तो भारतीय जनता का संगम तीर्थ है, आपस में मिलने का जरिया है।

भारत एक ऐसा महान देश है संघराज्य है जिसमें अनेक जाति- धर्म के लोग होने के कारण प्रत्येक की अपनी निजी संस्कृति है, प्रत्येक का रहन सहन अलग-अलग है और जाहिर है कि इन भिन्नताओंके कारण उनकी भाषाएँ भी भिन्न हैं। अतः एक प्रदेश का भाषा-भाषी किसी दूसरे प्रदेश के भाषा-भाषी की बात

(३६)

समझ नहीं सकता और आपसी संबंध बढ़ाना, एक दूसरे के विचारोंका आदान प्रदान करना तथा अपने विचारों को दूसरों तक पहुँचाना मुश्किल ही नहीं, असंभव हो जाता है। ऐसी हालत में हिन्दी ही एक ऐसी भाषा है, जिसे संपर्क की भाषा या जनता के आपसी संबंधों के माध्यम के रूप में स्वीकृत किया जा सकता है और इसीलिए भारतीय संविधान ने हिन्दी को राष्ट्रभाषा के रूप में स्वीकृत किया है।

आज भारत में करीब करीब सौ से अधिक भाषाएँ बोली जाती हैं, जिनका तालमेल किसी दूसरी भाषा के साथ बैठ नहीं सकता। व्यापार, पत्राचार, प्रवास तथा कारखानदारी आदि क्षेत्रों में आये दिन “इन भाषाओं” की बड़ी दिल्लत आती है। ऐसे समय हिन्दी ही एक ऐसी भाषा है जिसका उपयोग सभी स्तरोंपर किया जा सकता है। अतः इन सभी भाषाओं को आत्मसात् करना सभी लोगोंके लिए मुश्किल काम है, तथा संपर्क या आपसी तालमेल के लिए हिन्दी भाषा को सीखना उतना ही जरूरी है, जितना अपनी मातृभाषा सीखना है।

साहित्य के क्षेत्र में नजर डाले तो आज हिन्दी में इतनी मात्रा में साहित्य निर्माण हुआ दिखाई पड़ता है जितना भारत की किसी भी भाषा में शायदही हो सकता है। हिन्दी में कितने ही रचनाकार अपना योगदान दे चुके हैं, और आज भी दे रहे हैं, जिनमें से प्रेमचंद से लेकर राष्ट्रकवि दिनकर तक और महादेवी वर्मा से लेकर सुभद्राकुमारी चौहान ऐसे कितने ही रचनाकारोंकी रचनाएँ आज भी हिन्दी में अपना अलग स्थान रखती हैं। हिन्दी के प्रचार और प्रसार का प्रमाण यही है कि भारत के सभी प्रदेशोंमें हिन्दी के अनेक लेखक, कवि,

साहित्यकार हुए हैं और प्रायः सभी भाषाओंमें हिन्दी को एक न एक कालजयी कृतिका अनुवाद उपलब्ध है। लुमीका रामचरित मानस तथा जयशंकर प्रसाद की “शमायनी” इसके उदाहरण हैं। अतः अत्यंत सरस साहित्यसे समृद्ध अनेक उपभाषाओं की शक्ति और मधुर्य को अपने कलेवर में समेटकर हिन्दी की क्षमता अमूर्तपूर्व विकास हुआ है।

ज्ञानके क्षेत्रमें भी हिन्दी भाषा काफी आगे बढ़ चुकी है। स्वतंत्रता के बाद राजभाषा के रूप में मान्यता मिल गई। इसके विश्वकोश बृहद् अंगरेजी-हिन्दी कोश, भारतीय-हिन्दी कोश आदि प्रकार कोशों का निर्माण हुआ है। आधुनिक आविष्कारों के कारण दुनिया भर में बहुत नजदीक आ गई है। साथ ही हिन्दी को भी अपनी सीमा का आकलन करने का सौभाग्य प्राप्त हुआ है। और यही हिन्दी के लिए अत्यंत शुभ अवसर माना जा रहा है।

भारतकी राष्ट्रभाषा हिन्दी के निर्माणमें अनेक कारकों, विविध संस्थाओं द्वारा प्रकाशित पत्रिकाओं का योगदान बहुत महत्वपूर्ण है। पत्रकारिता में “सरस्वती”, “राजस्थानी”, “हिमालय”, “नया साहित्य” तथा “नयी पत्रिका” आदि उल्लेखनीय मानी जाती है। इसी तरह “कल्याण”, प्रयाग का “विज्ञान” तथा “आर्थिक समीक्षा” पत्र भी हिन्दी की सेवा कर रहे हैं। उसी प्रकार नागरी प्रचारिणी मण्डल की “नागरी प्रचारिणी पत्रिका”, हिन्दुस्थान प्रयाग की “हिन्दुस्थानी”, मध्यभारत हिन्दी साहित्य परिषद की “वीणा”, भारतीय हिन्दी परिषद की “राजस्थानी”, “अनुशीलन” तथा राष्ट्रभाषा प्रचार मण्डल की “राष्ट्रभारती”, केंद्रीय हिन्दी निदेशालय की “राष्ट्रभाषा पत्रिका” आदि ने जो हिन्दी भाषा यानी राष्ट्र

(३७)

भाषा को बनाने में जो योगदान दिया है और आज भी दे रही हैं वे महज एक हिन्दी भाषा के जनता में फैलाने, एकता को बढ़ावा देने तथा राष्ट्र को मजबूत करनेके उद्देश से ही।

साप्ताहिक पत्र भी ज्यादातर हिन्दी भाषा में निकलते हैं। मिसाल के तौर पर देखा जाय तो “साप्ताहिक हिन्दुस्थान” जो दिल्ली से निकलता है, बंबई का “धर्मयुग”, खांडवा का “कर्मवीर”, पटना का “योगी”, आग्रा का “आर्यमित्र” तथा कानपुर का “प्रताप” आदि महत्वपूर्ण माने जाते हैं। इसमें भी हिन्दी को सशक्त माध्यम तथा जनतामें भावात्मक एकता लाने में दैनिक पत्रों का भी कोई कम महत्वपूर्ण स्थान नहीं। इसमें से “हिन्दुस्तान”, विश्वामित्र”, “नवभारत टाइम्स”, “आज”, “संसार” तथा “नई दुनिया” आदि महत्वपूर्ण हैं।

संक्षेप में आजादी के बाद के दस वर्षों में हिन्दी की जो चतुर्मुखी प्रगति हुई दिखती है वह निश्चित ही अभिमानास्पद है। खुशी की बात तो यह है कि हिन्दी के राष्ट्रभाषा के रूप में स्वीकार होते ही कितने ही लेखकोंने इस भाषा की ओर आकृष्ट होकर अपनी कलम को गति देकर इस भाषा में जो कुछ न्यूनताएँ थी उनको दूर करने का प्रयास करने लगे। और इन्हीं दस सालों में हिन्दी की जितनी प्रगति हुई, उतनी इसके पूर्व कभी नहीं हुई थी।

शिक्षा तथा राजनीतिक क्षेत्रों में भी हिन्दी का अपना अलग महत्व है। अनेक विद्यालयों, महाविद्यालयों में हिन्दी को विशेष स्थान प्राप्त हुआ है। केंद्रीय तथा राज्यशासनों द्वारा ली जानेवाली उच्चस्तरीय परीक्षाओं की भाषा का माध्यम भी हिन्दी ही रखा गया है। आज केंद्र तथा अनेक राज्य हिन्दी में अपना कामकाज कर रहे हैं और हमारी राष्ट्रभाषा हिन्दी के लिए यही क्या कम है?

❀ ❀

शहीदों की चिताओंपर

राजेश पंजाबी

एस. वाय. बी. कॉम. (सी)

आज के अखबारों में मौत की खबरें आम बात हो गयी हैं। आज पंजाब, चंडीगढ़, जम्मू-काश्मीर, दिल्ली, जालंधर इन सब जगहोंपर मौत ने अपना जाल बिछा रखा है। आज पंजाब में बम विस्फोट से बाईस आदमी मारे गये तो चंडीगढ़ में पैंतीस, या फिर कहीं पर रेल्वे लाईन पर बम विस्फोट हुआ, तो कहीं बसों में बम विस्फोट हुआ या फिर कई लावारिस चीजों में रखे गये बम विस्फोट से पैंतालीस आदमी मारे गये। ये खबरें आये दिन अखबारों में पढ़ने को मिलती हैं।

क्या यही दिन देखने के लिए अपने क्रांतिकारियों ने अपनी जानें दाँव पर लगायी थी। जब अपना देश ब्रिकटश लोगों के चंगुल में फँसी था तो महात्मा गांधीजी, नेहरूजी, नेताजी सुभाषचंद्र बोस, भगतसिंग, लोकमान्य तिलक, लालबहादूर शास्त्री जैसे क्रांतिकारी, नेताओं ने ब्रिटिशों के चंगुल से अपने देश को आजाद किया तब उन्हें ब्रिटिश लोगों के कितने जुल्म सहने पड़े, यह तो हम लोग भी बहुत अच्छी तरह से जानते हैं।

क्या उन्हें यह पता भी था कि जिस देश को उन्होंने आजाद करवाया है वह एक दिन खून भरी होली खेल रहा होगा, पडोसी-पडोसी में झगड़े, भाई-भाई में झगड़े होंगे, एक आदमी का दूसरे आदमी पर से विश्वास उड़ जाएगा। उन्हें पता भी नहीं था कि यह सब अपने देश में एक दिन होगा। ये महान हस्तियाँ आज क्या यह सबकुछ अपनी आंखों से देख पातीं?

अपने देश के इस झगड़े का फायदा बाहर की विदेशी ताकतें ले रही हैं। वह मजहबी झगड़े इस देश में कराकर अपना मतलब निकालना चाहती हैं। वे भारत को एक गुलाम देश बनाना चाहती हैं। लेकिन विदेशी ताकतों को क्या पता कि इस देश में सैकड़ों लाल ऐसे हैं जो अपने देश के लिए अपनी जान तक न्योछावर

कर सकते हैं।

उन विदेशी ताकतों को यह नहीं पता कि इस देश के लिए सैकड़ों जवान शहीद हुए हैं। भगतसिंग, राजगुरु, सुखदेव ने हँसते हुए "मेरा रंग दे बसंती चोला" गीत गाकर फाँसी पर चढ़े और अपने देश के लिए शहीद हुए। नेताजी सुभाषचंद्र बोस ने "आजाद हिंद सेना" स्थापित कर एक नारा लगाया कि "तुम मुझे खून दो मैं तुम्हें आजादी दूँगा। महात्मा गांधी ने दांडी में नमक का सत्याग्रह किया। कई नेताओं ने अपने देश के लिए बहुत कुछ किया और अपने देश को ब्रिटिशों के चंगुल से निकाला। इन लोगों को ब्रिटिशों के कई जुल्म सहने पड़े, लेकिन इन जुल्मों से वे डरे नहीं। बल्कि उन्होंने डटकर मुकाबला किया। इन नेताओं के साहस के आगे ब्रिटिश साम्राज्य हार गया और उन्हें भारत देश छोड़ना पड़ा। अपना भारत आजाद हुआ।

लेकिन आज पंजाब में एक हाहाकार मचा हुआ है। आज वहाँ आतंकवादी साम्राज्य हो गया है। आतंकवादियों किसी एक गाड़ी पर आते हैं और कई लोगों को गोलियों का शिकार बनाकर चले जाते हैं, लेकिन ये आतंकवादी पुलिस की गिरफ्त में नहीं आते। आज जो वहाँ पर जिया है, कल के लिए माला जप रहे हैं। वहाँ पर शांति महँगी हो गयी है और मौत सस्ती।

आज विदेशी ताकत कश्मीर पर हमला कर रही है। वह भारत के टुकड़े करना चाहती है। भाई-भाई में फूट डालना चाहती है। मजहबी झगड़े करना चाहती है। धर्म के नाम पर झगड़े करवाना चाहती है। वहाँ के लोगों से कश्मीर को अलग करना चाहती हैं। वहाँ के लोगों को डरा-धमकाकर उन्हें आतंकवादी बनाना चाहती है। इसी वजह से कई नौजवान इन जुल्मों का शिकार हो रहे हैं। न चाहते हुए भी आतंकवादी बन गये।

(३८)

लेकिन इस आतंक को मिटाने के लिए अब हमें क्या करना है। देश में शांति लानी है। यह शांति लाने के लिए हमें बहुतसी कुर्बानियाँ देनी पड़ेंगी। बहुत से जवान शहीद होंगे, कितनी सुहागनें विधवा होंगी? कितनी माँ को गोदियाँ सूनी होंगी, इसका तो किसी को ही नहीं। लेकिन हमारे देश में रामराज लाने के लिए बहुत सी कुर्बानियाँ तो देनी पड़ेंगी, तभी तो होगा हमारे देश में रामराज! मेरी सभी नौजवानों बिनती है कि वे अपने

देश के लिए कुछ करें। देशके अंदरूनी व बाहरी दुश्मनों की छुट्टी कर दें।

मैं उन शहीद जवानों को शत-शत प्रणाम करता हूँ, जिन्होंने अपने देश के लिए अपनी जानें तक निछावर कर दीं। मुझे पूरी उमीद है कि उनकी कुर्बानियाँ इस देश में नया रंग लाएगी, नयी जिंदगी देंगी।

❀ ❀

लेबल

कानाडी एम. एम.
एम. ए. (द्वितीय वर्ष)

क्या सुनाऊँ महत्त्व लेबल का,
डुलीकेट माल पर लगा
रहता है लेबल सुपीरियर का।

लेबल की रंगीन जुल्फों में फँसकर
कलयुग का मानव बना गया है घनचक्कर,
समझता था जो अपने आप को
बुद्धिमान इस धरती पर,
नाच रहा आज लेबल की उंगलियोंपर।

बाजार में बिकती है शराब देसी,
पर लगा रहता है लेबल उसपर विदेशी,
कपड़ों की दुकान में भी वह हाल है,
विदेशी ठप्पे पर देसी माल है।

कपडा हो चाहे शराब हो,
टी. व्ही. हो चाहे घडी हो,
घर हो चाहे चौपाल हो,
कुर्ता हो चाहे रूमाल हो,
सब बिक जाती है लेबर की बदोल्त।

मनुष्य आज इंसान पर नहीं
लेबल पर करते हैं अधिक भरोसा
बार बार उन्हें देता है धोखा
इंसानियत के इन्ही दाँव पेचोंमे
निकल गया है आगे बहुत लेबल।
देखना है आते लॉलपिकमें
मिलता है इसको कौनसा मैडल।

❖ ❖

(३९)

याद अगर आ जाए

सवाणे ए. बी.
टी. वाय. बी. ए.

याद अगर आ जाए मेरी तुम्हें तो
पल दो पल दिल को बहलाने।

गर दिल की घड़कन सुनी कभी तो
थामकर जिगर बैठना किसी राहपर,
यूँही बहारोंको तकते रहना,
मेरा नाम लिखकर मिटाना फूल पर।

आईना कभी सामने अपने रखकर,
अपनी अदाओं देखते रहना।

कभी - कभी खुली जुल्फें गिराकर,
खुद को यादोंकी जंजीर में बाँधना।

कभी दुपट्टे को मूँह में दबाकर,
बेसब्रीसे कभी मेरी राह देखना।

याद अगर आ जाए मेरी . . . . .

- * If boys and girls do not learn discipline in their school days, money and time spent on their education is a natural loss.
- * Let every young man and woman be worried by my example that good handwriting is a necessary part of education.

— Mahatma Gandhi — on Education

- * The teacher who is attempting to teach without inspiring the pupil with a desire to learn is hammering a cold iron.
- * If ever I am a teacher, it will be to learn more than to teach.

— Mahatma Gandhi — on Teachers

EDUCATION AND STUDENTS

Miss Kadam Mangal S.
M.A. English

"Tamaso ma jyotir Gamaya"- "From darkness lead me to light". This is what education means.

Education must be related to life and not remain a mere academic pursuit. It must be inspired by our idea of life. Today's need is to educate the girls and to see that their education leads them towards light and brightness. Education, truly, should teach us that schools and colleges are not merely places of preparation for examinations, they should be the centres of light that gives us understanding, centres of love that illuminate the heart, centres of life that would satisfy the great need for peace of our broken world.

Students in our schools and colleges may show brilliant results at examinations; but they enter life with a view to acquiring a position, a status, and money and above all for securing personal applause. Though this may be necessary it is not the essence of education. Modern education is largely, ego-centric but it is spiritually and socially useless and strikingly inadequate. We must teach the students to rise to love the spirit, the God, and the Universe. We must teach the students to respect human labour and its worth for the nation. But, we are turned into slaves sweating to earn our livelihood. As Aristotle said, "No man can practise virtue who is living the life of a mechanic

or a labourer."

Students should have fellowship with some great teachers. Such a fellowship will draw out the student's personality. The bond between the teacher and the students must be a closer bond of mind and heart instead of books. The teacher must be a man of mind and heart instead of books. The teacher must be a man of moral power and spiritual intuitions in order to be able to help the students to evolve higher by disciplining their powers. Unfortunately, our education, today, is not a unifying force. Students today are apish imitations of Western culture; they pass examinations by memorizing. As Sadhu Vaswani said; "A man may pass university examinations, yet be an 'ass'. "He may read a thousand books, yet no better than a 'boor'. "He may accumulate information, yet be a sectarian, a creedalist, a communalist, a narrow nationalist."

Schools and colleges must not be prisons and students must not be made to feel as prisoners. Not fear, but fellowship, must be the motto for every school and college. Teacher must follow the method of suggestion; he must tell his pupils, "go to Nature, learn from life." The myth of students' belief that education is a means to a job must be exploded. Education must lead us out of darkness into light. Goethe's

last words, "light! more light!" are significant.

Today's students neglect our ancient culture. How many of our country's graduates know the songs and stories of ancient India? How many realise the beauty of their national culture? Perhaps very few, for our syllabi do not have any space left for our culture. We need the education that would enable us to enter into the rich spiritual heritage of our race. The modern age is dominated by machinery and materialism; yet this world

may be saved by spiritualism, a life lived in the spirit of friendship and love. Kabir spoke the essential truth when he said:

"The jewel is lost in the mud;
Some look for it in the East,
And some in the West;
Some in the stones, But Kabir- a
servant at Thy Door, --
Has wrapped it with care
In a corner of the mantle
Of his heart!"

CRIME AGAINST HUMANITY

Miss Jadhavrao Deeparaje R.
T.Y.B.A. (English)

Ceaseless bombardment, total destruction,
Brutality and inhumanity incarnate,
Fighting benumbed the senses;
There, they lie buried;
O! there Death so sad and hurried.
The sleepless nights and restless days,
Caused by mind so foul and a life
In an agonizing haze;
What craze, what sorrow bade
This destruction man-engineered?
Behold their bodies sprawled athwart;
It evokes no thought, pity or sorrow
Where man had lived and died;
A terrible crime committed against humanity.
Though it be lean,
Time will never forgive it,
Even if it be garbed in silky dream.

(४२)

SMOKING - A HAZARD TO LIFE

Miss Dhumal
T.Y.B.A. (English)

Through this article I make a fervent appeal to those of the smoking men and women from the age groups of ten to eighty who through this have undertaken on their own, a pilgrimage to the kingdom of Death!

On every cigarette is inscribed in indistinct though letters (!) the warning as per the statute, "smoking is injurious to health." I wonder how many of the saner people who are smokers ever pay any attention to this warning. We are now on the threshold of the 21st century and the word is full of various fashions, of which smoking of all kinds has become an easy fashion contracte without much practice. To-day, in city colleges and even in rural towns boys and girls have taken to smoking their special brands with their special characteristic styles. What a way to make a mark on the public!

In fact, smoking means mocking at one's health and life which are earned and preserved at all costs throughout our lives. Cigarette is just a holl of tobacco with "a flame at one end and a fool at the other." To-day, cigarette is not only a roll of tobacco but more a roll of charas, ganja, heroin and opium with a flame at one end and death at the other. A cigarette is an invitation to many kinds of serious ailments.. This evil started many centuries

ago in China, and India as bidis which was believed to release the tension of the workers after ointinuous hours of working. What a foolish way to connect mental tension with bidis or cigarettes. It is now-a-days a fashion of the elite to say that smoking and drinking offer enouh scope for thinking and are an inseparable companions of thinkers and artists. I wonder, sometimes, that man's foolishness has no limits. An aritst or a scientist creates his masterpiece in a situation of complete unconsciousness in which his physical activities are momentarily suspended and his mind and soul and intellect are attuned to one another to effect a beauty. To say that smoking helps a scientist or an artist is to say the most incredible thing in the world.

Among the educated or un-educated young and old men and women this evil habit is rampant. About 70% percent of people ina population can be said to be indulging in one kind or the other of such life-taking habits. A non-smoker in a company of smokers is look down upon, he is mocked at, and his intellect is questioned and his very fertility of brainis not granted. Smoking during a few days of examinations, it is believed by many young men and women helps concentration and even recollection. I

(४३)

cannot think of any scientific, or psychological reasoning to justify this blatant lie. To me, smoking is a hallucinating roll of death. It benumbs the senses, makes the heart palpitate more **fast, the appetite bad and effects several other co-ordinating causes contributing to the surest way to die.** The government's nelson's eye attitude towards this vice can be read in the enormous amount of tax

THE GULF - WAR AND INDIA

Mr. Jagtap Ranjeet F.
S.Y.B.A. (Defence).

It was twilight in Kuwait. People slept as usual. But, on this day unusually, instead of some religious songs, at this hour, from the mosques, they heard the rumblings of the Iraqi tanks. Before they knew what happened, they had lost their freedom.

On August 2, 1990, Iraq attacked Kuwait and made it its 19th state. The army of Kuwait as well as the civilians tried to repel the invasion, but as their counter attack was negligible as compared to that of Iraq, they had to give up. Many leaders, of different countries, urged Iraq to pull out their forces, but their appeals fell on the deaf ears of Saddam Hussein.

America took this chance and landed its army in Saudi Arabia. It also sent its marines to the Gulf. Great Britain followed

this nets in. The smokers must be having an argument ready on hand; we are not to blame for our vice; since we are all children of Adam and Eve who could not avoid their temptation of tasting the Forbidden Fruit, how could we. This is no argument. We must wake up and stop the rot for sooner or later the cancerous death will consume all smokers.

suit. America justified its landing in the Gulf as a necessity dictated by its duty to protect Saudi Arabia and to free Kuwait. What do you think? Do you believe this canard of the American President? I personally, think that the U.S. - the most powerful power-hijacker in the world.....will not think of wasting its men and money in tampering with the problems of other nations, for the sake of Kuwait or oil-rich sheikdom of Saudi Arabia. The logic behind American intervention in the Gulf, to my mind, was prompted by its imperialistic ambitions to strengthen its power in West Asia. In this masterly stroke, America has stolen a march over its rival superpower, Russia, who are engaged in solving their domestic

problems. Notwithstanding America's attitude towards the Gulf Crisis, Kuwait was not yet free. Diplomatic efforts began to yield not results. The U.N.O. which again is the private territory of America, applied economic embargo on Iraq, but this too failed to dislodge Saddam. Mr. Yasser Arafat as well as King Hussein of Jordan while wholeheartedly supporting Saddam tried their best to avert a head-on collision with America. Both of them adopted the stance of neutrality, neither actively supporting Saddam nor openly condemning America's intervention.

Finally, America entered the war supported by 28 other countries, including the major powers except Russia and after the January 15, 1991 deadline American aerial attack with as many as 5000 sorties riddled the economy and civilian life of Iraq. Israel was also attacked by Saddam but thanks to their unusual restraint in not retaliating, America could bring Saddam down on his knees.

Now, to turn to some of the major effects of the war on India. First, India had to spend a lot of money in evacuating the Indian nationals stranded in Kuwait and in Jordan. Second, the Gulf war has necessitated a long-term policy of rehabilitating as well as providing the unemployed Indian nationals. This is certainly going to cost a lot. Third, the support-export trade between India and the Gulf countries, especially Kuwait, and Iraq has been affected. Our goods have not

been sold and stacking of these unsold surplus is a big blow to the traders. Fourth, the lack of regular supply of oil from the Gulf and the increase in the price of oil due to the war, has eaten a big loaf of Indian exchequer. Add to these troubles the unstable Indian political scenario today. With no full budget having been presented in the Parliament the future economy of our country is in the doldrums. The politicians being now busy in their elections the country is at the mercy of the gods. Future oil supplies to our country are also denied because of the Iraqi retreating army burning many oil-wells which are burning even today and would require another three years to stop the fire. Moreover, new oil-wells have to be struck. Most important of all, the total failure of Indian foreign policy during the Gulf war has totally alienated India from the super powers as well as the Kuwaiti and Saudi governments. Indian nationals and Indian contracts are still to be honoured.

In the final analysis, though India did not participate in the war the effect of it has been enormous which will require another decade at least to return to normalcy. I am strongly inclined to harbour the feeling that India has been made to suffer due to the foolishness of two men - Saddam Hussein and George Bush.

A THING OF BEAUTY IS A JOY FOR EVER

Miss Misal M.S
S.Y.B.A. (English)

In the poem Endymion, we have the following lines of Keats :

*"A thing of Beauty is a joy for ever;
Its loveliness increases; it will never
Pass into nothingness."*

The meaning here is quite clear. a beautiful object is an everlasting source of pleasure. The appeal of beauty is eternal. Beauty is ever new, eternally fresh. It can never grow stale.

Not only that, every time we look at beauty, it appears more beautiful and gives us greater joy. Great minds think alike. The great Sanskrit poet, Kalidas had the same view of beauty as Keats. According to him, beauty assumes newer and newer forms in the eyes of the beholder and thus, gives him more and more pleasure.

Beauty is infinitely various. We have beautiful sights and sounds, beautiful thoughts, speeches and actions, beautiful creations and so on. And beauty is eternally delightful. Keats has also said that beauty is not just physical or sensual. It has a spiritual element in itself. In his 'Ode on a Grecian Urn,' we have the following lines : *"Beauty is truth, beauty, -- that is all Ye know on earth, and all ye need to know."*

Thus, the effect of beauty on us is spiritual, too. Beauty not only pleases us but also elevates us mentally, morally and spiritually. True beauty lifts us out of the slime of this earth and makes us soar to the heights of sublimity of heaven.

The world's peerless treasures of literature, music, painting, sculpture and architecture will never become dull and wearisome. They will go on haunting the minds of men and touching them more and more. What Shakespeare said of Cleopatra can be said of works of beauty :

"Age cannot wither her,

Nor custom stale her infinite variety."

Shall we ever get tired of the plays of Shakespeare and Kalidas, the paintings of Leonardo da Vinci, the sculpture of Odin, the symphonies of Beethoven, the marble music of the Taj Mahal? Will a sunrise, a sunset, a moonrise, a snowy peak, a glassy lake, a foaming waterfall, a blooming rose, a fluttering butterfly, a sleeping beauty ever cease to fill us with raptures of delight? Never, never. *A thing of beauty is a joy for ever .....*

AN INDIAN POLITICIAN

Mr. Nadgowda R.V.
M.A. (English)

He is a vulture inhabiting the vast land
Wandering and scooping from one clime to another
Happy in his fool's paradise, regardless of his voter's wails
demanding attention to his pretensions,
Showing a blind eye and a deaf ear to the needs of us all;
His is a quinquennial visit to his people
With promises galore and action none.
He is a ruler of people's dream-country.
Preaches off and on, prescribes rules for the common man,
Himself has no rules,
For how can the ruler follow rules! Truly said.
He enters the constituency to the chant of his name
Parades the streets like a hero,
Promising the sun, the moon, the sky,
Should he be elected.
But, so short a memory has he
That elections over, he has work to do
That people slip out of his memory;
Only conferences, inaugurations, foreign trips,
Crocodile tears at communal massacres,
Lip service at mutual killings,
And words of patriotic fervour
Calling for people's sacrifices
To fill his and his relatives's pockets
Can he give us.

- * Our schools must be places of work, experimentation and discovery.
- * Not of passive absorption imparted at second hand.
- * The best of all the knowledge must be the building of character.
— Mahatma Gandhi — on Education

अहवाल

जिमखाना विभाग वरिष्ठ महाविद्यालय

(१) आयोजित क्रीडा स्पर्धा
१९९०-९१ या वर्षात खालील स्पर्धांचे आयोजन करण्यात आले.

१) आंतरमहाविद्यालयीन बॅडमिंटन (मुले/मुली) स्पर्धा
२) आंतरमहाविद्यालयीन, आंतरविभागीय, पश्चिम विभाग, आंतरविद्यापीठ व अखिल भारतीय आंतरविद्यापीठ कबड्डी (महिला) क्रीडा स्पर्धा
३) पुणे जिल्हा आंतरमहाविद्यालयीन स्पर्धामधील महाविद्यालयाचे विजयी संघ

१) कबड्डी (मुली) विजयी
२) बॅडमिंटन (मुली) विजयी
३) व्हॉलीबॉल (मुली) विजयी
४) बास्केटबॉल (मुली) उपविजयी
५) कबड्डी (मुले) उपविजयी
६) बॅडमिंटन (मुले) उपविजयी
७) मल्लखांब उपविजयी
८) खो-खो (मुले) उपविजयी
९) शरीरसौष्ठव ६५ किलो प्रथम क्रमांक
१०) शरीरसौष्ठव ७० किलो प्रथम क्रमांक
११) कुस्ती ६८ किलो विजयी
१२) कुस्ती ९० किलो विजयी

२) पुणे जिल्हा क्रीडा विभागाकडून महाविद्यालयाचे निवड झालेले खेळाडू

१) कुस्ती २
२) शरीरसौष्ठव २
३) बॅडमिंटन (मुले) २
४) बॅडमिंटन (मुली) २

५) कबड्डी (मुले) २
६) कबड्डी (मुली) ४
७) बुध्दिवळ १
८) बास्केट बॉल (मुली) ४
९) व्हॉलीबॉल (मुले) १
१०) व्हॉलीबॉल (मुली) ४
११) खो-खो (मुली) २
१२) खो-खो (मुले) ३
१३) हॅण्डबॉल (मुले) १
१४) मैदानी स्पर्धा (मुले) १
१५) मैदानी स्पर्धा (मुली) १

३) अखिल भारतीय आंतर विद्यापीठ स्पर्धासाठी पुणे विद्यापीठातर्फे महाविद्यालयाचे निवडलेले खेळाडू

१) कु. आनंदी गुजर कबड्डी
२) कु. सुनिता जाधव कबड्डी
३) कु. मंजुषा खोचरे कबड्डी
४) कु. शर्मिला कुलकर्णी खो-खो

४) विशेष अभिनंदन

१) कु. आनंदी गुजर- पुणे जिल्हा विभागाची (कबड्डी) संघनायिका
२) कु. संगीता भोसले- पुणे जिल्हा व्हॉलीबॉल संघाची संघनायिका म्हणून निवड
३) कु. दिपाली कदम- पुणे जिल्हा बॅडमिंटन संघाची संघनायिका म्हणून निवड
४) श्री. तानाजी गावडे- पुणे जिल्हा संघाचा संघनायक म्हणून निवड
५) श्री. साळवे एस. ए.- पुणे जिल्हा खो-खो संघाचा संघनायक म्हणून निवड
६) श्री. मनोज व्होरा- पुणे जिल्हा बॅडमिंटन संघाचा संघनायक म्हणून निवड

प्रमुख - प्रा. संभाजी पाटील

(४८)

वर्ग प्रतिनिधी

एस्. के. वांदल
टी.वाय.बी.ए. (ब)

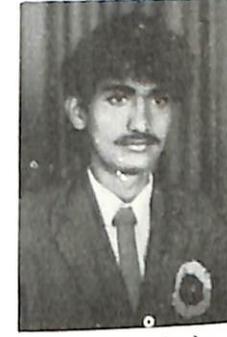
एच्. एस. कोकरे
टी.वाय.बी.ए. (अ)

एन्. पी. अचवट
टी.वाय.बी.कॉम्. (अ)

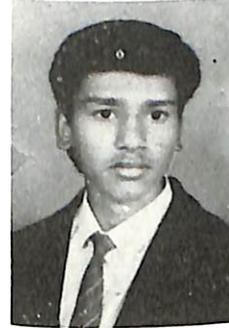
एम्. एम्. कोरे
टी.वाय.बी.कॉम्. (अ)

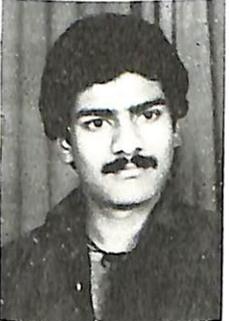
एन्. व्ही. सोरटे
टी.वाय.बी.ए. (ब)

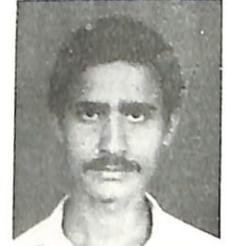
यू. आर. देवकाने
टी.वाय.बी.ए. (क)

टी. बी. ओहोळ
टी.वाय.बी.कॉम्. (ब)

ए. के. सोनवले
टी.वाय.बी.कॉम्. (ब)

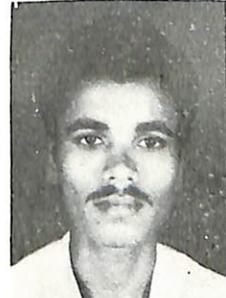
एम्. एम्. वावळे
टी.वाय.बी.ए. (ब)

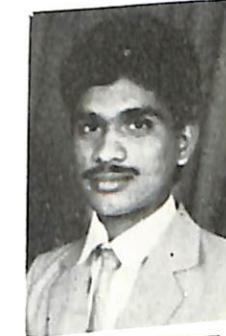
ए. बी. टकले
टी.वाय.बी.एस्सी

एस्. एस्. गवारं
टी.वाय.बी.कॉम्. (ब)

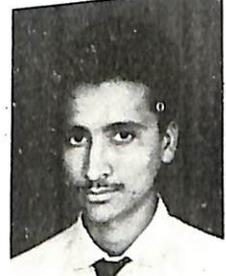
एम्. एल. शिंदे
एम्.कॉम्. पार्ट- १

एस्. डी. कुमकर
एफ्.वाय.बी.एस्सी (अ)

आर. एम्. ताठे
एस्.वाय.बी.कॉम्. (अ)

पी. एस्. मोरे
टी.वाय.बी.कॉम्. (क)

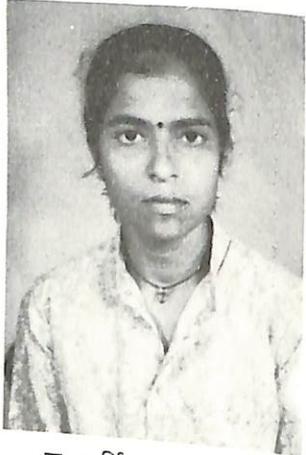
क्रीडांगणावर

एम्. पी. टाकळे
(ICSR)

कु. मीना सोनगावकर
(ICSR), विभागीय बास्केटबॉल

कु. शर्मिला कुलकर्णी
विद्यापीठ खा-खो

व्ही. एस्. टिकोळे
प्रतिनिधी-इंडियन गेम्स
विभागीय खो-खो

कु. प्रानदा गुजर
विद्यापीठ कवड्डी

कु. सुनिता जाधव
विद्यापीठ कवड्डी

एन्. एन्. भुते
प्रतिनिधी - मायनर गेम्स

कु. सुशमा जाधव
विद्यापीठ कवड्डी
वाय. बी. ए. (क)
वर्ग प्रतिनिधी, एफ्.

विभागीय क्रीडास्पर्धासाठी निवड झालेले खेळाडू

कु. निर्मला बंधे
बॉलीबॉल

कु. अश्विनी साने
बॉलीबॉल

कु. वैशाली देवकारे
बॉलीबॉल

कु. संगीता भोसले
बॉलीबॉल

कु. साधना भोकाशी
कवड्डी

कु. वैशाली जोशी
खो-खो

कु. दिपाली कदम
बॅडमिंटन व बास्केटबॉल

कु. राखी गुजर
बॅडमिंटन व बास्केटबॉल

कु. सुनिता भास्कर
मैदानी स्पर्धा

कु. वैशाली वेलपत्रे
राज्यपातळी मैदानी स्पर्धा (कनिष्ठ)

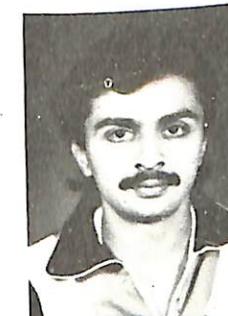
एम्. एम्. दोरा
बॅडमिंटन

आर. जी. शितोळे
बॅडमिंटन

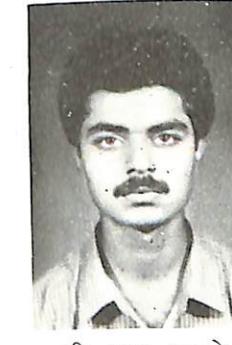
डी. एम्. सरोदे
शरीरसौष्ठव

एम. जी. अनासपुरे
शरीरसौष्ठव

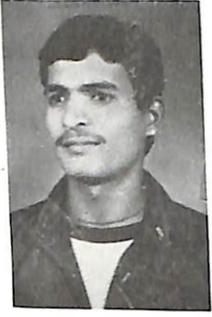

ए. एम्. बुन्हाडे
कुस्ती

डी. एम्. तावरे
बुद्धिवल

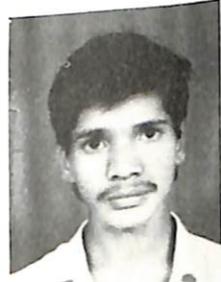
विभागीय क्रीडास्पर्धासाठी निवड झालेले खेळाडू

टी. जी. गावडे
कबड्डी

सी. एच. भोरभडे
मल्लखोत्र

एम. जे. बोर्डे
बोचिंगो

आर. एस. शिंदे
हॅण्डबॉल व मैदानी स्पर्धा

एस. एम. कुंभार
शालेय मैदानी स्पर्धा

एस. जे. भोसले
हॉलीबॉल

राष्ट्रीय छात्रसेना

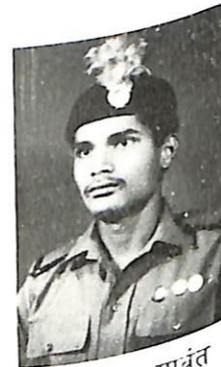
डी. पी. वाघमोडे
सिनीयर अन्डर ऑफिसर
प्रशिक्षण विधी - औंध

एन. ए. मुल्गा
ज्युनियर अन्डर
ऑफिसर

डी. आर. वाघमोडे
ज्युनियर अन्डर
ऑफिसर

टी. एन. सावंत
ज्युनियर अन्डर
ऑफिसर

जे. के. सस्ते
सार्जंट, औंध कॅम्पमध्ये
नेमवाजीत सुवर्णपदक

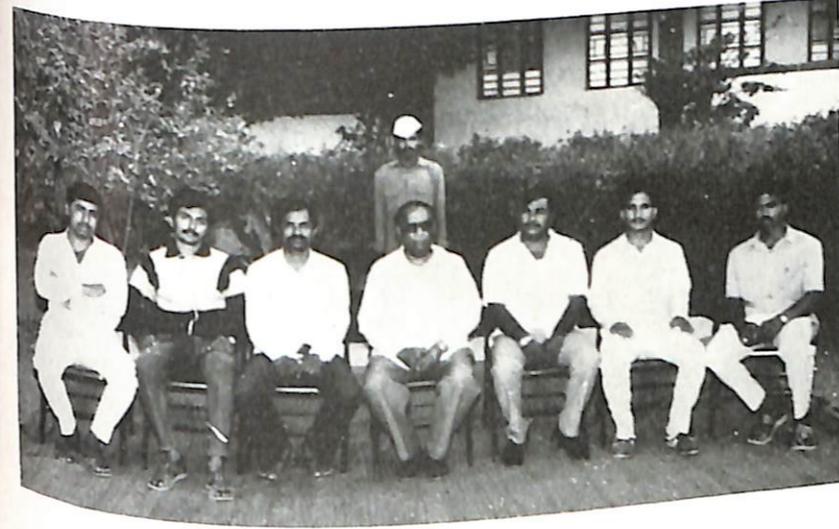

यू. के. खलते
आर. डी. परेड
(दिल्ली) सहभाग

आर. एफ. जगताप
कंपनी क्वार्टर मास्टर

आंतरमहाविद्यालयीन क्रीडास्पर्धा

शरीर सौष्ठव (मुले)
विजयी संघ

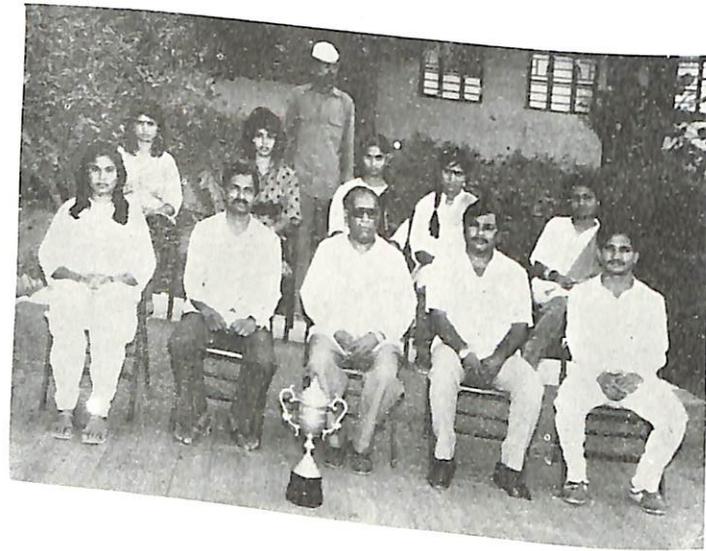
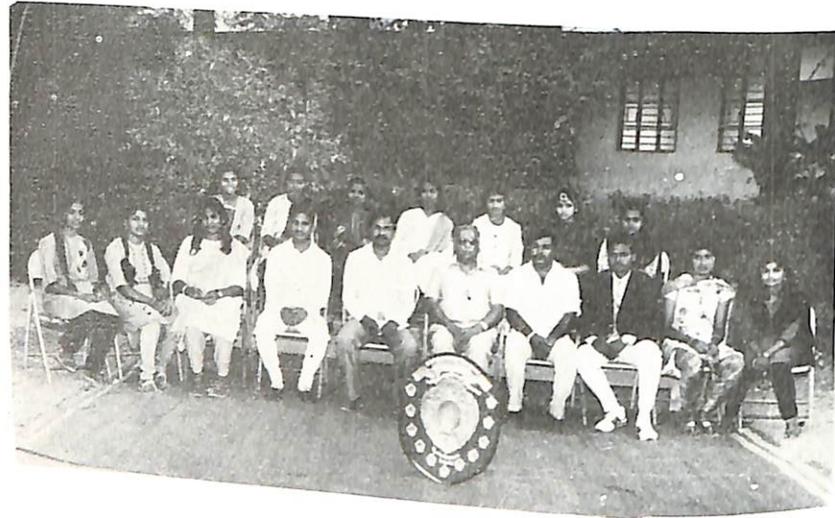
हॉलीबॉल (मुली)
विजयी संघ

बॅडमिन्टन (मुली)
विजयी संघ

आंतरमहाविद्यालयीन क्रीडास्पर्धा

कबड्डी (मुली)
विजयी संघ

बास्केटबॉल (मुली)
उपविजयी संघ

बॅडमिन्टन (मुले)
उपविजयी संघ

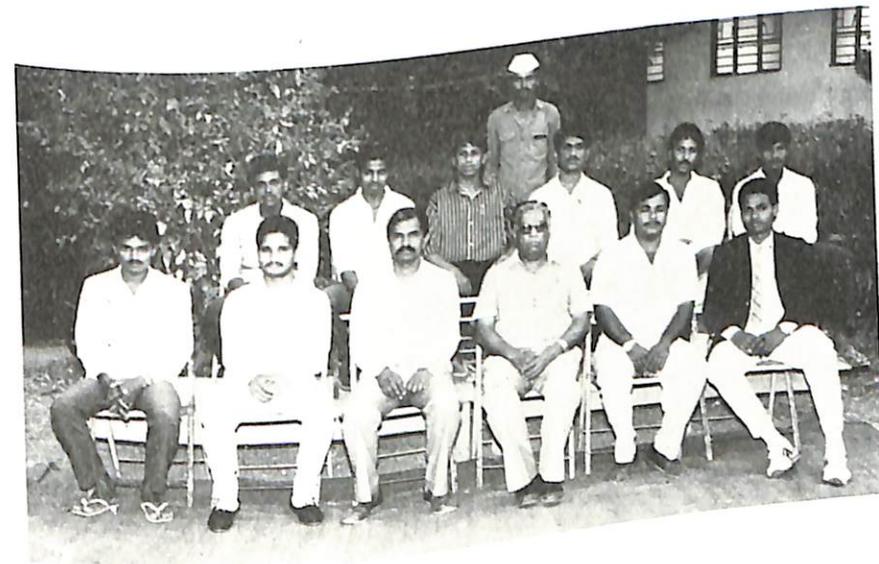

आंतरमहाविद्यालयीन क्रीडास्पर्धा

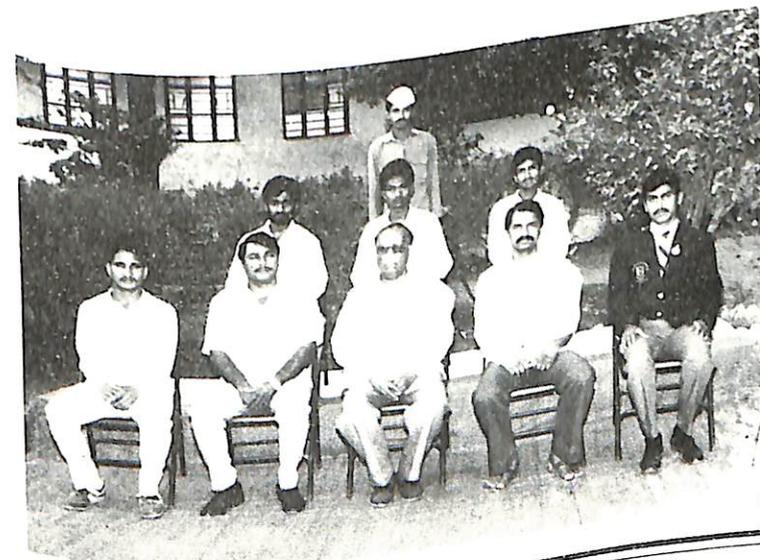
कबड्डी (मुले)
उपविजयी संघ

खो-खो (मुले)
उपविजयी संघ

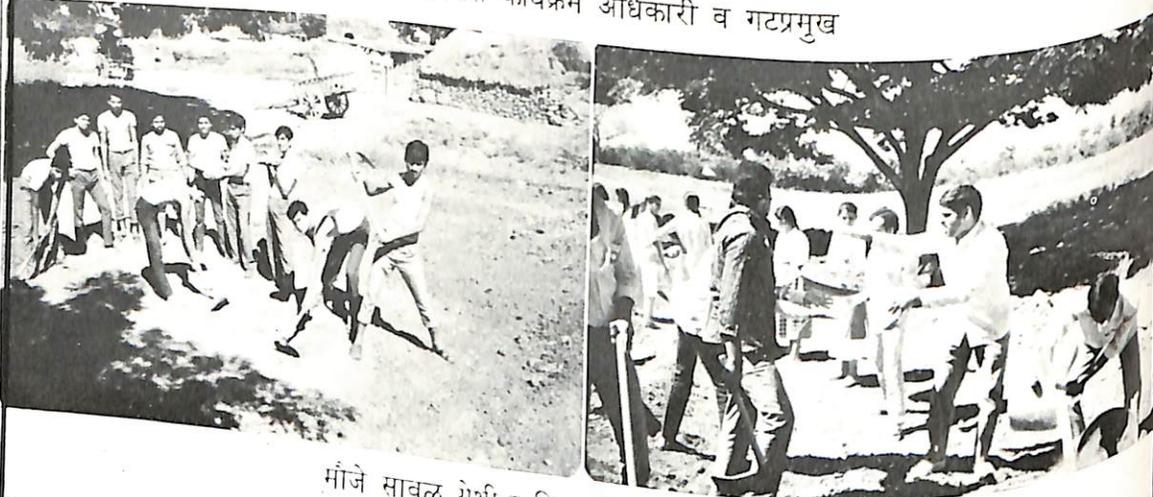
मल्लखांब (मुले)
उपविजयी संघ

राष्ट्रीय सेवा योजना

मा. प्राचार्यासमवेत कार्यक्रम अधिकारी व गटप्रमुख

मांजे सावळ येथील हिवाळी शिबीर : श्रमदान

मा. श्री. आप्पासाहेब पवार

रिमान्ड होम मधील विद्यार्थ्यांना खाऊ, वह्या, पुस्तके वाटप

मा. श्री. विनोदकुमार गुजर

जिमखाना विभाग कनिष्ठ महाविद्यालय

- (१) आयोजित क्रीडा स्पर्धा
- १) पावसाळी सत्रातील आंतरशालेय नगरपालिका पातळीवरील क्रीडा स्पर्धा
- २) गट पातळीवरील खो-खो, कबड्डी, फूटबॉल व टेबलटेनिस क्रीडा स्पर्धा
- २) आंतरशालेय क्रीडा स्पर्धातील महाविद्यालयाचे विजयी संघ
- अ) पावसाळी स्पर्धा -
- १) खो-खो (मुली) - प्रथम क्रमांक
- २) फूटबॉल (मुले) - द्वितीय क्रमांक
- ब) हिवाळी स्पर्धा -
- १) व्होलीबॉल (मुले) - प्रथम क्रमांक
- २) आंतरशालेय जिल्हा क्रीडा स्पर्धात महाविद्यालयाचे विजयी खेळाडू
- १) श्री. जाधव पी. एन. - थाळीफेक मध्ये द्वितीय
- २) श्री. कुंभार एस. एम. - धावण्याच्या अडथळ्याच्या स्पर्धेत द्वितीय
- ३) कु. वैशाली बेलपत्रे - लांब उडी-प्रथम क्रमांक, १०० मि. धावणे - द्वितीय क्रमांक
- ४) विभागीय आंतरशालेय क्रीडा स्पर्धेत महाविद्यालयाचे विजयी खेळाडू
- १) कु. वैशाली बेलपत्रे - लांब उडी-प्रथम, कोल्हापूर येथील आंतरविभागीय स्पर्धेसाठी निवड
- ५) विशेष उल्लेखनीय
- हिवाळी सत्रातील मैदानी स्पर्धांची चॅम्पियनशिप महाविद्यालयाला प्राप्त झाली.

प्रमुख - प्रा. एस. बी. इंगवले

राष्ट्रीय सेवा योजना

उद्घाटन समारंभ -

१० ऑगस्ट, १९९० रोजी खादी ग्रामोद्योग मंडळाचे सदस्य मा. सुनील पोटे यांच्या उपस्थितीत व मा. जवाहरशेठ वाघोलीकर यांच्या हस्ते झाला.

रक्षाबंधनाचा कार्यक्रम -

दि. १०/८/१९९० रोजी रिमांड होममधील मुलांना राख्या बांधून मिठाईचे वाटप केले. महिलाश्रमातील महिलांचा सहभाग या कार्यक्रमात होता.

स्वातंत्र्य दिन सोहळा -

१५ ऑगस्ट १९९० रोजी झेंडावंदन कार्यक्रम पार पाडून वृक्षारोपणांचा कार्यक्रम राबवला.

आंतरराष्ट्रीय साक्षरता हिंदी -

दिनांक ८ सप्टेंबर १९९० रोजी महाविद्यालय ते माळेगाव अशी १० कि. मी. ची सायकल दिंडी आयोजित करण्यांत आली. दिंडीमध्ये साक्षरता प्रचार व इतर घोषणाफलकाद्वारे जनजागृती करण्यात आली. एन. एस. एस. मुलांनी माळेगावमधून प्रभात फेरी आयोजित केली.

एक दिवशीय शिबिरे -

दिनांक २३ सप्टेंबर १९९० रोजी मौजे जैनकवाडी व सावळ येथे एक दिवशीय शिबिरांचे आयोजन केले, त्यात श्रमदान, वृक्षारोपण, ग्रामसफाई, सामाजिक, आर्थिक पाहणी करण्यात आली.

प्रौढ शिक्षण संघटक शिबिर -

दिनांक २४/९/१९९० रोजी प्रौढ शिक्षण संघटकांचे प्रशिक्षण शिबिर आयोजित केले. कार्यक्रमाचे उद्घाटन अॅड. वाय. एस. कानिटकर यांचे हस्ते व अॅड. प्रा. दामोदर सदाशिव कानिटकर यांच्या अध्यक्षतेखाली संपन्न झाले. प्रा. व्ही. आर. कुलकर्णी, सचिव, विद्यार्थी कल्याण, पुणे विद्यापीठ हे उपस्थित होते.

राष्ट्रीय एकात्मता सप्ताहानिमित्त सायकल दिंडी व शेतकरी मेळावा -

दिनांक २३/११/१९९० रोजी मौजे सावळ येथे आंतरराष्ट्रीय एकात्मता सप्ताहानिमित्त बारामती ते सावळ सायकल दिंडी आयोजित करण्यात आली. मा. पदमश्री आण्णासाहेब हजारे यांच्या उपस्थितीत शेतकरी मेळावा आयोजित केला होता. मा. आण्णासाहेब हजारे यांनी उपस्थितांना मार्गदर्शन करून राष्ट्रीय एकात्मतेची शपथ दिली.

अंधश्रद्धा निर्मूलन सनद मागणी मेळावा -
दिनांक २ डिसेंबर १९९० रोजी मोरोपंत सभागृह, बारामती येथे अंधश्रद्धा निर्मूलन सनद मागणी मेळाव्यात सहभाग.

राष्ट्रीय एकात्मता प्रभात फेरी व दौड -
मा. मुख्यमंत्री शरद पवार यांच्या ५० व्या वाढदिवसानिमित्त राष्ट्रीय सेवा योजनेतील मुलांनी राष्ट्रीय एकात्मता दौडीमध्ये सहभाग घेतला. शहरातून आयोजित केलेल्या एकात्मता फेरीत सहभाग घेतला. रिमांड होममधील मुलांना मिठाई, पाटी, पुस्तके व वह्या इ. शालेय साहित्य मा. आप्पासाहेब पवार यांच्या हस्ते वाटप करण्यात आले.

रक्तदान शिबिर -
दिनांक २६ जानेवारी १९९१ रोजी १००१ बाटल्यांचे रक्तदान केले. डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर जन्मशताब्दी व म. फुले स्मृतिशताब्दी वर्षाच्या निमित्ताने राष्ट्रीय सेवा योजना विभागाचे रक्तदान शिबिर आयोजित केले. वृक्षारोपण, साफसफाई, श्रमदान इ. -

महाविद्यालय परिसरात नियमित कार्यक्रमांतर्गत वृक्षारोपण, साफसफाई व श्रमदानाचे कार्यक्रम आयोजित केले. त्यामधून महाविद्यालयाचा परिसर स्वच्छ राहण्यास मदत झाली. महाविद्यालय परिसरात निलगिरी, शिस व रेनट्रीज चे वृक्षारोपण करण्यात आले.

उद्याननिर्मिती प्रकल्प -
मौजे सावळ येथे मराठी शालेस उद्यान निर्मितीसाठी

लागणारी आवश्यक जागा तयार करून दिली.

कार्यक्रम अधिकारी -
प्रा. आर. के. खाडे, प्रा. के. एस्. ढमाळ

गट प्रमुख -
१) श्री. अशोक वाघमोडे

२) श्री. यशपाल भोसले

३) श्री. उमेश सुभेदार

४) कु. सुचेता भापकर

५) कु. सुनीता गायकवाड

६) कु. कल्पना शितोळे

प्रमुख - प्रा. आर. के. खाडे, प्रा. के. एस्. ढमाळ

कविवर्य मोरोपंत वाद आणि वक्तृत्व स्पर्धा

आयोजन कालावधी -
दि. ५ आणि ६ ऑक्टोबर १९९०

सहभाग -
वाद स्पर्धेत १८ महाविद्यालयाचे ३६ विद्यार्थी.
वक्तृत्व स्पर्धेत ३३ विद्यार्थी
उस्फूर्त स्पर्धेत १५ विद्यार्थी

वाद स्पर्धेचा विषय -
राष्ट्रीय आघाडीचे सरकार भारताचे केंद्रीय शासन समर्थपणे चालवू शकेल का?

वक्तृत्व स्पर्धेचे विषय -
१) मोरोपंतांचे विराट पर्व
२) मोरोपंती काव्यावरील आक्षेप आणि त्यांचे निरसन
३) डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांचे भारतीय राज्यघटनेतील योगदान
४) सत्यशोधक समाज व महात्मा जोतिबा फुले
५) दहशतवाद : आंतरराष्ट्रीय समस्या

१) एक तरी ओवी अनुभवावी . . .
२) प्रसंग लहान विनोद महान

पारितोषिके -
१) कु. गौरी गोविंद गारुळे, शारदाबाई पवार बी. एड. महाविद्यालय, माळेगाव, जि. पुणे वक्तृत्व (प्रथम पारितोषिक फिरती ढाल)
२) कु. मनिषा येडुरकर व कु. संगीता आठवले, शितामणराव व्यापार महाविद्यालय, सांगली (वादविवाद स्पर्धा, फिरती ढाल)

उद्घाटन समारंभ -
अध्यक्ष - मा. सुभाषराव ढोले, उपाध्यक्ष, बारामती नगर परिषद
प्रमुख पाहुणे - मा. सी. डी. कोनाळे, अप्पर जिल्हा सत्र न्यायाधीश

समारोप आणि पारितोषिक वितरण समारंभ -
अध्यक्ष - मा. विनोदकुमार गुजर, बारामती, नगर परिषद
पारितोषिक - मा. अप्पासाहेब पवार, चेअरमन, कृषी विकास प्रतिष्ठान, बारामती

कार्याध्यक्ष - प्रा. डॉ. एस. बी. खरोसेकर

राष्ट्रीय छात्र सेना

कार्यक्रम	स्थळ	दिनांक
१) स्वातंत्र्यदिन व प्रजासत्ताकदिन मानवंदना	महाविद्यालय क्रीडांगण	१५/८/९०
वृक्षारोपण	महाविद्यालय	२६/१/९१
रक्तदान शिबिर	महाविद्यालय	८/८/९०
वार्षिक फायरिंग	महाविद्यालय	३०/११/९०
	महाविद्यालय	२६/१/९१
	औंध कॅम्प पुणे	२८/११/९०
	गुरवा फायरिंग	

२) छात्र सैनिकांचा विशेष सहभाग
श्री. दत्तात्रय वाघमोडे (सिनियर अंडर ऑफिसर)

वार्षिक प्रशिक्षण २६/११/९०
शिबिर औंध, पुणे ते
कॅम्प सिनियर ५/१२/९०
बेस्ट फायरिंग ३/१२/९०

गोल्ड मेडल
२६ जानेवारी १९९१ च्या प्रजासत्ताक दिनाच्या संचलनामध्ये मल्लखांब खेळात सहभाग

श्री. सस्ते जयंत
प्री. आर. डी. २५ ऑक्टो. ते
कॅम्प ३ आणि १० नोव्हें. ९०
४ दिधी

श्री. युवराज खलाटे, पी. आर. डी. १७ डिसें. ते
सार्जंट
कॅम्प ५ व ६ ३१ डिसें. ९०
एन. डी. ए. विंग,

आर. डी. २ जाने. ते
कॅम्प-७ दिल्ली ३० जाने. ९१

प्रजासत्ताक दिनी बारामती नगरपरिषदेच्या आंबेडकर स्टेडियमवर आयोजित उत्कृष्ट संचलनास प्रथम क्रमांकाचे बक्षिस.

"बी" आणि "सी" सर्टिफिकेट परीक्षेत अनुक्रमे २० आणि २ छात्र उत्तीर्ण

प्रमुख - लेफ्टनंट एम. व्ही. गोडस

सांस्कृतिक विभाग

आयोजित कार्यक्रम
१) बाल कवी श्रंबक बापूजी ठोमरे यांच्या जन्मशताब्दि निमित्त त्यांच्या काव्य वाचनाचा कार्यक्रमात ३० विद्यार्थ्यांचे काव्यवाचन.
२) डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर जन्मशताब्दी व महात्मा जोतिबा फुले निर्वाण शताब्दी वर्षानिमित्ताने निबंध व

वक्तृत्व स्पर्धाचे आयोजन.

३) दि. १२/१/९१ रोजी स्वामी विवेकानंद जयंती निमित्ताने त्यांचे जीवन व विचार या विषयावर प्रा. डॉ. खरोसेकर व श्री. डी. डी. खळदकर यांचे व्याख्यान.

४) ज्ञानेश्वरी सप्तशताब्दी निमित्ताने १९/२/१९९१ रोजी ह. भ. प. कोकाटे महाराजांचे संत श्री. ज्ञानेश्वर महाराजांच्यावर व्याख्यान.

५) दि. ११/२/९१ ते १६/२/९१ दरम्यान पुणे विद्यापीठातर्फे महाविद्यालयात नाट्य प्रशिक्षण शिबिराचे आयोजन.

६) दि. २२/९/९० रोजी कर्मवीर भाऊराव पाटील जयंती कार्यक्रमाचे आयोजन.

विशेष उपस्थिती - श्री. राम कांडगे - माजी आमदार, श्री. बुट्टे पाटील - माजी आमदार.

७) श्रीमती डॉ. पल्लवी दोशी यांचे मुलींचे शारीरिक विज्ञान या विषयावर दि. २२/८/९० रोजी महाविद्यालयीन मुलींच्यासाठी व्याख्यान.

८) सौ. अंजली कुलकर्णी माळेगाव यांचे 'वाखाच्या विविध वस्तू' या विषयावर प्रात्यक्षिकासह व्याख्यान.

९) दि. ८/९/१९९० रोजी कनिष्ठ महाविद्यालयातील विद्यार्थ्यांसाठी वक्तृत्व स्पर्धेचे आयोजन.

प्रमुख - डॉ. पी. डी. वावरे

महाविद्यालय परिसर व बोटॅनिकल गार्डन

विविध उपक्रम

१) बोटॅनिकल गार्डनचा विस्तार, २) दोन ग्रीन हाऊस व दोन ऑनिमेंटल गार्डन्सची निर्मिती, ३) उद्यान विद्या विषयांतर्गत फलोत्पादन प्रकल्पाची निर्मिती संगोपन व संवर्धन, ४) राष्ट्रीय सेवा योजनेतील विद्यार्थ्यांच्या मदतीने परिसरात अरबोरिअल, निलगिरी व साग वृक्षांची लागवड व संगोपन, ५) मा. मुख्यमंत्री श्री.

(५२)

शरदचंद्र पवार यांच्या ५० व्या वाढदिवसानिमित्त वारामती शहरातील प्रतिष्ठित नागरिकांच्या हस्ते वृक्षारोपण, ६) नारळाच्या नवीन जातीच्या १०० रोपांची लागवड, ७) महाविद्यालयाच्या मुख्य प्रवेशद्वारासमोर आकर्षक आयलॅंडची निर्मिती, ८) वनराई प्रकल्प

प्रमुख - प्रा. डॉ. एस. एस. देवकुळ

शाळा महाविद्यालय समूह योजना

सहभाग शाळांची संख्या - २४

आयोजित कार्यक्रम -

अ) चर्चासत्र - दि. २३/९/१९९० रोजी वालचंदनगर येथे इंग्रजी विषय शिक्षकांसाठी चर्चासत्राचे आयोजन

ब) व्याख्याने

व्याख्याता

शाळा

१) श्री. एम. डब्ल्यू. जोशी

मिशन हायस्कूल, वारामती

२) श्री. एम. डब्ल्यू. जोशी

एस एस एम हायस्कूल, माळेगाव

३) प्रा. कु. एम डी वैद्य व

श्री. छत्रपती हास्कूल भवानीनगर

४) प्रा. श्रीमती आर. के सुर्वे

आर. एम अग्रवाल टेक्निकल, हायस्कूल वारामती

५) प्रा. श्री. एम. डी. अंबड

उपप्रादेशिक सेवा योजना अधिकारी

६) प्रा. व्ही. के दिवाण

मिशन हायस्कूल, वारामती

७) प्रा. बी. जी. देशमुख

छत्रपती इंग्लिश मिडियम स्कूल, भवानीनगर

८) प्रा. कु. एम. डी. वैद्य

व

९) प्रा. कु. एम. डी. वैद्य

व

१०) प्रा. कु. एम. डी. वैद्य

व

प्रासंगिक कार्यक्रम

वृक्षमित्र मा. अण्णासाहेब हजारे यांचा मत्कार

मा. श्री. शांतिलाल मुथा यांचा मत्कार

दिपरी नृत्य

वाघ्यामुरळी नृत्य

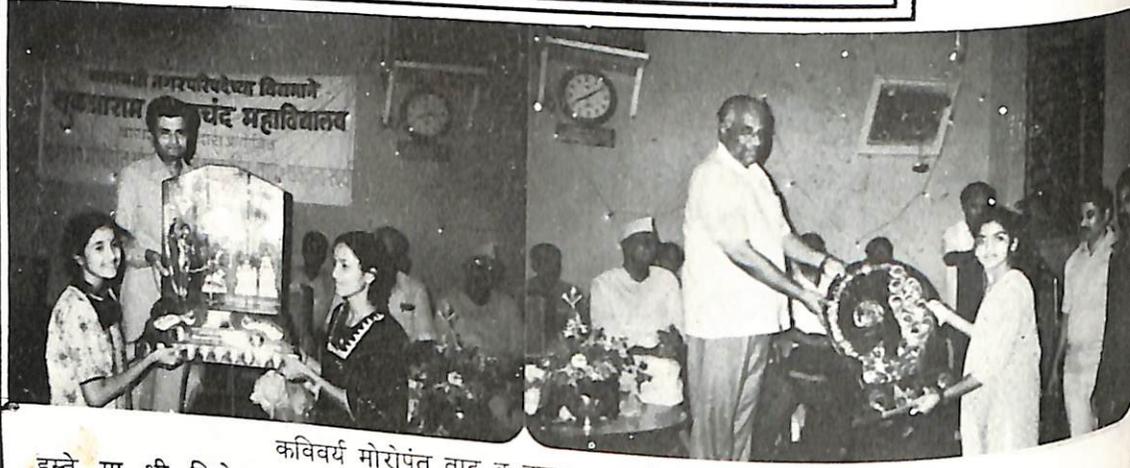

राष्ट्रीय एकात्मता सप्ताह मा. श्री. अण्णासाहेब हजारे

नाट्य प्रशिक्षण शिबिर : उद्घाटन हस्ते प्रा. श्याम जोशी

प्रासंगिक कार्यक्रम

कविवर्य मोरोपंत वाद व वक्तृत्व स्पर्धा पारितोषिक वितरण
हस्ते मा. श्री. विनोदकुमार गुजर
हस्ते मा. श्री. आप्पासाहेब पवार
आंतरविद्यापीठीय महिला कबड्डी स्पर्धा

पश्चिम विभागीय स्पर्धा : मानवंदना स्वीकारताना
मा. ना. श्री. विजयसिंह मोहिते पाटील
(पुनर्वसन व बांधकाम मंत्री)
आंतरविभागीय स्पर्धांचे उद्घाटन जाहीर करताना
आमदार श्री. पतंगराव कदम

खेळाडूंचा परिचय
मा. नामदार श्री. श्याम अष्टेकर (क्रीडामंत्री)
विजयी संघास ढाल प्रदान करताना
(गुरुनानक देव विश्वविद्यालय)

प्रासंगिक कार्यक्रम

कर्मवीर जयंती - प्रमुख पाहुणे
माजी आमदार मा. श्री. बुट्टे पाटील

महात्मा जोतीबा फुले यांच्या तैलचित्राचे अनावरण
हस्ते हिंदकेसरी पै. मास्ती माने

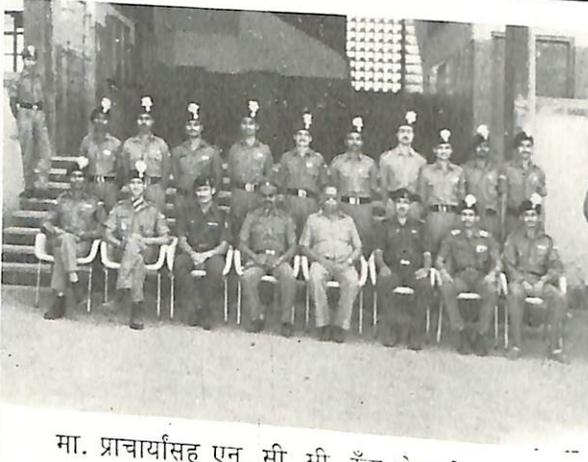
वार्षिक क्रीडा पारितोषिक वितरण समारंभ हस्ते - हिंदकेसरी पैलवान मास्ती माने

वार्षिक गुणवत्ता पारितोषिक वितरण समारंभ
प्रमुख पाहुणे - मा. श्री. चंद्रकांत गुप्ते, मुख्य आयकर आयुक्त, पुणे

प्रासंगिक कार्यक्रम

मा. प्राचार्यासह एन्. सी. सी. रॅक हॉल्डर्स

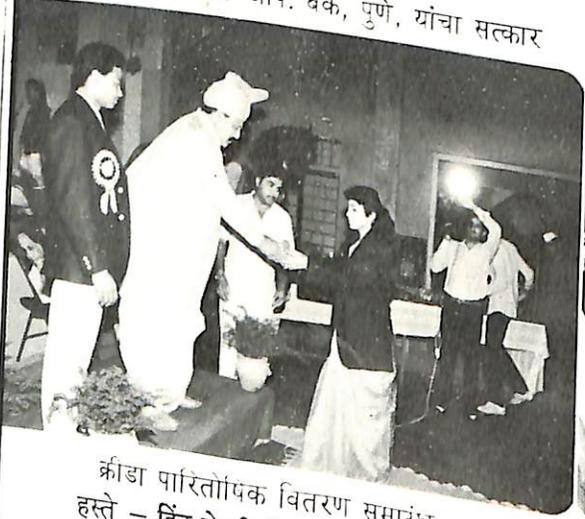
मा. श्री. चंद्रकांत गुप्ते, मुख्य आयकर आयुक्त, पुणे

श्री. खुशालचंद छाजेड
उपाध्यक्ष, रुपी को.-ऑप. वॅक, पुणे, यांचा सत्कार

श्री. माणिकलाल शहा (बडुजकर)
अध्यक्ष, बारामती मर्चंट्स असो., यांचा सत्कार

क्रीडा पारितोषक वितरण समारंभ
हस्ते - हिंदू केसरी पैलवान मारुती माने

भारत रत्न डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर
यांच्या तैलचित्राचे अनावरण

श्री. आर. के. नाळे
मिशन हायस्कूल
बारामती
श्री. वी. जी. देशमुख
एस. बी. जे
विद्यालय
श्री. डॉ. वी. डी. सरोदे
उंडवडी (क.प.)
श्री. पी. वी. इंगवले
शारदाबाई
विद्यालय, शिवनगर
प्रमुख - प्रा. एम. डी. भगत

क्षेत्रीय विकास कार्यक्रम

महिला परिसर -
गाव बु.॥ - शिवनगर
अजित कार्यक्रम -
प्रौढ शिक्षण केंद्र -
१० प्रौढ शिक्षण केंद्रातून ३०० प्रौढांना शिक्षण,
शिक्षणाबरोबरच वृक्षारोपण, आरोग्य, पर्यावरण इ.
बाबतीत जनजागृती
आंतरराष्ट्रीय साक्षरता दिंडीचे आयोजन
महिला शिक्षण निलयम -
गाव बु.॥ येथील ग्रामपंचायत इमारतीमध्ये
कार्य चाललेले असून तेथेच नागरिकांसाठी व्याख्यान,
क्रीडा स्पर्धा, पोस्टर प्रदर्शन इ. कार्यक्रमाचे
आयोजन करण्यात आले.
श्री. कसंबा शिक्षण क्लब -
महाविद्यालयीन विद्यार्थ्यांच्या 'लोकसंख्या शिक्षण
केंद्र' द्वारे 'महिलांचा सामाजिक दर्जा' हा प्रकल्प
द्वारे पातळीवर राबविला जात आहे.
१२ जुलै १९९० रोजी साजरा करण्यात आलेल्या
आंतरराष्ट्रीय लोकसंख्या शिक्षण दिनानिमित्त व्याख्याने
परिसर कानोसा' भित्तिपत्रकाचे नियमित

प्रकाशन
श्रीमती डॉ. नीलम गोन्हे यांचे लोकसंख्या शिक्षणावर
व्याख्यान
'महिलांचा सामाजिक दर्जा' या विषयावर
महाविद्यालयीन विद्यार्थ्यांसाठी प्रश्नमंजुषा
ड) निरंतर शिक्षण केंद्र -
'वाखापासून वस्तू बनविणे' या कोर्सचे आयोजन
१५ महिलांचा सक्रीय सहभाग
माळेगाव येथील प्रशिक्षित महिला सौ. कुलकर्णी
यांनी प्रशिक्षण देण्याची जबाबदारी स्वीकारलेली
आहे.

प्रमुख - प्रा. ए. एस. पंढरी

कार्यात्मक साक्षरतेचा सामूहिक कार्यक्रम

Each one Teach one या तत्त्वानुसार या
कार्यक्रमात ५० विद्यार्थ्यांचा सहभाग
फेब्रु. १९९१ मध्ये प्रौढ स्वयंसेवकांच्या संप्रेरण
शिबीराचे आयोजन
आंतरराष्ट्रीय साक्षरता दिनानिमित्त कार्यक्रमाचे
आयोजन

प्रमुख - प्रा. ए. एस. पंढरी

भारतरत्न डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर जन्मशताब्दी समिती

आयोजित कार्यक्रम
अ) सामान्य ज्ञान स्पर्धा
डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांच्या जीवनातील घटना,
त्यांचे विचार आणि कार्य याबाबत महाविद्यालयीन
विद्यार्थ्यांकरिता सामान्य ज्ञान परीक्षा घेण्यात आली.

पारितोषिक प्राप्त विद्यार्थी

कु. किरणमयी धायगुडे (एफ. वाय. बी. ए.) - प्रथम
श्री. आर. एस. मोरे (एफ. वाय. बी. ए.) - द्वितीय
श्री. पी. सी. धुमाळ - तृतीय
श्री. एम. डी. कांबळे (१२ वी कला) - उत्तेजनार्थ

ब) वक्तृत्व स्पर्धा

विषय - १) राखीव जागा - शाप की वरदान, २)
डॉ. आंबेडकर व दलित चळवळ, ३) डॉ. आंबेडकर व
धर्मतर

पारितोषिक प्राप्त विद्यार्थी

श्री. यशपाल भोसले (एस. वाय. बी. कॉम.) - प्रथम
कु. एम. एम. चव्हाण (टी. वाय. बी. एस्सी.) - द्वितीय
श्री. एस. एस. शिंदे (एफ. वाय. बी. ए.) - तृतीय
क) निबंध स्पर्धा

विषय - १) 'भारतीय राज्यघटना - डॉ. आंबेडकरांचे
स्वप्न' (वरिष्ठ महाविद्यालयीन विद्यार्थ्यांसाठी),
२) 'डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर - समाजसुधारक'
(कनिष्ठ महाविद्यालयीन विद्यार्थ्यांसाठी)

ड) महाराष्ट्र टाइम्स विद्यमाने डॉ. आंबेडकर वक्तृत्व
स्पर्धा - जिल्हा स्तरावरील संघ निवडण्यासाठी पुणे
जिल्हा ग्रामीण भागातील महाविद्यालयीन विद्यार्थ्यांच्या
वक्तृत्व स्पर्धा महाविद्यालयात आयोजित करण्यात
आल्या. या वक्तृत्व स्पर्धेमध्ये महाविद्यालयाचा
विद्यार्थी श्री. यशपाल भोसले याची जिल्हा पातळीवरील
स्पर्धेकरिता निवड झाली.

संयोजक - प्रा. व्ही. डी. काकडे

सूची विभाग

एप्रिल १९९० मध्ये झालेल्या परीक्षांमध्ये प्रथम श्रेणीत उत्तीर्ण झालेल्या विद्यार्थ्यांची गुणानुक्रमे सूची.

* बी. ए.

नंबर नाव	विषय
१. कु. पोतेकर अनिता अर्जुनराव	समाजशास्त्र
२. कु. खोत लता विठ्ठल	इतिहास
३. राऊत सुनील बाबुराव	इतिहास
४. झांबरे सुनील तुकाराम	संरक्षणशास्त्र
५. कु. बोरावके राजश्री रामचंद्र वारगड कृष्णा नानासाहेब	समाजशास्त्र
६. कु. गोसावी अलका मुकुंदराव	भूगोल
७. कु. मंडलिक सुरेखा तुकाराम	इतिहास
८. कु. दोशी वैशाली भारतलाल शेजाळ दादासाहेब बाबाजी	इतिहास
	हिंदी
	भूगोल

९. पाटील मलशेट्टी काशिनाथ	भूगोल
कु. सालुंके संगीता मोहन	इतिहास
१०. कु. कर्णे जयश्री शंकरराव	समाजशास्त्र
११. सय्यद बशिर अंबिर	हिंदी
वाघमारे मारुती निवृत्ती	इतिहास
१२. क्षीरसागर भगवान रंभाजी	भूगोल
कु. सावंत सुमित्रा हरिश्चंद्र	हिंदी
१३. कु. मोरे आशा गणपतराव	राज्यशास्त्र
१४. पाठक विकास लक्ष्मण	भूगोल
१५. पठाण हय्येखान हुसेनखान	भूगोल
१६. कु. शहा किशोरी सुहास	इंग्रजी
१७. कु. चव्हाण संगीता लक्ष्मण	इतिहास

१. पोटे महादेव गोपीनाथ	भूगोल
२. गावडे राजाराम प्रभाकर	मराठी
३. वळवी राजाराम साहेबराव	भूगोल
जगताप शिवाजी सूर्यभान	इंग्रजी
५. सलामपुरे अशोक अमरसिंग	इतिहास
६. वळवे सुनील भगवान	इतिहास
७. गावडे बाळासाहेब श्रीरंग	इतिहास
८. काटे विलास लक्ष्मण	मराठी
९. चव्हाण अशोक भिमराव	संरक्षणशास्त्र
१०. माळवे तुकाराम दत्तू	इतिहास
११. होले विभिषण भिवा	संरक्षणशास्त्र
१२. कुंभार दत्तात्रय विष्णू	भूगोल
१३. कु. तावरे सरिता सुधाकर	अर्थशास्त्र
१४. कोकरे मोहन गणपतराव	राज्यशास्त्र
१५. खांडेकर नामदेव शंकर	इतिहास
१६. कु. बोराटे जयश्री एकनाथ	इतिहास
१७. कु. गायकवाड पद्माराणी	
माधवराव	समाजशास्त्र
१८. इंगळे शाम किसनराव	इतिहास
१९. खारतोडे आबासाहेब विश्वनाथ	भूगोल
२०. गाले दत्तात्रय जनार्दन	भूगोल
२१. धोरपडे अजिनाथ सोपान	इंग्रजी
२२. गाडेकर तात्यासाहेब किसन	हिंदी
२३. हाके पंढरीनाथ भगवान	भूगोल
२४. कु. पवार स्वाती गोपाळ	अर्थशास्त्र
२५. कु. कोकरे बाबासो महादेव	भूगोल
२६. कु. टिळेकर कल्पना परशुराम	इतिहास
२७. कु. झगडे शर्मिला दशरथ	इतिहास
२८. कु. खलटे आनंदी त्रिंबकराव	समाजशास्त्र
२९. चव्हाण बजरंग कृष्णा	इतिहास
३०. चांदगुडे यशवंत आत्माराम	मराठी
३१. रिकिवे शिरीष तुळशीराम	मानसशास्त्र
३२. लोखंडे बाळासाहेब बाबूराव	राज्यशास्त्र
३३. कु. ठोंबरे सुवर्णा बापुराव	मराठी
३४. गायकवाड जनार्दन लालासाहेब	मराठी

कु. शिके विजया रामचंद्र	इतिहास
४२. कु. खलटे सरला चंद्रकांत	समाजशास्त्र
कोकरे चंद्रकांत पांडुरंग	संरक्षणशास्त्र
४३. चांदगुडे सुनील विनायक	इंग्रजी
४४. घोरे ईश्वर गुलाबराव	भूगोल
कु. रणदिवे मंदाकिनी दादासाहेब	समाजशास्त्र
४५. गावडे दादाराम चंद्रकांत	इतिहास
जाधव चांगदेव दशरथ	मराठी
जरांडे पंढरीनाथ भागुजी	भूगोल
४६. क्षिमल शंकर शामराव	इतिहास
भोईटे संभाजी भिकूलाल	भूगोल
कु. कदम संगिता शिवाजी	समाजशास्त्र
कुदळे राजेंद्र बापुराव	हिंदी
नवले मच्छिंद्र नारायण	इंग्रजी
दराडे वामन महादेव	इंग्रजी
गायकवाड भारत श्रीरंग	अर्थशास्त्र
मंडलिक वसंत माणिक	इतिहास
खिंडकर मोहन बाजीराव	मराठी
शहा श्रेणिककुमार रमणलाल	मानसशास्त्र
वाबळे लालसो मारुती	इतिहास
शेडगे वसंत कृष्णा	इंग्रजी
केकान महादेव बापू	इंग्रजी
लंके प्रकाश बाबूराव	इतिहास

* बी. एस्सी.

१. जोजाळ प्रदीप सुरेश	वनस्पतिशास्त्र
२. टिकोळे रेवणनाथ शंकर	संख्याशास्त्र
३. बोरावके तानाजी बाळासाहेब	वनस्पतिशास्त्र
४. कु. खुटाळे हेमलता दिलीप	संख्याशास्त्र
५. वणवे हनुमंत विठ्ठल	गणित
६. कुलकर्णी सुभाष मधुकर	वनस्पतिशास्त्र
७. खोत अंकुश कृष्णा	भौतिकशास्त्र
८. कु. संघवी वैशाली जयकुमार	गणित
९. शिंदे सुनील विठ्ठल	संख्याशास्त्र

१०. बनसुडे विलास शंकर	वनस्पतिशास्त्र
११. भेंकी चंद्रकांत दत्तात्रय	रसायनशास्त्र
१२. इवरे दत्त महादेव	भौतिकशास्त्र
१३. रासकर विठ्ठल जगन्नाथ	वनस्पतिशास्त्र
१४. पाटील सतिश अप्पाजी	वनस्पतिशास्त्र
१५. घनवट संजय शिवाजी	वनस्पतिशास्त्र
१६. माळवदकर राजेंद्र संभाजी	गणित
१७. कु. जमादार चंदारानी शिवाजीराव	प्राणिशास्त्र
१८. गायकवाड विश्वनाथ मारुती	वनस्पतिशास्त्र
१९. साखरे संजय कुंडलिक	वनस्पतिशास्त्र
२०. कुंभार महादेव वसंत	वनस्पतिशास्त्र
२१. अर्जुन बाळू बाबुराव	वनस्पतिशास्त्र
२२. म्हेत्रे प्रल्हाद तात्याराम ठोंबरे प्रसन्ना श्रीपादराव	भौतिकशास्त्र
२३. गावडे संजू मारुती	प्राणिशास्त्र
२४. कु. चिटणीस अनघा बाळकृष्ण	रसायनशास्त्र
२५. कु. गुगळे सुनीता मोतीलाल	संख्याशास्त्र
२६. करे आनंदराव काशिनाथ	गणित
२७. कुंभार गोरख साधु पागे प्रशांत प्रभाकर	इलेक्ट्रॉनिक्स
२८. कायगुडे गणपत काशिनाथ	रसायनशास्त्र
२९. शिंदे राजेंद्रकुमार नानासाहेब	वनस्पतिशास्त्र
३०. मोकाशी महेश अनंतराव	प्राणिशास्त्र
३१. मलगुंडे अर्जुन गुलाबराव	भौतिकशास्त्र
३२. गावडे पांडुरंग नाना	रसायनशास्त्र
३३. कु. दंडवते स्वाती पदमाकर कु. खान रेहान अहमद	प्राणिशास्त्र
३४. पाचणकर महेश औदुंबर	वनस्पतिशास्त्र
३५. गावडे जितेंद्र गोविंदराव झारगड राजकुमार नारायण	रसायनशास्त्र
३६. भिसे रत्नाकर मोहिनीराज कु. वकील मंजू व्यंकटराव	इलेक्ट्रॉनिक्स
३७. सावंत विक्रम गुलाबराव	प्राणिशास्त्र
३८. कु. धालपे मनीषा तुकाराम	इलेक्ट्रॉनिक्स
	गणित
	रसायनशास्त्र

वावळे अशोक संपत	गणित
३९. नाझरकर बापूराव विठ्ठल	प्राणिशास्त्र
४०. थेंगल शिवाजी जगन्नाथ	प्राणिशास्त्र
४१. सकटे सूर्यकांत धर्माजी	वनस्पतिशास्त्र

* बी. कॉम.

१. कु. दोशी मनीषा मनगलला	अर्कोटन्सी
२. कु. दुगुम मनीषा विठ्ठलराव	अर्कोटन्सी
३. कु. गोसावी विजया विनायक	अर्कोटन्सी
४. रानगट नाना जयराम	अर्कोटन्सी
५. कु. जाधव ज्योती नामदेव	अर्कोटन्सी
६. भिसे भिमराव महादेव कुंभा भिमाजी कुंडलिक	अर्कोटन्सी
७. कु. गादिया मंजुषा शांतीलाल	संख्याशास्त्र
८. कु. पांडकर सविता विजय	संख्याशास्त्र
९. ननवरे मनोहर गजानन पाठक सुभाष रामदास	अर्कोटन्सी
१०. कु. गोसावी गौरी रंगनाथ	अर्कोटन्सी

* बी. कॉम.

११. निंबाळकर सुनील मानसिंग	अर्कोटन्सी
१२. कु. कुलकर्णी अनिता भगवान	अर्कोटन्सी
१३. कु. बनकर संगीता वसंत	अर्कोटन्सी
१४. देव राजेश दिगंबर कु. पाचंगे संगीता विनायक	अर्कोटन्सी
१५. कु. कुलकर्णी शरयु मधुकर सस्तारे बजरंग दत्तात्रय	अर्कोटन्सी
१६. सोमाणी संदीप रमणलाल	अर्कोटन्सी
१७. अनपट अशोक नारायण	अर्कोटन्सी
१८. काकडे सुनील साहेबराव उंडे मनोज लक्ष्मण कु. लोंढे लता सोपानराव शिंदे लक्ष्मण निवृत्ती भापकर बाळासाहेब विठ्ठल	अर्कोटन्सी

नरुटे विजयकुमार मुगुटराव	अर्कोटन्सी
कु. पाठक वंदना प्रभाकर	अर्कोटन्सी
रंघवे हेमंत दगडोबा	अर्कोटन्सी
घाडगे चंद्रकांत आत्माराम	अर्कोटन्सी

* एम. ए.

१. चव्हाण सुनील तुकाराम	इतिहास
२. कु. जाधव मंदा विठ्ठलराव	इतिहास
३. कु. तावरे अनिता शामराव	इतिहास
४. शेंडे शरद महादेव	अर्थशास्त्र
५. रासकर राजेंद्र नामदेव	इतिहास
६. मारकड पोपट शिवाजी	इतिहास
७. सावंत राजकुमार भिमा	मराठी
८. भिसे राजेंद्र जगन्नाथ	इतिहास
९. गावडे रामा धोंडीबा	इतिहास
१०. सावंत ज्योतिबा चंद्रकांत	इतिहास
११. कु. व्हलगुडे युवराज दत्त	इतिहास
१२. कु. पवार नलिनी पांडुरंग	इतिहास
१३. गायकवाड गौतम राऊ	इतिहास
१४. कु. मुल्ला नशिमा आदम	इतिहास

* सर्टिफिकेट कोर्स इन इंग्लिश

नाडगौडा राजेंद्रप्रसाद विष्णुपंत (विद्यापीठात प्रथम श्रेणीत प्रथम)

* १२ वी सायन्स

मेरिट ऑर्डर नंबर	विद्यार्थ्यांचे नाव
१	शहा राहुल अशोककुमार
२	कु. नवाथे शिल्पा शरद
३	माळवदे सुधीर ज्ञानेश्वर
४	बोराटे निलेश रामलिंग
५	महाजन वैभव भालचंद्र
६	देसाई सचिन अप्पासाहेब

७.	७	कदम राजेंद्र श्रीरंग
८.	८	गावडे संदीप रघुनाथ
९.	९	खोपकर योगेश अशोक
१०.	१०	घाडगे राजेंद्र किसनराव
११.	११	लघे संतोश गोकुळदास
१२.	१२	जाधव राजू यशवंत
१३.	१३	खायमी निजामुद्दीन नूरुद्दीन
१४.	१४	कु. कदम वैशाली सूर्याजीराव
१५.	१५	निल्याखे विवेक रघुनाथ
१६.	१६	वावरे श्रीकांत प्रभाकर
१७.	१६	अनपट श्रीकांत मारुतराव
१८.	१७	कु. ठोंबरे स्वाती काशीनाथ
१९.	१८	कु. भोई पुष्पा आनंदराव
२०.	१९	शिंदे महेश मानसिंगराव
२१.	१९	कु. सहस्त्रबुध्दे लीना गुरुनाथ
२२.	२०	शहा अमोल बाहुबली
२३.	२१	पाटील स्वप्नील एकनाथ
२४.	२२	कु. हिरेमठ लीना अनिल
२५.	२३	मुजावर शफिक इस्माईल
२६.	२४	कु. चौगुले कल्याणी प्रकाश
२७.	२५	कु. खंडागळे गंधाली
२८.	२६	वाडेकर दयानंद जयप्रकाश
२९.	२६	कु. जाधव सृष्टी नारायण
३०.	२७	तांबे विक्रांत विश्वासराव
३१.	२८	पिंगळे दीपक दामोदर
३२.	२९	कु. शहा यशश्री धनंजय
३३.	२९	कुलकर्णी अनिल गोपाळराव
३४.	३०	कु. भायरेकर किशोरी विष्णू
३५.	३५	कु. जगदाळे गीतांजली आबासो
३६.	३१	कु. गाठे संगीता सुरेश
३७.	३२	कु. मोरे मधुमती पांडुरंग
३८.	३३	कुंभार बापू शंकर
३९.	३३	नांदले संतोश भालचंद्र
४०.	३४	कुलकर्णी प्रसाद शामराव

४१.	कु. ओसवाल निलिमा	८.	७
	पारसमल	९.	८
४२.	पोंदकुले जयवंत पोपटराव	१०.	९
४३.	शिगाडे विजय शिवाजी	११.	१०
४४.	३५ वाघ सुनील नथुराम	१२.	११
४५.	३६ शर्मा विक्रम रतनलाल	१३.	१२
४६.	३७ पानसरे बाजीराव सुभेदार	१४.	१२
४७.	माळशिकारे अंकुश विठ्ठल	१५.	१३
४८.	३८ यादव महेश शिवलिंग		
४९.	३९ कु. कुलकर्णी मुकुला मोरेश्वर	१६.	१३
५०.	माने भाऊसाहेब सोमा	१७.	१४
५१.	४० अत्तार शकुर दादामिया	१८.	१५
५२.	कु. भेडा राजश्री मगनलाल	१९.	१५
५३.	४१ कु. खत्री सविता संपतलाल	२०.	१६
५४.	४२ घोळवे सचिन मुरलीधर	२१.	१६
५५.	४३ मोरे राजेंद्र विठ्ठल		
५६.	४४ खटके अजित गोविंदराव		

* १२ वी आर्ट्स

१.	१	कुंभार अरुण बाळकृष्ण
२.		नवले धोंडीबा मारुती
३.	२	कु. धायगुडे किरणमयी बाबुराव
४.	३	कुंभार दत्तात्रय रामचंद्र
५.	४	कु. सनगर सुनीता कोंडीराम
६.	५	कु. लालबिगे भावना विलास
७.	६	कु. खोचरे मंजुषा विश्वनाथ

* १२ वी कॉमर्स

१.	१	कु. खंडामळे मंजुषा अरुण
२.	२	कु. गांधी लीना अरविंद
३.	३	कु. कवडे भाग्यश्री चंद्रकांत
४.		पोतेकर अमोल त्रिबंका
५.	४	भोकरे कुमार सोपानराव
६.	५	बोराटे बाळू नामदेव
७.	६	गायकवाड सुहास चंद्रकांत
८.	७	चव्हाण प्रथम महादेव
९.	८	कंदलगावकर
१०.		टांकसाळे राजेंद्र तुळशीराम

* We must procure the best teachers for our children, whatever it may cost.
 * Literacy in itself is no education.
 * The brain must be educated through the hands.

- Mahatma Gandhi - on Education

शिष्यवृत्ती धारक विद्यार्थ्यांची सूची १९९०-९१ (वरिष्ठ महाविद्यालय)

राष्ट्रीय गुणवत्ता शिष्यवृत्ती

कानिटकर मेघा दामोदर	एफ.वाय.बी.एस्सी.-९	६००/-
धुमाळ निर्मला महादेव	टी.वाय.बी.ए.-२	१०८०/-
इराडे वामन महादेव	एम.ए.(इंग्लीश)-७५	९०/-

राज्यसरकारची खुली गुणवत्ता शिष्यवृत्ती

केकाण महादेव बापू	एम.ए.(इंग्लीश)-७२	४२०/-
मुजावर रफिक इस्माईल	टी.वाय.बी.एस्सी.-५४	४२०/-
गोळे राजाराम भानुदास	टी.वाय.बी.एस्सी.-७७	४२०/-
नागगौडा मीनाक्षी विष्णुपंत	टी.वाय.बी.एस्सी.-२	४२०/-
घोषटे अमर सर्जेराव	एस.वाय.बी.एस्सी.-७०	४२०/-
लोगकर रतन रामचंद्र	एस.वाय.बी.एस्सी.-५	४२०/-
कदम संगीता वसंतराव	एस.वाय.बी.ए.-१५९	४२०/-
जाधव महेंद्र नामदेवराव	एस.वाय.बी.ए.-१३३	४२०/-
शिंदे सुभेदार मानसिंग	एस.वाय.बी.ए.-२०८	४२०/-
इराडे स्वाती मधुकर	एस.वाय.बी.ए.-११८	४२०/-
रणदिवे महावीर कांतीलाल	एफ.वाय.बी.एस्सी.-२८	३५०/-
कुलकर्णी उपेंद्र नारायणराव	एफ.वाय.बी.एस्सी.-१६५	३१५/-
जेंवरे स्वाती काशिनाथ	एफ.वाय.बी.एस्सी.-५६	३५०/-
सातपुते संगीता तुकाराम	एफ.वाय.बी.एस्सी.-७५	३५०/-
नवले धोंडीबा मारुती	एफ.वाय.बी.ए.-१३५	३५०/-
कुंभार अरुण बाळकृष्ण	एफ.वाय.बी.ए.-११३	३५०/-
धायगुडे किरणमयी बाबुराव	एफ.वाय.बी.ए.-१८४	३५०/-

गणेश मनोहर व शंकरराव गणेश दाते चॅरिटेबल ट्रस्ट, पुणे शिष्यवृत्ती

जेंवरे स्वाती काशिनाथ	एफ.वाय.बी.एस्सी.-५६	३५०/-
कुलकर्णी वासंती दत्तात्रय	टी.वाय.बी.कॉम.-३	३५०/-
लोळे दिनेश राजाराम	एस.वाय.बी.कॉम.-१७२	३५०/-
गोसावी विद्या विनायक	एम.कॉम.-५१	४५०/-
पळसुले देसाई वर्षा श्रीकृष्ण	एफ.वाय.बी.एस्सी.-८	३५०/-
टांकसाळे अतुल मोहन	एफ.वाय.बी.कॉम.-३०	१५०/-
दाते राजेश विनायक	एफ.वाय.बी.कॉम.-३८	१५०/-

ग्रामीण भागातील हुशार व होतकरू विद्यार्थ्यांना मिळणारी शिष्यवृत्ती

धुमाळ प्रकाश चंदरराव	टी.वाय.बी.ए.-३७	६७५/-
----------------------	-----------------	-------

वार्षिक गुणवत्ता पारितोषिक वितरण (१९९०-९१) कॉलेज पारितोषिके

मार्च/एप्रिल १९९० मध्ये घेण्यात आलेल्या विविध परीक्षांमध्ये प्रत्येक वर्गात गुणानुक्रमे प्रथम आलेला विद्यार्थी/विद्यार्थिनी		
प्रत्येकी रुपये ५१/- आणि एक पेनसेट		
कु. चांगण सुषमादेवी रामदास ११ वी आर्ट्स (७४.००%)		
श्री. साळुंखे कैलास अनंतराव ११ वी कॉमर्स (७७.१७%)		
श्री. म्हेत्रे सुजीत चंद्रकांत ११ वी सायन्स (८७.६६%)		
श्री. कुंभार अरुण बाळकृष्ण १२ वी आर्ट्स (६९.१६%)		
श्री. नवले धोंडिबा मारुती १२ वी आर्ट्स (६९.१६%)		
कु. खंडागळे मंजुषा अरुण १२ वी कॉमर्स (७०.१४%)		
श्री. शहा राहुल अशोककुमार (८९.३३%)		
श्री. जगताप रणजित फत्तेसिंग एफ.वाय.बी.ए. (७८.००%)		
कु. शहा सपना जंबुकुमार एफ.वाय.बी.कॉम (८०.५७%)		
श्री. क्षीरसागर बजरंग बाबुराव एफ.वाय.बी.ए. (८६.६६%)		
कु. तावरे सीमा श्रीपती एस.वाय.बी.ए. (७०.१६%)		
कु. कदम विद्या वसंतराव एस.वाय.बी.कॉम (७०.००%)		
श्री. मुजावर रफीक इस्माईल एस.वाय.बी.एस्सी. (७६.२०%)		
कु. पोतेकर अनीता अर्जुनराव टी.वाय.बी.ए. (६९.५८%)		
कु. दोशी मनीषा मगनलाल टी.वाय.बी.कॉम. (६९.९%)		
श्री. जौजाळ प्रदीप सुरेश टी.वाय.बी.एस्सी. (८०.७%)		
श्री. चव्हाण सुनील तुकाराम एम.ए. (इतिहास ६५.८७%)		
श्री. किर्कट मधुकर सर्जेराव एम. कॉम. (५८.७५%)		
श्री. शहा संजयकुमार चंदुलाल डी.टी.एल. (२९७/५००)		
श्री. नाडगौडा आर. व्ही. सर्टिफिकेट कोर्स इन इंग्लिश		

डॉ. एस. ई. गवसणे पारितोषिके

मार्च १९९० मध्ये घेण्यात आलेल्या १२ वी सायन्स परीक्षेमध्ये फिजिक्स, केमिस्ट्री, मॅथेमेटीक्स, बॉयॉलॉजी या चार विषयात सर्वाधिक गुण मिळवून उत्तीर्ण झालेले.

श्री. देसाई सचीन (३५८/४००) रु. ७५/-

श्री. कदम राजेंद्र श्रीरंगराव (३४३/४००) रु. ६०/-

स्व. डॉ. एस. एन. पुराणिक पारितोषिक

एप्रिल १९९० मध्ये घेण्यात आलेल्या बी.ए. परीक्षेत राज्यशास्त्र हा स्पेशल विषय घेऊन सर्वाधिक गुण मिळवून उत्तीर्ण झालेला विद्यार्थी

कु. मोरे आशा गणपतराव (गुण ७८६) रु. १०१/-

अनेकांत एज्युकेशन सोसायटी पारितोषिक

स्व. प्रा. डॉ. एस. एन. पुराणिक यांच्या स्मृतिप्रीत्यर्थ अनेकांत एज्युकेशन सोसायटीतर्फे देण्यात येणारे पारितोषिक एप्रिल, १९९०च्या बी. एस्सी. परीक्षेत प्रथम क्रमांकाने उत्तीर्ण झालेला विद्यार्थी श्री. जौजाळ प्रदीप सुरेश रु. १०१/-

स्व. सुरेश काळे स्मृती पारितोषिके

एप्रिल, १९९० मध्ये घेण्यात आलेल्या बी.ए. परीक्षेत गुणानुक्रमे प्रथम आणि द्वितीय क्रमांकाचे विद्यार्थी

कु. पोतेकर अनिता अर्जुनराव (८३५ गुण) रु. ६१/-

कु. खोत लता विठ्ठल (८३४ गुण) रु. ४०/-

श्री. कमलकांत ढवाण पाटील पारितोषिके

अ) एप्रिल १९९० मध्ये घेण्यात आलेल्या एस.वाय.बी.ए. परीक्षेत खालील स्पेशल विषयात प्रथम क्रमांक (एस. - १, एस. - २ हे दोन पेपर्स)

कु. काटे भाग्यश्री दत्तात्रय, इतिहास (१५१ गुण) रु. ३१/-

श्री. थोरात तानाजी साहेबराव राज्यशास्त्र (१३७ गुण) रु. ३१/-

श्री. भोसले चंद्रकांत कुंणाजीराव मानसशास्त्र (१५९ गुण) रु. ३१/-

ब) एप्रिल १९९० मध्ये घेण्यात आलेल्या एस.वाय. बी. एस्सी. परीक्षेत प्रथम क्रमांक

श्री. मुजावर रफीक इस्माईल (७६.२०%) रु. ३१/-

क) एप्रिल, १९९० एस.वाय.बी.कॉम परीक्षेत प्रथम क्रमांक

कु. कदम विद्या वसंतराव (७०.००%) रु. ३१/-

श्री. अजित शहा (वडूजकर) पारितोषिके

एप्रिल १९९० एम. कॉम. परीक्षेत प्रथम क्रमांक

श्री. किर्कट मधुकर सर्जेराव (४७०/८०० गुण) रु. ५०/-

एप्रिल १९९० बी. कॉम. परीक्षेत अकौटन्सी व ऑडिटिंग या

विषयात प्रथम क्रमांक

कु. दुगम मनषीा विठ्ठल (१३९/२०० गुण) रु. ५०/-

प्रा. व्ही. व्ही. उपाध्ये पारितोषिक

प्रा. व्ही. व्ही. उपाध्ये यांच्यातर्फे पूज्य मातापित्यांच्या स्मृतिप्रीत्यर्थ रुपये १०१/- चे पारितोषिक

मार्च १९९० बी. ए. परीक्षेत इंग्लिश स्पेशल विषय घेऊन

(एस.१, एस.२, एस.३, एस.४ मध्ये ४५% पेक्षा जास्त)

सर्वाधिक गुण मिळवून उत्तीर्ण झालेला विद्यार्थी

श्री. चांदगुडे सुनील विनायक (२५०/४०० गुण) रु. १०१/-

श्री. काकासाहेब जगताप (अॅडिशनल सेशन जज)

यांच्यातर्फे देण्यात येणारी पारितोषिके

१) एप्रिल १९९०च्या बी.ए. परीक्षेत सोशल सायन्सेस

(राज्यशास्त्र, अर्थशास्त्र, समाजशास्त्र, इतिहास, संरक्षणशास्त्र)

मध्ये प्रथम क्रमांक (एस-१, एस-२, एस-३, एस-४, हे चार

पेपर्स)

कु. पोतेकर अनिता अर्जुनराव (समाजशास्त्र ३१४ गुण)

रु. ५१/-

२) एप्रिल, १९९० बी.ए. परीक्षेत भाषा विषयात प्रथम

क्रमांक (इंग्लिश, मराठी, हिंदी, या विषयांचे एस.१, एस.२,

एस.३, एस.४ एस.५ हे चार पेपर्स)

श्री. सय्यद वशीर अंबी (हिंदी २६६ गुण) रु. ५०/-

स्व. डॉ. डी. टी. पाटील पारितोषिके

अ) एप्रिल १९९० एम. ए. (मराठी) परीक्षेत प्रथम क्रमांक

श्री. सावंत राजकुमार भिमा (४९७/८०० गुण) रु. ३१/-

ब) एप्रिल १९९० बी.ए. परीक्षेत मराठी स्पेशल विषय घेऊन

सर्वाधिक गुण मिळवून उत्तीर्ण आणि एम. ए. (मराठी)

आपल्या महाविद्यालयामध्ये प्रवेश घेतलेला विद्यार्थी -

श्री. गावडे राजाराम प्रभाकर (७६८ गुण) रु. ३१/-

क) एस.वाय.बी.ए. वर्गामध्ये मराठी स्पेशल विषय घेतलेल्या

विद्यार्थ्यांपैकी एफ.वाय.बी.ए. (मार्च ९०) मध्ये मराठीत

सर्वाधिक गुण मिळविलेला विद्यार्थी

पुस्तक सुचेता एकनाथ (६३ गुण) रु. ३१/-

श्री. नीलम पाटील पारितोषिक

एप्रिल १९९० टी.वाय.बी.एस्सी. परीक्षेमध्ये बॉटनी प्रिन्सिपल

विषय घेऊन सर्वाधिक गुण मिळवून उत्तीर्ण झालेला विद्यार्थी

श्री. जौजाळ प्रदीप सुरेश रु. १०१/-

स्व. पी. कदम पारितोषिक

श्री. वाय. बी. ए. मध्ये समाजशास्त्र स्पेशल विषय घेतलेल्या

विद्यार्थ्यांपैकी एफ. वाय. बी. ए. (मार्च ९०) समाजशास्त्र

विषयामध्ये सर्वाधिक गुण मिळविलेला विद्यार्थी

श्री. मोरे राहुल सत्यवान (६१ गुण) रु. ३१/-

श्री. ए. संगई पारितोषिक

श्री. वाय. बी. ए. ला इतिहास स्पेशल विषय घेतलेल्या

विद्यार्थ्यांपैकी एफ. वाय. बी. ए. (मार्च ९०) इतिहास

विषयामध्ये सर्वाधिक गुण मिळविलेला विद्यार्थी

श्री. मोरे राहुल संगीता अर्जुनराव (८२ गुण) रु. ३१/-

श्री. आर. पाटील (संरक्षणशास्त्र) पारितोषिक

एप्रिल १९९० बी. ए. परीक्षेत संरक्षणशास्त्र विषयामध्ये

सर्वाधिक गुण मिळवून उत्तीर्ण झालेला विद्यार्थी

श्री. मोरे सुनील तुकाराम (३१३/४००) रु. ५१/-

श्री. मीरा वैद्य पारितोषिक

एप्रिल १९९० मध्ये घेण्यात आलेल्या १२ वी आर्ट्स परीक्षेत

इंग्लिश विषयामध्ये ६०% पेक्षा जास्त

गुण मिळविलेला विद्यार्थी

श्री. मोरे दत्तात्रय रामचंद्र (६० गुण) रु. ५१/-

श्री. मोरे दत्तात्रय रामचंद्र (६० गुण) रु. ५१/-

श्री. मोरे दत्तात्रय रामचंद्र (६० गुण) रु. ५१/-

श्री. मोरे दत्तात्रय रामचंद्र (६० गुण) रु. ५१/-

श्री. मोरे दत्तात्रय रामचंद्र (६० गुण) रु. ५१/-

श्री. मोरे दत्तात्रय रामचंद्र (६० गुण) रु. ५१/-

श्री. मोरे दत्तात्रय रामचंद्र (६० गुण) रु. ५१/-

श्री. मोरे दत्तात्रय रामचंद्र (६० गुण) रु. ५१/-

श्री. मोरे दत्तात्रय रामचंद्र (६० गुण) रु. ५१/-

श्री. मोरे दत्तात्रय रामचंद्र (६० गुण) रु. ५१/-

श्री. मोरे दत्तात्रय रामचंद्र (६० गुण) रु. ५१/-

७) श्री. आर. आर. गांधी- रु. २०/-

८) श्री. अनंतसिंह कृष्णराव जाधव- रु. १५/-

९) श्री. सतीश नामदेव जाधव- रु. १०/-

१०) श्री. ए. एल. देशपांडे- रु. ५/-

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर जन्मशताब्दी निमित्त

महाविद्यालयातर्फे सामान्यज्ञान स्पर्धा

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर जन्मशताब्दी निमित्त

महाविद्यालयातर्फे सामान्यज्ञान स्पर्धा घेण्यात आली

(१३।१।१९९१)

या स्पर्धेमध्ये भाग घेतलेले यशस्वी स्पर्धक

कु. किरणमयी बाबुराव धायगुडे (एफ.वाय.बी.ए.) रु. १००/-

श्री. आर. एस. मोरे (एस.वाय.बी.ए.) रु. ७५/-

श्री. पी. सी. धुमाळ (टी.वाय.बी.ए.) रु. ५०/-

श्री. एम. डी. कांबळे (१२ वी आर्ट्स) रु. २५/-

अस्मिता दर्शन पारितोषिके

'अस्मिता दर्शन' या भित्तिपत्रकामध्ये सादर करण्यात

आलेल्या उत्कृष्ट कलाकृती व साहित्यासाठी देण्यात आलेली

पारितोषिके

श्री. सुशीलकुमार द. सोनावणे (टी. वाय. बी. ए.) उत्कृष्ट

चित्रकला रुपये २५/-

कु. राजश्री वाबळे (एफ. वाय. बी. ए.) उत्कृष्ट लेख

'हुंडाबळी' रुपये २५/-

श्री. यशपाल भोसले (एस. वाय. बी. कॉम.) उत्कृष्ट कविता

रुपये २५/-

विशेष पारितोषिके

१) बारामती शहरातील प्राथमिक शाळा क्रमांक ८ मधील

इ. ७ वी मधील विद्यार्थी कुमार सागर गोवंडे यास त्याने

कॅनॉलमध्ये बुडणाऱ्या व्यक्तीस वाचविल्या बद्दल राष्ट्रपतिचे

शौर्यपदक मिळाले. रु. २०१/-

२) कु. लीना हिरेमठ - शंकर इन्टर नॅशनल चित्रस्पर्धेमध्ये

रौप्यपदक प्राप्त रु. १०१/-

३) श्री. आनंदराव कदम - एप्रिल १९८९ एम. ए.

(पॉलिटिक्स) परीक्षेमध्ये विद्यापीठात प्रथम क्रमांक

रु. १०१/-

४) कु. वैशाली जंबुकुमार शहा - एप्रिल १९८९ बी. एस्सी.

- परीक्षेमध्ये फिजिक्स विषयात विद्यापीठात प्रथम रु. १०१/-
 ५) कु. सुमन द्विवेदी (एफ. वाय. बी. एस्सी.) - सांगली येथे (फेब्रुवारी ९१) झालेल्या मायक्रोबायॉलॉजी मॉडेल व पोस्टर प्रदर्शनात तिसरा क्रमांक रु. ५१/-
 ६) श्री. शेख झकीर गुलामअल्ली (एम. ए. हिंदी) - पुणे विद्यापीठ महाविद्यालयीन नियतकालिक स्पर्धा १९८९-९० प्रथम क्रमांक रु. ३०/-
 ७) श्री. एस. एस. चौधरी (टी. वा. बी. एस्सी.) - पुणे विद्यापीठ महाविद्यालयीन नियतकालिक स्पर्धा १९८९-९० 'मराठी वाङ्मयीन टीका' यामध्ये प्रशस्ती पत्र रु. २५/-

स्नेहसंमेलन पारितोषिके

यावर्षीच्या वार्षिक स्नेहसंमेलन प्रसंगी सादर करण्यात आलेल्या विविध गुणदर्शनमधील बक्षिसपात्र विद्यार्थी

वरिष्ठ महाविद्यालय

- उत्कृष्ट अभिनयाचे पारितोषिक विभागून
 श्री. संजय जाधव (एम. ए.) रु. २५/-
 श्री. विलास गायकवाड (टी. वाय. बी. कॉम.) रु. २५/-
 हिंदी गीत
 श्री. वाडते ए. एस. (बी. लीव.) रु. २५/-
 श्री. गौतम ननवरे (एस. वाय. बी. कॉम.) रु. २५/-
 (उत्कृष्ट भूमिका सादर केल्याबद्दल)

कनिष्ठ महाविद्यालय

- कु. अनिता आगवणे वैयक्तिक नृत्य रु. २५/-
 (११ वी आर्टस)
 श्री. प्रसाद कुलकर्णी तबला वादन रु. २५/-
 (११ वी सायन्स)
 श्री. खुटाळे एस. जे. हिंदी गीत रु. २५/-
 (११ वी सायन्स)

हस्ताक्षर स्पर्धा -

- श्री. बनकर धनसिंग रामदास (टी. वाय. बी. ए.) रु. २५/-
 श्री. भोसले किशोर श्रीहरी (टी. वाय. बी. कॉम.) रु. २५/-
 रांगोळी स्पर्धा -
 श्री. गानबोटे विजय दिगंबरराव (एस. वाय. बी. ए.) रु. २५/-
 कु. गिरंजे शुभांगी रामदास (१२ वी कॉमर्स) रु. २५/-
 चित्रकला स्पर्धा -
 श्री. बनकर धनसिंग रामदास (टी. वाय. बी. ए.) रु. २५/-

(६२)

श्री. पोटे युवराज मल्लिकार्जुन (टी. वाय. बी. कॉम.) रु. २५/-

सांस्कृतिक विभाग

- अ) कविवर्य तांबे जन्मशताब्दी निमित्त कविता वाचन स्पर्धा (एम. ए. एस्सी.)
 प्रथम क्रमांक - कु. भोयरेकर किशोरी विष्णू रु. २५/-
 (एफ. वाय. बी. एस्सी.)
 द्वितीय क्रमांक - कु. पळसुले वर्षा श्रीकृष्ण रु. २५/-
 (एफ. वाय. बी. एस्सी.)
 तृतीय क्रमांक - कु. शहा यशश्री धनंजय रु. २५/-
 (एफ. वाय. बी. एस्सी.)

ब) महात्मा जोतिबा फुले व डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर निमित्त कविता वाचन स्पर्धा (एम. ए. एस्सी.)
 प्रथम क्रमांक - कु. भोयरेकर किशोरी विष्णू रु. २५/-
 (एफ. वाय. बी. एस्सी.)
 द्वितीय क्रमांक - कु. पळसुले वर्षा श्रीकृष्ण रु. २५/-
 (एफ. वाय. बी. एस्सी.)
 तृतीय क्रमांक - कु. शहा यशश्री धनंजय रु. २५/-
 (एफ. वाय. बी. एस्सी.)

वरिष्ठ महाविद्यालय

निबंध स्पर्धा - श्री. गायकवाड विलास वामनराव रु. २५/-
 (टी. वाय. बी. कॉम.)

वक्तृत्व स्पर्धा -

- श्री. भोसले डी. व्ही. (एस. वाय. बी. एस्सी.) रु. २५/-
 श्री. वणवे के. एस. (एस. वाय. बी. एस्सी.) रु. २५/-

क) निबंध स्पर्धा व वक्तृत्व स्पर्धा (कनिष्ठ महाविद्यालयीन स्पर्धा)
 निबंध स्पर्धा - श्री. दादासाहेब वसंत जोगदंड रु. २५/-
 (११ वी आर्टस)

वक्तृत्व स्पर्धा - श्री. ज्ञानदेव बोराटे (१२ वी आर्टस) रु. २५/-

एन. सी. सी. विभाग

- श्री. खलाटे युवराज कृष्णनाथ (टी. वाय. बी. कॉम.) रु. २५/-
 या इव्हेंटमधून दिल्ली परेडसाठी निवड झालेला
 महाविद्यालयातील पहिला छात्र रु. १२५/-

'अनेकांत' पारितोषिके

- ८९-९० 'अनेकांत' मध्ये उत्कृष्ट साहित्य कृती निमित्त
 खालील पारितोषिके देण्यात येत आहेत.
 मराठी कथा - कु. चव्हाण एम. एस. रु. २५/-
 (एस. वाय. बी. एस्सी.)
 मराठी कविता - संजय भागवत (एम. ए.) रु. २५/-
 मराठी वृत्तांत - सोनावणे जी. डी. रु. २५/-
 (टी. वाय. बी. ए.)
 शास्त्रीय लिखाण - शहा एस. सी. रु. २५/-
 (डी. टी. एल.)
 हिंदी कथा - जाधव एस. पी. रु. २५/-
 (एम. ए. हिंदी)

श्री. पोटे युवराज मल्लिकार्जुन (टी. वाय. बी. कॉम.) रु. २५/-

श्री. पोटे युवराज मल्लिकार्जुन (टी. वाय. बी. कॉम.) रु. २५/-

श्री. पोटे युवराज मल्लिकार्जुन (टी. वाय. बी. कॉम.) रु. २५/-

श्री. पोटे युवराज मल्लिकार्जुन (टी. वाय. बी. कॉम.) रु. २५/-

श्री. पोटे युवराज मल्लिकार्जुन (टी. वाय. बी. कॉम.) रु. २५/-

श्री. पोटे युवराज मल्लिकार्जुन (टी. वाय. बी. कॉम.) रु. २५/-

श्री. पोटे युवराज मल्लिकार्जुन (टी. वाय. बी. कॉम.) रु. २५/-

श्री. पोटे युवराज मल्लिकार्जुन (टी. वाय. बी. कॉम.) रु. २५/-

श्री. पोटे युवराज मल्लिकार्जुन (टी. वाय. बी. कॉम.) रु. २५/-

श्री. पोटे युवराज मल्लिकार्जुन (टी. वाय. बी. कॉम.) रु. २५/-

श्री. पोटे युवराज मल्लिकार्जुन (टी. वाय. बी. कॉम.) रु. २५/-

श्री. पोटे युवराज मल्लिकार्जुन (टी. वाय. बी. कॉम.) रु. २५/-

श्री. पोटे युवराज मल्लिकार्जुन (टी. वाय. बी. कॉम.) रु. २५/-

श्री. पोटे युवराज मल्लिकार्जुन (टी. वाय. बी. कॉम.) रु. २५/-

श्री. पोटे युवराज मल्लिकार्जुन (टी. वाय. बी. कॉम.) रु. २५/-

श्री. पोटे युवराज मल्लिकार्जुन (टी. वाय. बी. कॉम.) रु. २५/-

श्री. पोटे युवराज मल्लिकार्जुन (टी. वाय. बी. कॉम.) रु. २५/-

श्री. पोटे युवराज मल्लिकार्जुन (टी. वाय. बी. कॉम.) रु. २५/-

श्री. पोटे युवराज मल्लिकार्जुन (टी. वाय. बी. कॉम.) रु. २५/-

श्री. पोटे युवराज मल्लिकार्जुन (टी. वाय. बी. कॉम.) रु. २५/-

श्री. पोटे युवराज मल्लिकार्जुन (टी. वाय. बी. कॉम.) रु. २५/-

श्री. पोटे युवराज मल्लिकार्जुन (टी. वाय. बी. कॉम.) रु. २५/-

श्री. पोटे युवराज मल्लिकार्जुन (टी. वाय. बी. कॉम.) रु. २५/-

श्री. पोटे युवराज मल्लिकार्जुन (टी. वाय. बी. कॉम.) रु. २५/-

श्री. पोटे युवराज मल्लिकार्जुन (टी. वाय. बी. कॉम.) रु. २५/-

श्री. पोटे युवराज मल्लिकार्जुन (टी. वाय. बी. कॉम.) रु. २५/-

श्री. पोटे युवराज मल्लिकार्जुन (टी. वाय. बी. कॉम.) रु. २५/-

श्री. पोटे युवराज मल्लिकार्जुन (टी. वाय. बी. कॉम.) रु. २५/-

श्री. पोटे युवराज मल्लिकार्जुन (टी. वाय. बी. कॉम.) रु. २५/-

श्री. पोटे युवराज मल्लिकार्जुन (टी. वाय. बी. कॉम.) रु. २५/-

श्री. पोटे युवराज मल्लिकार्जुन (टी. वाय. बी. कॉम.) रु. २५/-

श्री. पोटे युवराज मल्लिकार्जुन (टी. वाय. बी. कॉम.) रु. २५/-

श्री. पोटे युवराज मल्लिकार्जुन (टी. वाय. बी. कॉम.) रु. २५/-

श्री. पोटे युवराज मल्लिकार्जुन (टी. वाय. बी. कॉम.) रु. २५/-

श्री. पोटे युवराज मल्लिकार्जुन (टी. वाय. बी. कॉम.) रु. २५/-

श्री. पोटे युवराज मल्लिकार्जुन (टी. वाय. बी. कॉम.) रु. २५/-

श्री. पोटे युवराज मल्लिकार्जुन (टी. वाय. बी. कॉम.) रु. २५/-

श्री. पोटे युवराज मल्लिकार्जुन (टी. वाय. बी. कॉम.) रु. २५/-

श्री. पोटे युवराज मल्लिकार्जुन (टी. वाय. बी. कॉम.) रु. २५/-

श्री. पोटे युवराज मल्लिकार्जुन (टी. वाय. बी. कॉम.) रु. २५/-

श्री. पोटे युवराज मल्लिकार्जुन (टी. वाय. बी. कॉम.) रु. २५/-

श्री. पोटे युवराज मल्लिकार्जुन (टी. वाय. बी. कॉम.) रु. २५/-

श्री. पोटे युवराज मल्लिकार्जुन (टी. वाय. बी. कॉम.) रु. २५/-

श्री. पोटे युवराज मल्लिकार्जुन (टी. वाय. बी. कॉम.) रु. २५/-

श्री. पोटे युवराज मल्लिकार्जुन (टी. वाय. बी. कॉम.) रु. २५/-

श्री. पोटे युवराज मल्लिकार्जुन (टी. वाय. बी. कॉम.) रु. २५/-

श्री. पोटे युवराज मल्लिकार्जुन (टी. वाय. बी. कॉम.) रु. २५/-

श्री. पोटे युवराज मल्लिकार्जुन (टी. वाय. बी. कॉम.) रु. २५/-

श्री. पोटे युवराज मल्लिकार्जुन (टी. वाय. बी. कॉम.) रु. २५/-

श्री. पोटे युवराज मल्लिकार्जुन (टी. वाय. बी. कॉम.) रु. २५/-

श्री. पोटे युवराज मल्लिकार्जुन (टी. वाय. बी. कॉम.) रु. २५/-

श्री. पोटे युवराज मल्लिकार्जुन (टी. वाय. बी. कॉम.) रु. २५/-

श्री. पोटे युवराज मल्लिकार्जुन (टी. वाय. बी. कॉम.) रु. २५/-

श्री. पोटे युवराज मल्लिकार्जुन (टी. वाय. बी. कॉम.) रु. २५/-

श्री. पोटे युवराज मल्लिकार्जुन (टी. वाय. बी. कॉम.) रु. २५/-

श्री. पोटे युवराज मल्लिकार्जुन (टी. वाय. बी. कॉम.) रु. २५/-

श्री. पोटे युवराज मल्लिकार्जुन (टी. वाय. बी. कॉम.) रु. २५/-

श्री. पोटे युवराज मल्लिकार्जुन (टी. वाय. बी. कॉम.) रु. २५/-

श्री. पोटे युवराज मल्लिकार्जुन (टी. वाय. बी. कॉम.) रु. २५/-

श्री. पोटे युवराज मल्लिकार्जुन (टी. वाय. बी. कॉम.) रु. २५/-

श्री. पोटे युवराज मल्लिकार्जुन (टी. वाय. बी. कॉम.) रु. २५/-

श्री. पोटे युवराज मल्लिकार्जुन (टी. वाय. बी. कॉम.) रु. २५/-

श्री. पोटे युवराज मल्लिकार्जुन (टी. वाय. बी. कॉम.) रु. २५/-

श्री. पोटे युवराज मल्लिकार्जुन (टी. वाय. बी. कॉम.) रु. २५/-

श्री. पोटे युवराज मल्लिकार्जुन (टी. वाय. बी. कॉम.) रु. २५/-

श्री. पोटे युवराज मल्लिकार्जुन (टी. वाय. बी. कॉम.) रु. २५/-

श्री. पोटे युवराज मल्लिकार्जुन (टी. वाय. बी. कॉम.) रु. २५/-

श्री. पोटे युवराज मल्लिकार्जुन (टी. वाय. बी. कॉम.) रु. २५/-

श्री. पोटे युवराज मल्लिकार्जुन (टी. वाय. बी. कॉम.) रु. २५/-

श्री. पोटे युवराज मल्लिकार्जुन (टी. वाय. बी. कॉम.) रु. २५/-

श्री. पोटे युवराज मल्लिकार्जुन (टी. वाय. बी. कॉम.) रु. २५/-

श्री. पोटे युवराज मल्लिकार्जुन (टी. वाय. बी. कॉम.) रु. २५/-

श्री. पोटे युवराज मल्लिकार्जुन (टी. वाय. बी. कॉम.) रु. २५/-

शिष्यवृत्ती धारक
 विद्यार्थ्यांची सूची १९९०-९१
 (कनिष्ठ महाविद्यालय)

- पुणवत्ता शिष्यवृत्ती
 श्री. स्वाती अनिलकुमार ११ वी सायन्स रु. ५४०/-
 श्री. शिल्पा रामचंद्र ११ वी सायन्स रु. ५४०/-
 श्री. अर्जुन महिपती १२ वी सायन्स रु. ७२०/-
 शिष्यवृत्ती (जिल्हा परिषद)
 श्री. लक्ष्मण वसंत ११ वी सायन्स रु. ७२०/-
 श्री. प्रदीप दगडू १२ वी सायन्स रु. ७२०/-
 पुणवत्ता प्रमाणपत्र व बक्षिस (१९८९-९१)
 श्री. ललितिका मारुती ११ वी सायन्स रु. ११०/-
 श्री. प्रदीप दगडू ११ वी सायन्स रु. ११०/-
 श्री. रामदास गणेश शशिकांत ११ वी सायन्स रु. ११०/-
 श्री. रामदास गणेश शुभांगी बबन ११ वी सायन्स रु. ११०/-
 श्री. रामदास गणेश हर्षल धनंजय ११ वी सायन्स रु. ११०/-
 श्री. रामदास गणेश माध्यमिक शिक्षकांच्या मुलांना मिळणारी शिष्यवृत्ती
 श्री. चंद्रकांत ११ वी सायन्स रु. ५४०/-

- आर्थिक दृष्ट्या मागासलेल्या विद्यार्थ्यांना मिळणारी शिष्यवृत्ती
 श्री. भळगट दिलीप सुभाष ११ वी सायन्स रु. ३६०/-
 भोईटे राजाराम बापूराव ११ वी सायन्स रु. ३६०/-
 दोशी आशिष सुभाष ११ वी सायन्स रु. ६३०/-
 मोरे आप्पासाहेब बबन ११ वी सायन्स रु. ३६०/-
 अवचट योगीता भास्कर ११ वी सायन्स रु. ४५०/-
 जगताप स्वाती शिवाजी ११ वी सायन्स रु. ४५०/-
 भापकर अतुल दत्तात्रय १२ वी सायन्स रु. ३६०/-
 माळवे गणेश पोपटराव १२ वी सायन्स रु. ३६०/-
 परकाळे आनंद रामचंद्र १२ वी सायन्स रु. ३६०/-
 मुलाणी मेहमूद रहिमान १२ वी सायन्स रु. ३६०/-
 साळुंके कैलास अनंत १२ वी सायन्स रु. ३६०/-
 गणेश मनोहर व शंकरराव गणेश दाते चॅरिटेबल ट्रस्ट पणे स्कॉलरशिप
 कुंभोजकर विवेक अरविंद ११ वी सायन्स रु. ३५०/-
 दाते चारुदत्त अशुतोष १२ वी सायन्स रु. १५०/-
 बाम हरिष विश्वनाथ १२ वी सायन्स रु. २००/-

(६३)

DEPARTMENT OF ENGLISH

The department organized the following activities during the year 1990-91

Post-graduate : In addition to the college teaching staff we had visiting professors from the University departments and affiliated colleges who delivered lectures to the M. A. English class. Prin. B. N. Kulkarni-Pune, Prof. Dr. Prashant K. Sinha and Dr. S. B. Gokhale (Reader) of the Department of English, University of Poona, Prof. V. M. Madge-Pune, and Dr. V. G. Salunkhe, Head K. T. H. M. College-Nasik, were the visiting teachers.

Certificate Course in English : We are happy to record that our student Mr. Nadgowda R. V. stood First in the University at this examination which was held in April 1990. This year 20 students have appeared for examination.

English Literary Association : The activities of the Association were inaugurated by Dr. S. B. Gokhale, Reader, University of Poona, on 8 September, 1990. During this year the office-bearers were Chief patron-Dr. J. K. Godha,

Principal Vice-Patron-Dr. K. M. Surve, Vice-Principal, Chairman-Prof. T. S. Sawant, Secretary-Prof. Pradip Patil Editors of Wall-pape Prof. P. D. Wadgaonkar and D. K. Binnar. We brought out five issues of the wall-paper, including the commemorative issues of our Chief Minister, Hon. Shri Sharad Pawar's 50 birth-anniversary and Swami Vivekananda's brith anniversary. Competitions such as handwriting, poem recitation, essay-writing, speech-making and paper-reading were organized and prizes distributed to winners on 9 April, 1991 at the concluding function by Prin. B. N. Kulkarni, Pune.

Remedial Course in English for weaker sections of community : This course was conducted throughout the year ending with Annual examination in March 1991. Students who successfully completed the course were awarded certificates and a Grammar Book and a Dictionary each.

अनेककाल मुद्रणालय बारामती.

हार्दिक शुभेच्छा

स्थापना : १९८३

पी. एन. ए/बी. एम. टी./सी. ओ. एन. एस./१९६२

तुळजाराम चतुरचंद महाविद्यालय विद्यार्थी सहकारी ग्राहक भांडार, बारामती

प्रा. पी. बी. इंगवले - अध्यक्ष

प्रा. एस. पी. घोळवे - सचिव

प्रा. पी. बी. घेरे - संचालक

प्रा. सी. बी. चौधरी - संचालक

प्रा. व्ही. बी. परकाळे - संचालक

प्रा. व्ही. एस. भोसले - संचालक

प्रा. एम. एम. गोरे - संचालक

प्रा. के. एम. जाधव - संचालक

प्रा. ए. बी. भगटे - संचालक

श्री. यु. बी. सुभेदार - विद्यार्थी प्रतिनिधी

कु. एस. ए. मोकशी - विद्यार्थी प्रतिनिधी

प्रकाशक :- प्राचार्य डॉ. जे. के. गोधा तुळजाराम चतुरचंद महाविद्यालय, बारामती.

प्रकाश मुद्रणालय, पुणे.

अनेकान्त एज्युकेशन सोसायटी
बारामती, जि. पुणे

तुळजाराम चतुरचंद महाविद्यालय, बारामती, जि. पुणे
(वरिष्ठ आणि कनिष्ठ)

- कला, विज्ञान आणि वाणिज्य विद्याशाखा
कला आणि वाणिज्य विद्याशाखात पदव्युत्तर शिक्षणाची सोय
❀ व्यावसायिक अभ्यासक्रम ❀
- ◆ बेकरी व कन्फेक्शनरी ◆ हॉर्टिकल्चर ◆ ऑटो इंजिनिअरिंग
  - ❀ व्होकेशनल कोर्सेस ❀
  - ◆ मार्केटिंग अॅण्ड सेल्समनशिप
  - ❀ बॅचलर ऑफ लायब्ररी सायन्स ❀
  - ❀ डिप्लोमा इन टॅक्सेशन लॉ ❀
  - ❀ सर्टिफिकेट कोर्सेस ❀
  - ◆ इलेक्ट्रिक वायरमन ◆ टु व्हिलर ऑटो मेकॅनिक
  - ◆ कंपोझिंग, प्रिंटिंग अॅण्ड बाईंडिंग ◆ क्राफ्टसमनशिप कोर्स इन बेकरी अॅण्ड कन्फेक्शनरी
  - ◆ सर्टिफिकेट कोर्स इन रेडिओ सर्व्हिसिंग ◆ सर्टिफिकेट कोर्स इन टेलिव्हिजन सर्व्हिसिंग

जयसिंगपूर महाविद्यालय, जयसिंगपूर, जि. कोल्हापूर
(वरिष्ठ आणि कनिष्ठ)

कला, विज्ञान आणि वाणिज्य विद्याशाखा
कला विद्याशाखेत पदव्युत्तर शिक्षणाची सोय
इन्स्टिट्यूट ऑफ मॅनेजमेंट डेव्हलपमेंट अॅण्ड रिसर्च, बारामती, जि. पुणे

- ❀ डिप्लोमा इन विझिनेस मॅनेजमेंट ❀
- ❀ डिप्लोमा इन कॉम्प्युटर मॅनेजमेंट ❀
- ❀ मास्टर्स डिग्री इन पर्सोनेल मॅनेजमेंट ❀

औद्योगिक प्रशिक्षण संस्था, बारामती, जि. पुणे

- ❀ जून १९९१ पासून सुरू करण्यात येत आहे. ❀
- ❀ वेल्डिंग ❀ इलेक्ट्रिशियन ❀ कारपेंटरी ❀

विज्ञान कार्याशाळा, बारामती, जि. पुणे

मुलांचे वसतिगृह, बारामती, जि. पुणे

अनेकान्त मुद्रणालय, बारामती, जि. पुणे

30 वा
अंक

अनेकान्त

तुळजाराम चतुरचंद महाविद्यालय, बारामती.

वार्षिक नियतकालिक १९९१-९२